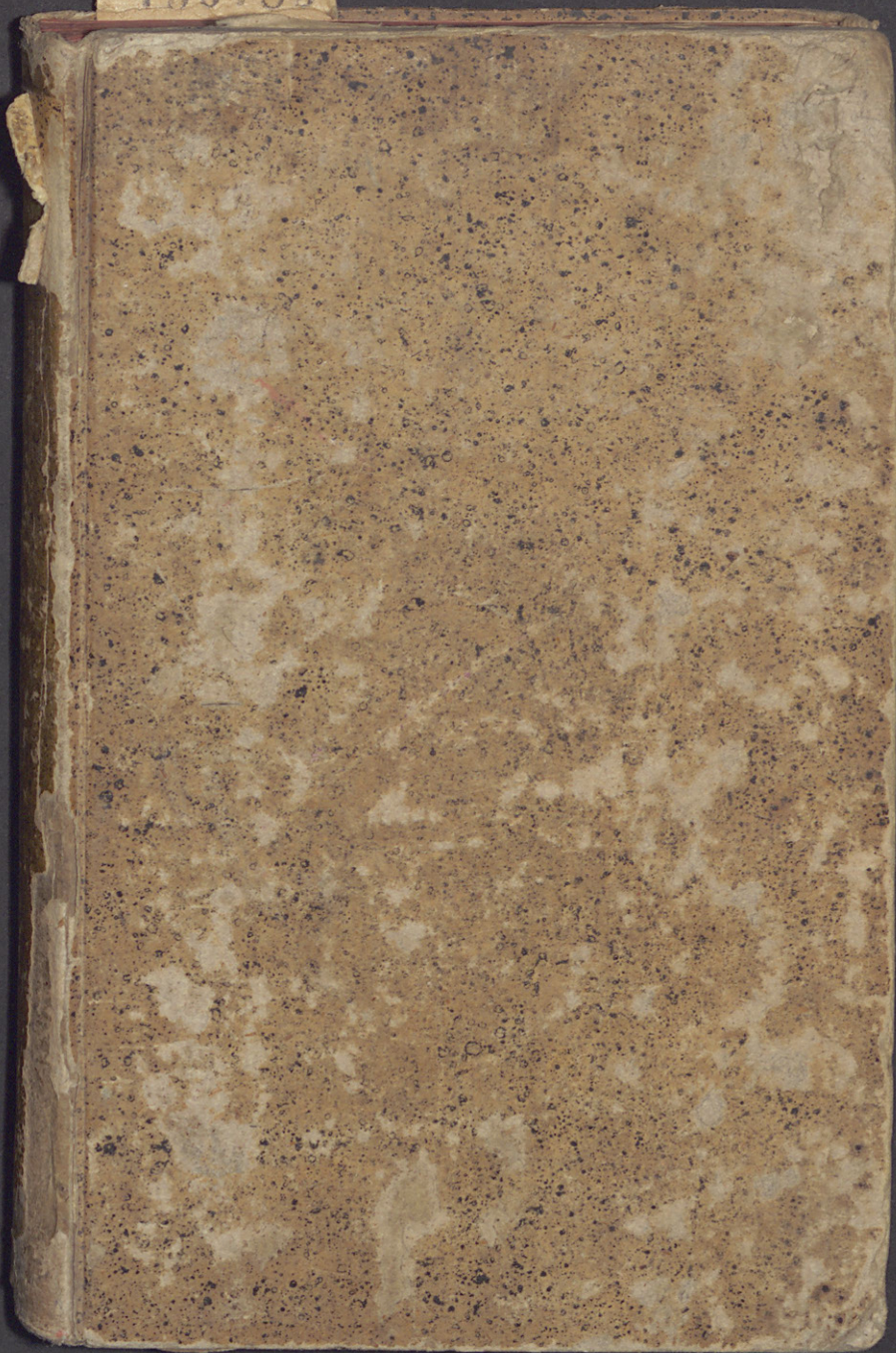
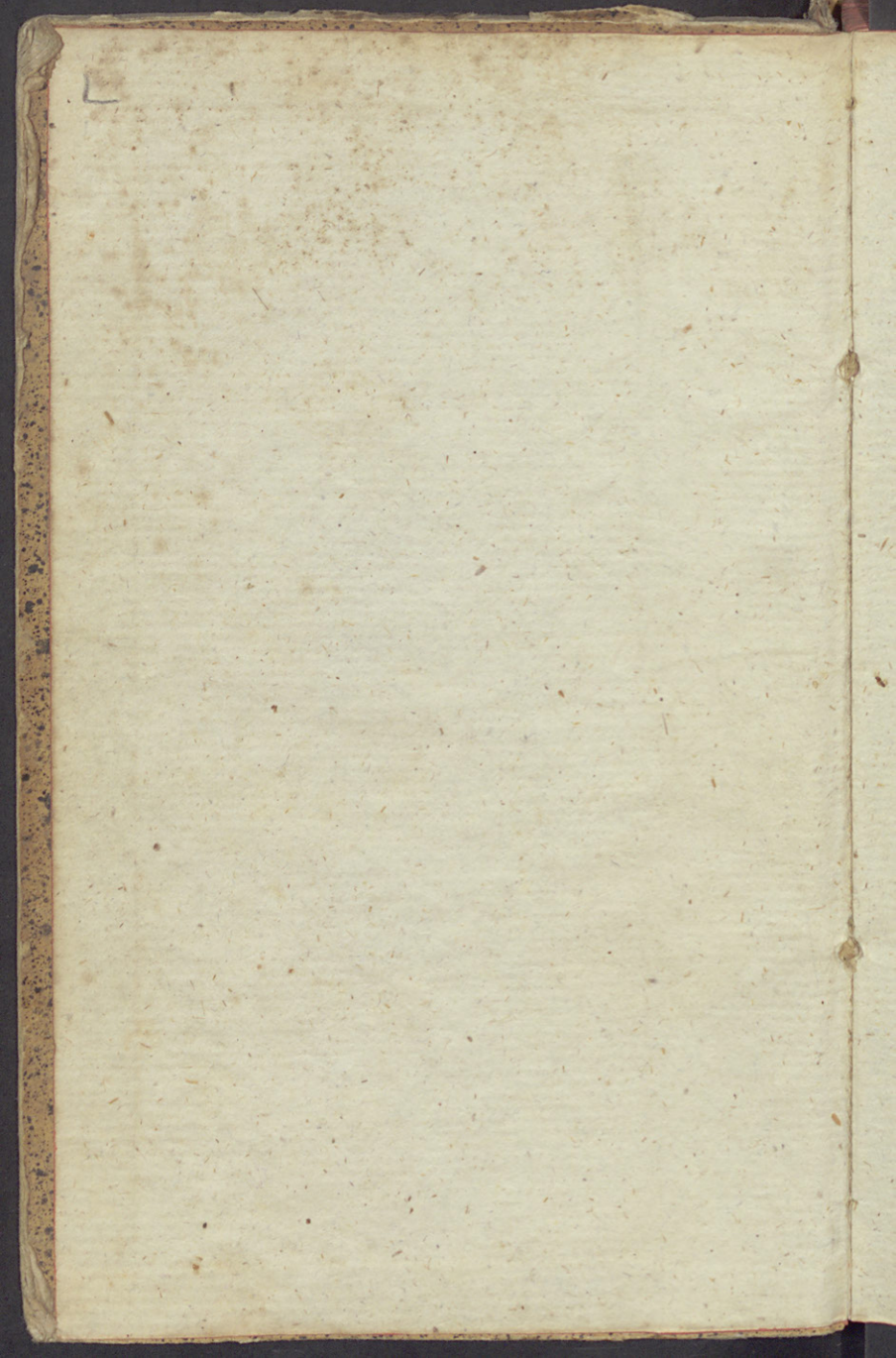

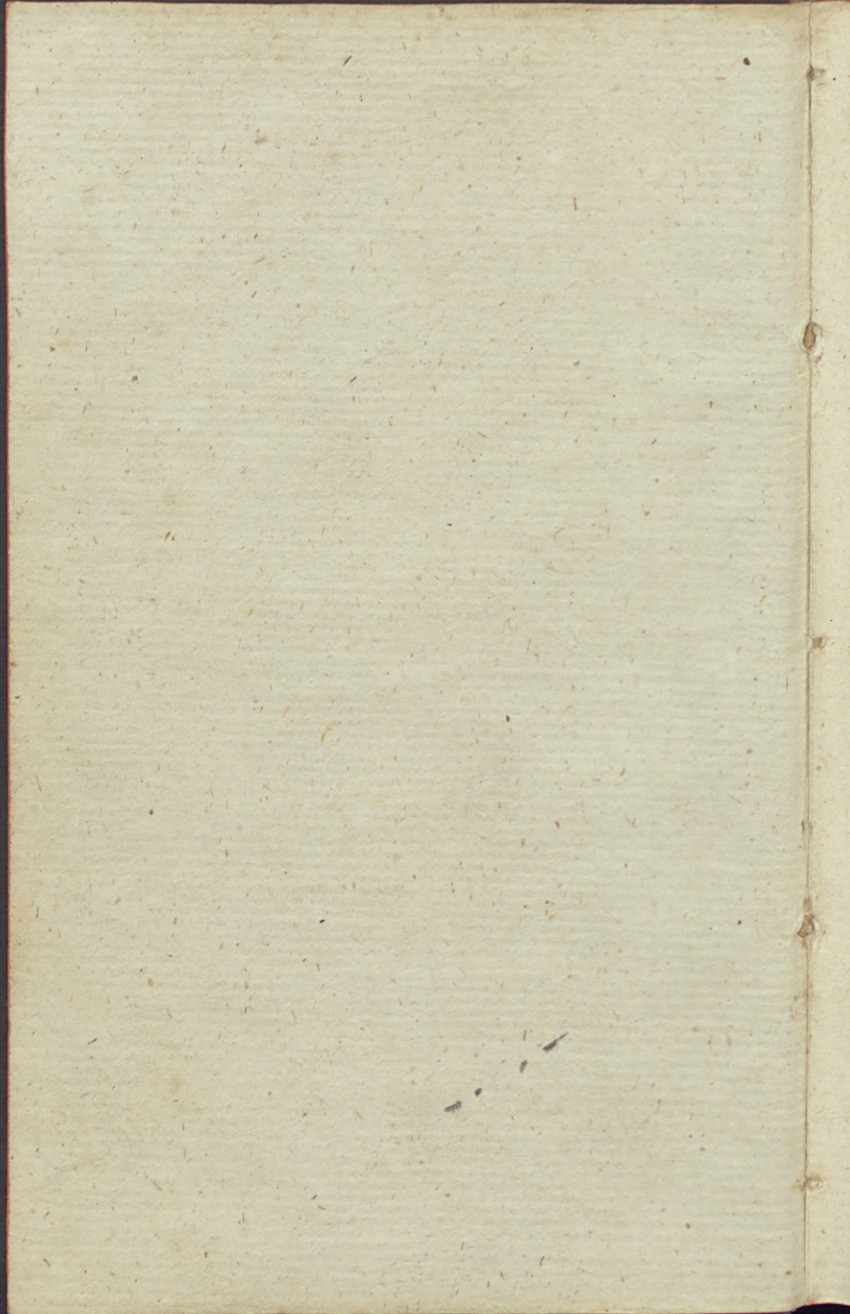
756783

52

X

HÁZI ORVOS ^{2714.}
SZÓTÁROTSKA,

AZ AZ

BETŰ SZERÉNT MAGYARÚL SZÓLLÓ
ORVOS KÖNYVETSKE.

ÍRTA

NEDILICZI VÁLI MIHÁLY.

Tsászári 's Királyi Decretummal helyben ha-
gyatott Botanicus Doctör. A' Fő méltóságú
Mogyoró Keréki Gróf Erdödi Györgynek,
Magyar Ország' Fő Bírájának, és Arany
Gyapjas Vitéz Úrnak Ö Excellentiá-
jának Házi Orvosa.

1759.

GYÖRÖTT
STREIBIG JÓZSEF BETŰIVEL,

1792.

NAGY IVÁN

A' KEGYES OLVASÓHOZ.

Sokan emlékeznek még most-
is ama' híres Botanicus Doctor
Váally Úrnak szerentsés orvoslá-
firól; a' ki-is ezen Könyvet fo-
kaknak kérésekre tulajdon kezé-
vel öfzve írogatta; hogy halála
után-is fel-maradjon a' Közön-
ségnek hasznára. Kedvekre a-
kart annyival-is inkább lenni,
kivált a' Köz rendű Hazabéliek-
nek;

nek; mivel, tudta természetöket, hogy az isméretlen és mesterséges chymiai orvofságoktól irtóznak; ezek helyett tehát ezen, általa egybe íratott, isméretes, közönséges, és egyes nemű orvofságokkal biztosabban, és kevesebb költséggel, segélyhetnék magokat nyavalyájokban. Ugyan erre való nézve meg-is vizsgáltatott a' Felsőségek^{től} nagy érdemű Váally Úrnak ezen Munkája, helyben hagyást-is érdemelt, és különös engedelmet nyert a' ki-nyomtatásra: a' mellyet egy Hazáját szerező jámbor Polgár a' Közönségnek hafznára maga költségén ki-is botsátott annak reménységével: hogy felebarátnak hazafiúi

fiúi szeretettel drágább kintset
nem adhat az egészségnek meg-
szerzésénél. És valójában, Ke-
gyes Olvasó! ha jó egészséget
kivánsz magadnak, azt itt an-
nyival-is könnyebben fel-lelhe-
ted: mivel ezen Könyvben fog-
lalt orvosságok közönségesen
isméretesek. Tsak illendő mód-
jával élj véle, minden esetedben
veszedelem nélkül használhatod,
's néked szemlátomást segedel-
met fog nyújtani nyavalyáidban.
Azért-is mint szorgalmatos jó
Házi Gazda, ki semmiben szü-
kületni nem akarsz, egyéb szük-
séges házi eszközeiddel ezt a'
Könyvet-is bátran és örömeft
meg-szerezheted, és úgy mint
Házi Orvosodat szükségdben
fegí-

segítségül veheted, és haszon-
nal élheted. Az alatt pedig, bí-
zom, az én használni kívánó
jámbor szándékomat-is jóvá
hagyni és áldani fogod. Győ-
rött. Szent György havának
12. napján. 1792.

A' KI ADÓ.

ELSŐ RÉSZ.

A FAKRÓL.

A.

Arany alma-fa, vagy narants-fa melegítő természettel bír. Gyümölcseinek héját meg-főzvéen mézben, hiatsed öszve-tört nád-mézzel, vagy más tzúkkal, és liktáriomot tsinálván belőle, darabonként egyed a' has rágás ellen, mert az hideg gyomrot meg-melegíti.

B.

1.) Baratzk-fának a' gyümölcse hasznos a' torok fájás ellen, és vér pökés ellen. Az öszi baratzkot Sz. Mihály Havának hatod napján le-fzedvéen, törd-öszve magostúl, és tserép edényben 24. óráig pátzold, azután fatsard-ki a' levét egy kis üvegbe, adj

A

hoz-

hozzá szűrte mézet, vagy fehér tzuksot; ha két itze léz' a' baratzk-lé, egy verdung lé, egy verdung méz, vagy öt lat tzuksor; ha pedig kevesebb, diftráháld kilentzed napig, és el-áll ezttendeig-is. Ezen így készített lével gurgurizáld fájó torkodat, 's meg-gyógyúl; ugyan-is ezen lévből igyál egy rozsólisos poharatskával, ha vér-pökésben vagy, a' vér pökést meg-állítja. A' baratzk-fának virágját, és rajta termő enyvét ha öfzve-fözöd borban, és azt ifzod, vér pökéstől meg-ment; ha az így főzött bort sáfrányozod, és úgy ifzod, a' fájó toroknak dagadását el-öfzlatja; ha a' baratzk-magnak székét rózsa etzetben főzöd, és fájó fejedre kötöd, meg-gyógyít.

2.) Berkenye-fának az a' tulajdonsága vagy on, hogy aszszú gyümölsét ha a' hasmenést szenvedő ember borban meg-ifzsa, meg-állítja folyását.

3.) Birs-alma: Jóllehet minden alma-fának levelei és virágjai has szorító természetek, de a' birs-alma csak akkor szorít, mikor az ember éh gyomorra eszi, étel után pedig ha meg-sülve eszi valaki, hasát indítja. Ezen gyümölsből készített liktárium igen jó részegségből származott fő-fájás

fájás ellen; szegény embernek ha tsak sülve eszi-is igen hasznos, mind ételben, mind italban el-követett excessus után, a' fő-fájás, tsuklás, okadás és tsömörlés ellen; ugyan ezen haszna vagyon, ha flastrom módjára meg-főzöttetvén külső-képpen az ember' gyomrára köttetik; az Aszfzonyi-állatnak matráit meg-főzött levelei meg-gyógyítják; az embernek égett tagjait, ha rózsavízben ásztatatot magvai a' birs-alma-fának reá köttetnek, meg-gyógyítják.

4.) Bodza-fának külömb - külömb - féle hasznai vagynak: A' meg-törettetett zöld levelei ha rühes tagra többször köttetnek, meg-tisztítják; borban főzetett leveleinek levét a' vízi betegségben szenvedő embernek igen hasznos innya, még a' fe'ettébb való nedvességeket el-szorítja; a' májnak és lépnek keménységét borban főzött első héja, ha az ilyen nyavalyában esett ember ifszza, meg-lágyítja. Húnyorral, borral, erzettel és mézzel egyelített levelei az ember' testére kenettetvén, a' szeplőt és senyedéket el-kergetik. Gyenge leveleit a' Bodza-fának dagadozására a' fájó szemnek kötni igen jó. Nem kevesebbet használnak a' dühös eb' harapásától esett sebnek. Kösz-

vényes tagokra-is rakni flastrom helyett igen jó. A' bodzának fris virágját ha vízben rántod, és eszed, mellyet tisztít, vízi betegséget gyógyít, hafat és vizelletet indít.

5.) Borostyán-fának az a' hafzna vagon, hogy ha a' belőle folyó levit a' béle fájó ember meg-iszsza, fájdalmát el-vészí.

6.) Bük-fának ki-keleti új zöld levelei dagadásokat el-oszlatnak; mikor a' bük-fának odvában víz találatik, azon víz minden varat meg-gyógyít, kofzt és rühet le-tisztít.

C.

1.) Czédrus-fának gyantájával, vagy enyvével, melly *Cedriának* neveztetik, fzocták kenni a' meg-hólt Fejedelmeknek és nagy Uraknak hólt testeket, mert a' hólt testet meg-tartja a' rothadástól, az elevent pedig meg-rothasztja. Ugyan ez a' gyánta a' szemnek homályát, há'yogot, és más egyéb vakságot meg-világosít, ha a' szemre kenettetik. Ha valakinek fülében féreg vagon, ezen czedriát etzettel tsepegtesse fülébe, és a' férget meg-öli. Ha isóppal és etzettel öszve-főzettetik a' czédria, a' fülnek zúgását, fognak fájását, és a' dohos száját

száját meg-gyógyítja. Ezen gyanta csak magánosan-is a' tetűket és ferkéket meg-öli, rühes jnhokat meg-gyógyít; ha pedig főzve dühös és mérges harapásra köttetik, kész orvosság.

2.) Cser-fának ha vizét veszi az ember, és meg-iszja, vér-folyást, és a' magának szemeremes testből való folyását meg-állítja; azon haszna vagyon borban főzött levelének és belső héjjának. Cser-fa mohát ó hájjal ha jó borban igen meg-főzöd, kólikás testnek kenésére igen hasznos.

3.) Cseresznye-fának fekete gyümöltse jó vért csinál, hasat tisztít, követ ront, nedvességet ki-szárít. Az aszalt cseresznye has szorító. A° fekete cseresznye levé romladozó melynek erősítésére igen hasznos. A' cseresznye-fából ki-forrott enyvet, vagy matska-mézet ha ki borban meg-iszja, hurútját el-kergeti. Az atenának, vagy testben nőtt könek és fővénynek kész orvossága. Ha Sz. Iván Havának 13-dik napján a' cseresznyét a' fájáról le-szeded, és magostúl öszve-töröd, baratzk virágot képesént közibe keversz, harmad napig pázcolod, azután égett-bor módra ki-égeted, és 21. napig éh gyomorra egy egy pohárral iszol

belőle, nem csak a' vastag fővényt, hanem a' gyenge követ-is meg-emészti.

4.) Cziprus-fának a' levelét mézes vízben főzd-meg, vels egy kis Mirhát belé, és idd-meg, a' tsepepő vizelletet meg-állítja. Ha a' cziprus-fának gyümölsét meg-törvén borban íszod, vér-haft, hurútot, fül-ladást és vér pökést gyógyít. A' cziprus-fának borban főzött forgátsa mérges harapás ellen kész orvosság, és az Aszszonyi-állatban meg-állott vért-is meg-indítja. Ha gyümölsét és levelét öszve-töröd fügével, és mézes vízben meg-főzöd, az ember' órában nőtt fekélyt és daganatot meg-gyógyítja. Ha etzetben főzöd, és öszve-töröd Török-borsal, és fenyő-fa dióval, vagy fenyő-fa' leveleivel, tököfséget orvosol, rútvagy vak körmöt el-vét. Cziprusnak öszve-törött levelei etzettel egyelítve akár-melley febet, sőt a' Sz. Antal tüzet-is meg-gyógyítják; ezen levelekből fatsart lév fa-olajjal öszve-kevertetvén, homályos szemekre ha kenettetik, homályokat ki-tisztítja, és a' szemeket meg-világosítja.

5.) Csipke fának Ágotškáit ha vízben meg-főzöd, és azon vizet íszod, menő háfadat meg-állítja; leveleit ha eszed, fogaid-nak

nak ínyeit meg-erősítik, és a' száznak dohofságát el-vefztik. Ha a' csipke-fának rózsáit vagy virágjait meg-íszod borbau, vért állítanak, hafat meg-enyhítenek. Csipke-fának gyümöltseiből tsinált liktáriom embernek az ételtől meg-vefzett appetitufsát vízfza-hozzák.

6.) Czitrom-fának a' gyümöltsit enni méreg ellen igen jó. Ha levét borban íszod, hafat indít, és mérget űz, ha az héjja bor-etzetben főzettetik, a' büdös száját meg-orvosolja. Czitromot nád-mézzel, vagy más mézzel meg-öntve héjastúl megenni igen jó az haragos bánat ellen, mert a' ki-omlott haragos epét meg-szárasztja; magva-is igen jó mérges harapás ellen.

D.

1.) Dió-fának a' gyümöltse mivelhogy sárt és hurítot szerez az emberben, nem egéfséges. Két száraz dió-belet két fügevél, húsz ruta levéllel, és egy kis sóval törj-öszve, egyed, és ment léfesz minden étetéstől 's méregtől. Ha a' dió-belet mézzel és rutával öszve-töröd, fájó mellyedre, vagy ki-szegett vagy fitzamodott tagra kötöd, meg-gyógyítja. Az harymával, só-

val és mézzel öszve-törött dió-bél kéz orvossága minden marásnak, és verésből e-fett dagadásnak. A' dió' hamvát ha fa-olajban habarod, mérges tüzes fakadékat gyógyít.

2.) Damaskus mogyoró-fának gyümöltse vízben meg-főzöttetvén, jó a' lopó vagy tolvaj hideg ellen. Ezen gyümöltstöt a' Patikáriusok *Sebastiannak* nevezik; ha a' kis gyermekeknek ennick adattatik, a' gelesz-rat belőlök ki-veszti; ha vizes borban főzöttetik, a' melynek szorulását, száraz hurútot, náthát, vizellést gyógyít, a' követ-is el-rontja az emberben.

E.

Entel
1.) Éger-fának levelei daganatot gyógyítanak, ha az ember talpa alatt hordozza, vagy ha lábait éger-fa' leveleivel kékfízített vízzel mosza, a' fáradságot ki-vonja. Éger-fa' leveleivel híntsd-meg a' szobádat, a' bolhákat ki-vesztik.

2.) Egres-fának zöld a' gyümöltse még éretlen, mikor pedig meg-érik, sárgás és édes, a' nehézkes Afzszonyoknak hasznos véle élni.

F.

1.) Fagyal-fa' virágjának és leveleinek vizét Pünkösöd Havában kell venni, rothadt száját, melegséget, tüzes fakadáfokat, égéseket könnyebbít; ha a' virágját ezekben áztatod, és homlokodra kötöd, fejed' fájását meg-állítja.

2.) Fa-mohának orvofságát a' medvéktől tanútták az emberek: mert a' megsebesített medve vére' folyásár fa-mohával állítja, sebét fa-mohával gyógyítja. Jó tehát mind az ember' órrából, mind szájából folyó vérnek el-állítására, ha a' fa-moha négy vagy öt nap jó fejer borban ázik, igyál azon borból az álmatlanság ellen; gyomor fájást, tsuklást el-állít.

3.) Fa-gyöngynek külömb-külobmb-féle ereje vagyon. Cser-fa, körtvél-fa, mogyoró-fa' gyöngyének fatsard-ki a' vizét, töltsd fájó füledbe, meg-gyógyítja. Fül mellett való dagadáfokra kössed a' fának a' gyöngyét, és el-ozlatja. Ha meg-törik a' körtvél-fa' gyöngyét, és borban ifzod, kór-ságot gyógyít. Tömjénnel öszve-törettetvén a' fa-gyöngye, kéz orvofsága a' régi sebeknek, nem külobmben ha óltatlan mézfizel öszve-töretik.

4.) Fenyő-fán termő diók melegítők, a' héja igen jó hurút ellen; ha mézes borbán iszod a' fenyő-fának; meg-törött dióit, vagy ha ugorka maggal öfzve-főzöd, és úgy iszod, vizelletet indítanak. A' fenyő-fa' héja és levelei mézes vízben főzettervén, a' májnak fájását el-vészik, ha az az ember azt iszfsza. Ha meg-száraztad, porrá töröd a' fenyő-fa' héját és leveleit, hínts-meg azon porral akármelly sebet, meg gyógyúl. A' fenyő-fa' olaja kész orvofsága a' tsont között való dagadásnak; a' fenyő-fa' forgátsát ha meg-főzöd etzetben, hasznos a' fog-fájás ellen.

5.) FodorJávor-fának gyökerét ha meg-főzöd, annak vizét jó inni a' máj fájásról.

6.) Füge-fának új gyümölsét éh gynomorra enni hasznos, étel után sokat enni belőle ártalmas, leg-jobb szedni Kis-Afzszony Havának 7-dik napján reggel, míg a' harmat rajta vagyon; hasítsd-meg, vagy mested két felé a' fügéket, meg-törött száraz mondolával híntsd-meg, úgy egyed, romlott tüdődet, melyedet meg-tisztítja, egésségsé teszi, hasadat-is kevésbé meg-indítja; a' veséknek, és vizellet' hólyagjának igen hasznos a' bé-sózott fügékek e-véfe.

vése. Ha a' fügét meg-főzvéen lágy vagy nem erős borban isópot tészefz közibe, és úgy íszod, hurútot, fülladáft, és kór-ságot meg-gyógyít. A' meg-főzött füge rekedés ellen, torok fájás ellen igen jó. Ha a' fügét *Fœnum Græcum*mal, vagy Görög szénának magvával, és lisztel öszve-egyelíted, gelyvát és dagadásokat elront. Sóval és kovászszal öszve-tsinált füge az Afzszonyi-állatnak matériáját ha dagatt, meg-gyógyítja, varat és egyéb keléftis meg-gyógyít. Fügének ki-fatsart leve mustárral elegyítve a' fülnek zúgását és tsengését meg-állítja, ha a' fülbe eresztik.

7.) Füz-fának leveleit Pünkösöd Havának elein leg-jobb szedni, a' hol nap nem éri, ott kell szárítani; ha ezen levelet borban meg-főzvéen egy kevésé meg-borfolod, és levét íszod, kólikát és vér pökéft meg-állít; a' füz-fa' leveleinek ki-fatsart succu-fa veres dagatt szemet meg-gyógyít. Ha füz-fa' héját Sz. Jakab Havának 5-dik napján dél előtt 9. órakor meg-szedvén, meg-szárítván, rózsavízzel, pomagránáttal öszve-főzöd, fül fájást és zúgást meg-állít. A' füz-fának meg-főzött leveleit kösd a' kö-zönséges tagra, meg-könnyebbül. A' meg-főzött

főzött fűz-fa ágakból készített láb fordó igen hasznos a' fájó láboknak.

G.

1.) Galagonya-fának gyümölcset fzedd-le Sz. Mihály Havának 13-dik napján törd-öfzve erőssen mosárban, azután flastrom módjára kend ruhára, kenj feliben két tyúk-mony fejerit, kösd azon embernek gyom-rára, kinek szükséges a' purgáció, de irtó-zik bé-venni, szintén azon operatioja lé-szen, mintha vomitoriumot, vagy más pur-gatiót vett volna bé, ha több operatiót kí-ván az ember, tovább tartsa azt a' gyom-rán, ha pedig kevesebbet, vegye-le gyom-ráról a' kötést, mindjárt meg-szűnik az o-peratio. Ha galagonya' virágjának vizét veszed, márts belé egy darab ruhát, azon nedves ruhát kösd azon fájós tagra, mely-be tövis ment, bizonyosan ki-húzza a' tövist.

2.) Gyertyán-fának levele és gyümöl-tse mely fájást gyógyít, ha borban meg-fő-zöd, ifzod; a' sár-vizet-is ki-űzi a' bőralól; ennek gyümölcse vizelletet indít, és a' ma-got a' férjfiúi testben neveli.

3.) Gesz-

3.) Gesztenye-fának a' gyümölcset ha első vízben főzöd, vér haft, vér pökést meg-állít; a' sült gesztenye hasznos azoknak, kik valami irtóztató mérges állatot, füvet, vagy mérges füvet meg-ittak.

4.) Gyalog Olaj-fát a' Deák Orvosok *Chamelæan*ak nevezik, és tsak abban különböz a' gyürü-fától, hogy ez nem, amaz pedig бүдös, mint a' Magyarok közzül fokan бүдös eb-fának nevezik; ha ennek gyümölcstéből, vagy bogyóiból fél drachmát, az az, három pénz nyomonyit borban megiszol, víz-kórságot, gondolkodó betegséget, vagy melancholiát, és sárgaságot is el-űz; azon fának öszve-törettetett belső héja erzetben főzöttetvén, és a' varra kenettetvén meg-gyógyítja.

5.) Gyalog fenyő-fának a' magvát legjobb szedni Szent Mihály Havának 25-dik napján. Ezen fenyő-magot borban főzve innya jó hurút ellen és szakadás ellen.

H.

1.) Halog-fának leveleit, mellyek hasonlók a' földi-bodzának leveleihez, Kis-Afzszony Havában szedjed, és az égésből származott sebnek gyógyítására hasznosnak.

Ha-

log-fának gyümöltse melegítő és szárasztó, mind a' májnak, tüdőnek és melynnek szorulását meg-nyitja, a' vért emberben tisztítja, a' gyomorból mérget ki-űz.

2.) Hárs-fának Pünkösöd Havában készített vizét ha ki iszja, kólíka ellen igen jó; vér-haft-is gyógyít, kórságofoknak-is igen jó ezen vizet innya. Az égetett hárs-fa' fzenit etzetben óltani, és a' ráknak fejér szemével öszve-törni, az alutt vér' gyógyítására hasznos; ha vért pokó ember iszja, azt-is meg-gyógyítja; a' hárs-fa belső héjjának ki-farsart nedvesége az égést nyilván meg-gyógyítja.

J.

1.) Jávorfának gyenge leveleit föld-meg borban, és azzal jó kenni a' fzemeket, mert könyvezést és dagadást meg-állítja; a' jávorfának héját föld-meg etzetben, hasznos lélzen a' fogak' mosására.

2.) Jegenye-fának a' héját nyóltz pénz nyomónyit ha az ember meg-töri, és borban iszja, farsábo ellen igen jó, mert a' fájó kereszt-tsontot meg-gyógyítja, a' tsepegő vizelletet-is meg-állítja; meg-melegített leveleit a' fájó fülre tenni hasznos. A'

Bar-

Barbélok *Populein* kenőtsét ilyenből tsinálják (: a' hévségből támadott dagadálok ellen:) ezen fából ilyenképpen: Szedd meg a' jegenye-fa' bimbóit, míg ki-nem levelezik, tedd dísznó hájba, tartsd abban míg a' többi fűvek ki-nem nőnek, tégy azután hozzája zöld fűvet, melly a' házon terem, mendörgő fűvet, és fül fűvet, (: mellyet bal levelű fűnek-is hívnak:) földi fejer tököt, tsipke és galagonya bimbót, nagy laput, és eb-szölköt, ezeket törd-öszve, és a' dísznó hájbéli popiummal főz meg erőssen, keverd-öszve jó formán, és így készzen lészzen a' jó kenyő.

K.

I.) Kapornya-fának a' gyökerit főz meg mézes vízben, és ha annyit meg-íszol azon vízből, a' mennyi hét tyukmony' héjában férne, vizelletet indít, havi kórságot, vízi kórságot meg-orvosol. Ugyan ezen ital igen jó a' meg-szakadtaknak, keze le-esteknek, turhásoknak, lélekzetet nehezen vevőknek, fővényt és követ emberből ki-tisztít. Ha szilva levében, méh-ferben főzött gyökerét fokszor íszod, vadnak, kígyónak, dühös ebnek marása ellen igen jó.

jó. Ha a' kapornya-fa' leveleit ki-fatsarod, azon succus, vagy lé fő-fájást, dagadást, kelevént, Sz. Antal tüzét, és az Afzszonyi állatnak dagadott mellyét meg-gyógyítja. Ha lúgot tsinálsz a' kapornya-fa' hamvából, a' hideg-lelésből eredett fő-fájást meg-orvosolja, ha gyakran mosod vele fejedet. A' kapornya-fának levele, gyümöltse, virágja, golyvát, szömöltséngtet el-ront, ha meg-kened véle.

2.) Ketske-rágó fa' bogyóinak magvát meg-törvén az ember, borban innya adja a' vér szorulásban lévő beteg Afzszonyi állatnak, nem csak vérit meg-indítja, hanem tejét-is neveli, és melyének fájását el-űzi; a' ki fokot eszik a' ketske-rágó fának gyümöltse-ből, meg-árt a' fejének; mézes borban főzött leveleinek levével mossad a' szádat, és ínyedet, azoknak fájásától meg-ment; ha pedig vízben főzöd leveleit, hasznos azon víz meg-dagadott al-felednek mosására.

3.) Körös-fa alatt soha a' kígyó meg-nem maradhat, olly nagy ellensége az a' fa a' kígyónak, hogy ha a' kígyót körös-fa alatt rakott tűzre veted, inkább az eleven szénre mász, hogy sem a' körös-fa' ágaira. Ha vizét veszed a' körös-fa' héjjának, jó

azt innod a' vesékben lévő kö ellen, és sárgaság ellen. Ha levelét borban főzöd, jó azt innod rosz, vagy kehefség ellen, és a' májnak fájdalmi ellen. A' körös-fa' felső ágainak szedd-le tetejét, törd meg erőssen, fatsard-ki levét, ha meg-íszod, próbált orvosság a' méreg ellen, és víz-kórság ellen; a' kehefeknek igen jó a' körös-fából és bük-fából tsinált pohárból innya. A' körös-fa' héjját égesd-meg, annak hamuja minden varat és koszt meg-gyógyít, ha reá kötöd. A' melly férjfiú a' Stanczamannára fzorúlt, ne vesztegeffe pénzét annak megszerzésére, hanem a' körös-fán termő bogarakból, mellyeket Spanísi Mukkoknak neveznek, szedjen tizen-ötöt, vessé elevenen egy verdung fa-olajba, hadd álljon benne kilentz napig, azután kenegesse véle jobb lábának öreg újját, meg-gyógyúl.

4.) Körtvély-fának a' meg-érett édes gyümöltse has-fájás ellen igen jó, ellenben az éretlen akár szelíd, akár vad körtvély ártalmas, és kólikát szerez. A' körtvélynek meg-ért magva hasznos az embernek tüdeje' rothadáfa ellen, ártalmassak pedig a' veséknek; leveleit akár vad, akár szelíd körtvély-fának ha meg-főzöd, és az Afzfo-

nyi-állatnak le-efett matrájára kötöd, helyre hozza.

5.) Kőkény-fa' gyümölcseéből minekutánna jól meg-főzettel, tsinálj liktariumot, ha eszi a' vér-hasban, vagy tsak közönséges has-menésben lévő ember, meggyógyúl. Ha a' kőkény' virágjának vizét veszed, meg-íszod, az öklelést, oldal fájást meg-orvosolja. Ha erős borban meg-ásztatod a' kőkény virágot, és egy nap, egy éjjel állani hagyod, azután égett vizit veszed, azon vizet gyakorta íszod, szív fájást, nyilallást, gyomor fájást, és has tekerést meg-gyógyít. Ha nyersen a' kőkényt meg-szeded, mosárban meg-töröd addig a' meddig zöld, és ezen tört kőkényt nyúlós, romlandó, vagy rövid, vagy fordúlt romlott borba jól bé-kevered, bizonyosan helyre hozza a' nyúlós vagy fordúlt bort. Így is lehet orvosolni: keverd-fel erőssen az egész hordó bort, tölts belé egy, ha kitsíny a' hordó, két süveg fővényet, ha nagyobb, verjed jól-bé az aknáját, helyre hozattatik.

L.

1.) Lasponya-fának gyümölcset meg-afzalja, és főzze-meg az ember vízben, egy
kis

kis mákot vetvén hozzá, azon vizet igya herba-téj gyanánt valami hét napig, minden nap reggel egy meszszelyt, estve egy meszszelyt, és a' vérben keveredett nedveségeknék öszve-töldülésától, sárgaságtól meg-menti. A' lasponya-fának azon tulajdonsága-is vagyon, hogy ha az idétlen gyermeket szülő Afzszonyi-állat Sz. György Havanak 28-dik napján le-metszett egy újjnyi ágát magával hordozza, terhes korában idejére fog szülni, a' mellett tartóztassa magát fűszerfámos ételektől, főképen Szeretsen-diótól, és Szeretsen-diónak virágjától, és minden hónapban egyszer birs-alma fának ágaiból készített fördőben lábait meg-mossa.

M.

1.) Megy-fának leve és gyümöltse tisztítja a' gyomrot; leveleivel igen jó hordót forrázni, mellybe ember mustot, vagy bort akar tölteni.

2.) Mogyoró-fa' gyümöltsének száraz bélit törd-meg, borban idd-meg, vagy süsd-meg a' mogyorót mint a' gesztenyét, és egy kevés borsos borban idd-meg, náthát és fejtől származott hurútot el-kerget; még

a' Skorpiókat-is el-űzi a' mogyoró, és meg-öli. A' medve-hájjal öszve-törött és égetett mogyorónak hamva, koszt, mellytől valakinek haja vagy szakálla le-húllott, meggyógyít.

3.) Mondola-fa' gyümölcstét meg-törvén, vedd vizét, azon vízben öltsd-meg a' tüzes atzért, idd-meg, és folyó ha'adat meg-állítja; ha keferű mondolát eszel, melyedet tisztítja, vér-pökést el-állít; az étekben hasznos a' mondola tüdőnek, májnak, lépnek, vesenek, a' hurút ellen, fülladás ellen-is igen jó. Édes mondolának a' teje kólikát, kór-ságot el-kerget; a' ki két mondolát bor ital előtt meg-eszik, meg-nem részegül; ha a' róka, vagy matska keferű mondolát eszik, meg-döglik; a' rózsa-olajjal öszve-töretett mondola, ha az fej-fájó embernek vagy fze-mére, vagy halántékjára köttetik, a' fő-fájást el-vészti; ha borban töröd a' mondolát, evet, koszt, és eves fakadékokat meg-szárít. Mondola-fának az enyvét ha borban és erzetben meg-olvasztod, bőr-hámlást, rühet és sömört meg-tisztít. A' keferű mondola-fának gyökerét ha borban meg főzöd, és sömörre vagy más fekélyre kötöd, meggyógyítja. Szedjed a' mondola-fának héjját

és ágait Sz. Jakab Havának 21-dik napján, égesd-meg, vedd hamvát, tsinálj lúgot belőle, azon lúg embernek testéről minden rühet és rútságot le-tisztít. A' mondolából készített olaj embernek ortzájáról a' pörsögéseket, sömört, fakadáfokat el-szárazt és meg-gyógyít. Ha az ember fájó inait vélekeni, a' keménységeket meg-lágyítja.

4.) Myrtus - fa' gyümölsének (: akár zöld, akár száraz légyen :) magvát akármelly étekben kell keverni, ha azon étket eszi a' vért hányó ember, a' vér-pökést és hányást meg-állítja, gyomrot erősít, vizelletet indít; a' melly emberen mérges ütések estek, a' myrtus-fa' gyümölsének magvát törjemeg, borban igya, meg-gyógyúl.

N.

1.) Nyár-fának ki-nyílt bimbóiban találtatott magokat a' kórságos ember ha e-tzetben ifszza, kórságát el-veszti. A' nyár-fának mézben főzött bimbóit ha a' homályos szemekre kened, a' szemeket meg-világosítják.

2.) Nyír fának tavaszszal vett vizét igen hasznos a' fülladozó és turhás embernek innya, ha egy hétig minden reggel egy

nehézék gyömbért egy mészszel nyír-fa vízben vetvén, minden nap meg-ífsza a' hurútozó ember, vastag flegmáját belső részeiben el-fzaggatja; tavaszi nyír-fa vizet fővény és kő ellen-is hasznos innya. Nyír-fának leveleivel öszve-főzött vizét innya a' sárgaságnak orvofsága. Ha a' nyír-fa vizét a' fajt óltóban öntöd, azon fajtóban tsinált fajt meg-nem férgesedik.

O.

1.) Olaj-fának, vagy oliva-fának melegítő tulajdonsága vagyon, innét az ember' gyomrát mindenkor lágyítja, a' fa-olaj mérreg ellen-is igen hasznos, azért az olaszok minden salátát és nyers étket fa-olajjal esznek, hogy ne talántán azokon maradott mérreg árthasson nekik. Ha az olaj-fának leveleit egy hétig borban ásztatja az ember, azoknak ki-fatsart leve varat tisztít, vért állít, folyó fület (: ha belé eresztetik :) meggyógyít; mézben ásztatott leveleivel az oliva-fának Sz. Antal tüzet, mindenféle dagadásokat és fekélyeket meg-orvosolhatfz.

P.

1.) Páknó-fának a' gyümölsét Sz. Jakab Havának 7-dik napján reggel, míg az harmat rajta vagyon, leg-jobb szedni; ha a' vért pökő ember a' páknó-fának aszszú gyümölséből gyakorta keveset eszik, meg-gyógyul; has fájás és vér-has ellen-is jó, de a' ki fokot eszik belőle, fel-dagasztja. A' páknó-fa' gyümölséből tsinált liktáriom a' nyálat, sárt és epét ki-tisztítja az ember' gyomrából. A' páknó-fa' gyümölsének magvát főzd-meg egy fazékban, égesd-meg, és azután borban óltsd-meg, kenjed a' succus-fal tsipás és könyves szemeidet, meg-tisztítja; ha 3. pénz nyomónyi rebarbarával és kassfiával öszve-tsinálod a' páknó-fa' gyümölsét, azt bé-venni igen jó az hideg-lelés ellen, kehétség és vizi betegség ellen.

2.) Pomagránát-fa' gyümölsének levét inni hasznos a' forró hideg-lelés ellen, szomjúságból származott hévség ellen; az embernek gyomrát-is erősíti, azon haszna vagyon a' magvának; a' pomagránát' meg-aszalt és öszve-tört magvát ételben hinteni 's meg-enni igen jó a' vér-has ellen; ha ezen magokat a' vért köpő ember első vízben meg-főzi, és azt iszja, vér-pökését

meg-állítja. A' pomagránat' gyümölcseinek meg-mézelt leve a' szájnak és ínyeknek rothadását orvosolja, külső keléseket ember' órrában, vagy szájában támadott keléseket, vagy fakadékokat gyógyít.

3.) Pufzpáng fátskának az a' tulajdonsága vagyon, hogy az embernek igen ment hasát meg-szorítja; pufzpángnak meg-tört gyökerét jó a' sebeket gyógyító ír közzé keverni, a' kígyó harapást-is meg-orvosolja. A' ki nem contentus a' maga hajának színével, a' pufzpáng' leveleivel tsináljon lúgot, azzal mossa fejét, egész haját szép gesztenye színűvé teszi.

R.

1.) Rózsa-fának virágjából készített víz és olaj igen hasznos mindenféle hévséges betegségek ellen, hideg-lelés ellen-is, az embernek szívet és agy-feleit erősíti; a' rózsavirágot le-fzedni fájáról leg-jobb Pünkösdi Havának 10-dik napján reggel, míg az égi harmat rajta vagyon. Az új és friss rózsavirág a' kemény hasat meg-lágyítja; ha rózsavirág el-hullott virágja után maradott tsipkéit az ember borban törvén iszva, veséjében támadott köveket el-rontja; hasz-

nos az Afzszonyi-állatok' fejer vér-folyása ellen-is; nem külömben az ollyan férjfiaknak, a' kiknek magvok foly. A' meg száraztott veres rózsát főzzed-meg borban, azután mikor meg-hidegszik, szürd-meg, igen jó fog fájás, fül fájás, és a' szemérmes testnek dagadáfa ellen. Ha a' borban főzött rózsát az hévségtől háborgattatott ember az hasára köti, meg-gyógyú'. Ugyan azon borban főzöttetett rózsák a' Sz. Antal' tüzet-is meg-ólják, ezen hafzna vagyon a' Rózsa etzetnek-is.

2.) Rekettye-fának bimbóiban nőtt magokat meg-törni és meg-inni hafznos azoknak, kik mérges ütéseket szenvedtek. Ezen mag tejet szerez az Afzszonyi-állatokban, és a' ki belöle hat pénz' nyomónyit borban meg-íszik, a' meg-állott hó-fzámot benne meg-indítja, és álomra kényszeríti. A' rekettye-fából jó az úton járó gyalog embernek páltzát tsinálni, mert olly ereje vagyon, hogy a' ki nálla hordozza, a' napnak sűrű sугári meg-nem izzazthatják.

S.

1.) Som-fának a' gyümölsit szedd-le Sz. Mihály Havának 15-dik vagy 16-dik nap-

ján reggel, míg az harmat rajta vagy on, azután aszald-meg, és első vízben, vagy folyó-vízben főzd-meg, két itnze vízben elegendendő egy megszűszely aszalt som, minek-utánna meg-hidegült, töltsd egy üvegbe, hagyjad állani 24. óráig a' nap' fényen, vagy más meleg helyen, azután magától megforr: ezen így készített som vizet kétfzer vagy háromszor napjában igya a' vér-folyásban és vér-hasban szenvedő ember, szemlátomást fogja tapasztalni jobbúlását, csak az alatt az ártalmas étektől, és savanyútól magát tarróztassa. Ha valakinek a' circulationsnak meg-akadása miatt a' bőr alatt elfutja a' testét rész szerént, vagy egészen a' máj forma vér, annak orvoslására szedje-le a' som-fa' levelit Sz. Jakab' havában, főzze-meg jó óborban, azzal mosogassa ki-hányott testét, harmad nap alatt meg-gyógyúl. Hasznos az alatt az olyan embernek a' jegyenye-fa' ágaiból készített fördőben lábait egynehányszor mosogatni, melly láb fördő a' nervusoknak, és meg-rekedett circulationsnak folyását meg-indítja.

2.) Szeder-fának 'a' jól meg-érett gyümölsét a' ki meg-efzi, hasát meg-indítja. A' ki a' nyers szedert meg-szárítja, és azt
 éfzi,

észi, hasát meg-keményíti; a' friss, de érett szederből tsínált kötést igen jó a' fájó toroknak dagadására tenni. Az érett szedernek ki-fatsart levét főzd-meg, vész mézet közibe, a' torkodnak, szájadnak veszését meg-gyógyítja, ha gyakorta iszod. A' szeder-fának etzetben főzött leveleit az égett testre rakni kéfz orvosság: A' ki a' szeder-fának leveleit eső vízben meg-főzi, és azon vízzel fejét mossa, szép haja lészzen; szeder-fának levelit és gyökerit ha borban meg-főzöd, és egy kevés gumit vetfz beléje fog fájás ellen igen jó.

3.) Szil-fának virágját Sz. Iván Havában, leveleit pedig Sz. Mihály Havában kell szedni. Ha a' szil-fa' virágjának szedésére reá szoknak a' méhek, szintén úgy meg-ölettetnek, valamint az eb-téj fünek virágjától. Ha a' szil-fának meg-törött héjából 48. pénz nyomónyt borban, vagy hideg vízben ember meg-iszik, gyomrából a' nyálat ki-űzi. A' szil-fának zöld levele minden sebeknek és leves varaknak gyógyítására hasznos, hasonló haszna vagon a' belső héjának-is. Erzetben főzött leveleivel a' szil-fának igen jó az el-törött lábat gyógyítani;

de

de e' mellett a' szilvának héjját-is, gyökere-
rét is reá kell kötni.

4.) Szilva-fának aszalt gyümölcset ha
vízben erőssen meg-főzöd, annak levét le-
le-fzüröd, azután más vízben főzöd, adj
hozzá száraz ruta virágot és nád-mézet, és
lafsú szénnel melegítsed, azon ital az hi-
deg lelést el-kergeti. Ha a' szilva-fa' eny-
vét, vagy matska-mézzét erzetben meg-fő-
zi az ember, ólt-varat gyógyíthat véle; ha
kinek a' szája és ínyei rothadni kezdenek,
a' szilva-fa' leveleit borban főzze-meg, az-
zal kenegesse, meg-gyógyúl.

5.) Szőlő-töböl külömb-külob-féle
hafznos orvofságokat készíthet az ember.
Ha a' szőlő-tőnek gyökerét Fœnum Græ-
cum' magvával együtt meg-töröd, az em-
beri testben támadott poklofságira egyne-
hányszor kenettetvén, a' testnek bőréről
minden rútságot le-tisztít. Ha a' szőlő-vefz-
szőnek leveleit öfzve-kevered annyi nehé-
ségig, vagy mértékig, mennyit egy arany
nyomni szokott, és azután mézzel elegyít-
vén mosárban meg-töröd, fatsard-ki annak
levét filán ruhán által, és azon ki-fatsart
succus az homályos szemeknek világosítá-
sára kész orvofság, ha egynehányszor az-

zal

zal a' szemek meg-kenettetnek. Az hirtelen való némulás ellen ha veszi az ember etzetben a' szőlő' leveleit, azon etzettel egynéhány-szor igya, vizfsza-tér a' szóllása. A' szülés-hez készülgető Afzszonyi-állat a' szőlő' leveleit főzze-meg borban, azon bort igya, és könnyen szülhet; a' szőlő-tőnek borban meg-főzött gyökerei, ha a' tüzes kelevényekre rakatnak és köttetnek, azokat meg-fakasztják, és a' benne való mérges enyvet kí-nyomják. Ha a' szőlő-tőnek meg-égetett 's öszve-gyűjtött hamvából lúgot tsinálsz, és testedet véle mosod, nem tsak bé-forrasztja a' sebet és ki-álló húst, hanem egész testedet szép fehérré tész. Minek-előtte ki keletkor a' szőlő hajt, ha a' szőlő-tőből és meg-nevezett veszfzejéből ki-tsepegő vízzel 9. nap egymás után mosod ortzádat, szép színt ád, a' szömötségeket el-veszti; ha pedig azon levet borral kevered, és meg-íszod, szemeidnek tsipáit el-veszti, és a' szemeket meg-világosítja; ugyan ezen levet hasznos a' vér-hányás ellen-is innya, jó a' mérges harapások ellen-is. Az éretlen szőlőt ha ki-fatsarod, és meg-íszod, gyomrodat erősíti; azoknak-is jó innya, kik az étket nehezen emésztik.

1.) Ter-

T.

1.) Terpetina-fa, mellyet Deákúl *Terebinthusnak* neveznek, mindenféle febet és varat gyógyít; a' melly ember mérget érez magában, a' terpetinát mossa-meg, négy kis kalányit igyék-meg belőle, a' méregetől meg-szabadúl. A' terpetinát ételben enni hasznos a' kólikának, hurútnak, fülladásnak el-távoztatására, a' szárazságot és vér-pökést-is meg-gyógyítja. Mézzel öszve-tsinált terpetinával a' ki él, órrából a' náthát, fejéből a' tsepegést, melyéből a' fájást ki-tisztítja.

2.) Töl vagy tölgy-fán termett makkot törje-meg az ember jó formán, és adja innya borban annak, a' ki mérges harapást szenvedett, meg-gyógyítja. Ugyan ezen ital hasznos azoknak-is, a' kik valami mérgeket ittak, vagy valamelly mérges bogarat el-nyeltek, mert a' vizellet által az árralmassát ki-üzi. A' porrá tört tölgy-makknak azon ereje-is vagyon, hogy kólikát gyógyít, és az emberi hólyagban lévő követ elrontja. A' tölgy-fának Kis-Afszony Havában szedett levelei és belső héjja borban meg-főzettervén, kész és hasznos italai léfennek az embernek, nem csak a' vér-folyásnak,

nak, hanem a' szemérem testből ki-folyó
magnak-is meg-állítására; ugyan azon fa'
levelét ha borban meg-főzöd, és febre té-
szed, a' sebedet meg-gyógyítja, fog fájás
ellen-is jó.

V.

1.) Vad cziprus-fának, olly formán,
mint a' nyír-fának, ki-kelettel vizét venni,
és azzal gyakorta élni, hasznos azoknak, kik
az kólikában gyakorta szenvednek. Ezen
vad cziprus alaton fátskának levelei ol-
lyanok, mint a' fenyő-fának, de nem éles-
sek és tüskések, hanem puhák és lágyak.

2.) Vad szőlőnek leveleit Sz. Jakab
Havának 13-dik napján dél tájban kell szed-
ni, hogy hasznos orvosságot leheffen ké-
szíteni. A' meg-szedett vad szőlő' leveleit
törje össze az ember, és egy kevés vizet
reá töltvén, tserép edényben pátzolja 24.
óráig, és azon vizet a' ki iszja, folyó ha-
sát meg-állítja, mindenféle varat tisztít,
hogyha ember azzal mossa.

3.) Veres fenyő-fának ki-folyó enyvét
vagy szurokját jó embernek meg-innya a'
fövény ellen, mert a' veséknek nevelkedett
köveit el-rontja, a' farsábát-is meg-gyógyit-
ja.

ja. Abies és larisnek-is hívják a' Deákok, mivel a' szép épületekhez szükséges deszkákat ebből hasogatják, ékesek az ágai, mellyek kereszt módjára indulnak és nőnek. Ezen fából ki-folyó enyv a' nevendék gyermekeknek fejeken támadott sebeket megtisztítja, és helyesen meg-gyógyítja, ha reájok kenettetik. Ugyan ezen veres fenyőfán igen fehér gomba szokott teremni, melyet *Agonicumnak* neveznek, egyébaránt a' Patikáriusok árúlják, de a' kik Lengyel-Országi Krakkó Városába utaznak, útonjárásokból-is eleget hozhatnak; ezen gombából a' beteg gyermekeknek egy drachmát, az az hat pénz nyomónyt borban, vagy mézes vízben hasznos innya adni, mert ezen itallal minden belső betegségeitől, mellyeket ki-magyarázni nem tud, meg-szabadul; öreg embernek-is hasznos lészen, ha két drachmát, az az 12. pénz nyomónyt belőle meg-íszik. Ugyan ezen gombából, vagy *Agonicumból* igen hasznos pilulákat lehet készíteni következő módon: végy rudni-illik *Agonicumot* 2. drachmát, *Cholchnitiust*, az az, vad töknek belső béli-ből fél drachmát, ezeket öszve-törvén mosárban, vés hozzájok fél drachmát

mak-

Maktiszból, 2. pénz nyomónyit a' sáfrányból, tölts annyi bort ezen porok közzé, hogy tésztát gyúrhas belöle, ezen téasztából egy egy borsó szemnyi pilulákat gömbölyts, az illyetén pilulákból 11-et, 12-töt, vagy 13-mat bé-venni az embernek igen jó fül-ladás ellen, lépnek és szívnek fájása ellen, és víz kórság ellen; a' hasban fészket vert hideg-lelést-is el-kergeti; ha valakinek gyom-rában vagy hasában féreg vagyon, a7^o-is ki-üzi a' veres fenyő-fából ki-nött *Agon-icum* nevű gomba.

4.) Veres gyürü-fának húsz szem mag-yát ha nád-mézzel öszve-tsinálván meg-eszi a' víz-kórságos ember, nyavalyájától meg-menekedik. A' nehézkes Afzszonyi-állatok pedig azon orvofsággal ne éljenek, mert azoknak ártalmas.

Eddig a' Fáknak tulajdonságairól és hasznairól.

Fáknak nevei, mellyek itt le-vagynak írva.

Arany Alma-fa.

Baratzk-fa.

Berkenye-fa.

Birs Alma-fa.

Bodza-fa.

Boroftyán-fa.

Bük-fa.

Czédru-fa.

Cser-fa.

Cserefsznye-fa.

C

Czip-

Cziprus-fa.	Körtvély-fa.
Csipke-fa.	Kökény-fa.
Czitrom-fa.	Lasponya-fa.
Dió-fa.	Megy-fa.
Damask. Mogyoró-fa.	Mogyoró-fa.
Éger-fa.	Mondola-fa.
Egres-fa.	Myrtus-fa.
Fagyal-fa.	Nyár-fa.
Fa-moha.	Nyir-fa.
Fa-gyöngy.	Olaj-fa.
Fenyő-fa.	Paknó-fa.
Fodor Jávorf-fa.	Pomagránát-fa.
Füge-fa.	Pufzpáng-fa.
Fűz-fa.	Rósa-fa.
Galagonya-fa.	Rekettye-fa.
Gyertyán-fa.	Som-fa.
Gesztenye-fa.	Szeder-fa.
Gyalog olaj-fa.	Szil-fa.
Gyalog fenyő-fa.	Szilva-fa.
Hálog-fa.	Szőlő-fa.
Hárs-fa.	Terpetina-fa.
Jávorf-fa.	Töl v. Tölgy-fa.
Jegenye-fa.	Vad Cziprus-fa.
Kapornya-fa.	Vad Szőlő-fa.
Ketske-rágó-fa.	Veres fenyő-fa.
Körös-fa.	Veres gyűrű-fa.

MÁSODIK RÉSZ.

A FÜVEKRÖL.

1.) **A**lve névű keserű fűnek, mellyet Patikabéli matska-méznek-is neveznek, az a tulajdonsága vagyon, hogy Kis-Afzfony Havának 7-dik napján leg-jobb erejében találhatik, innét-is azon napon dél előtt 11. óra tájban kelletik a' földből ki-ásni gyökereitől, nem vas ásóval, vagy vas kapával, se fával, hanem tsontal; meg-száraztván ezen keserű gyökeret, és porrá törvén, azon porból hat pénz nyomónyt két kalán meleg vízben igyék-meg a' vérpökésben szenvedő ember, vér-pökését megállítja; szintén annyit igyék-meg a' fárgaságban lévő, meg-gyógyúl; ha Terpetinával, vagy mézes vízzel meg-főzöd az Álvest, és úgy íszod, hasadat meg-indítja; ha három drachmát, vagy 18. pénz nyomónyt mézes vízben, vagy főtt szilva lében az Álvé gyökérből meg-íszik az ember, egészlen ki-tisztítja minden ártalmas nedves-

ségektől a' gyomrát, igen jó a' tisztító szer-
számok közzé-is elegyíteni; ha szárazon
meg-töröd az Álvét, és a' febre hinted,
bé-forrasztja, a' szemérem testnek-is fájását
meg-gyógyítja. A' sérült kis gyermeknek
szemérem-teste' szakadását hasonlóképpen
helyre hozza az Álvé, ha szárazon meg-
törvén reá hinted; mindenféle testi daga-
dásokat, hafadásokat, súlyöket meg-gyó-
gyít, ha mafola-szölövel öszve-elegyíted;
ha igen fáj a' fejed, az Álvét rózsá-
etzel kend reá, fájalmát el-vészi, a' vízke-
teget-is meg-gyógyítja. Ha az Álvét tüzes
tserépben meg-égeted, és ott kevered míg
meg-olvad, annak tésztáját meg-tartod, a'
rútját el-veted, azon meg-tartott tésztájá-
val igen jó a' véres és homályos szemeket
kenni. A' jó Álvét a' haszontalantól így
ismérheted-meg: a' jó tiszta és fényes, a'
romlandó pedig sárga szabású.

2.) Angyal fünek a' gyökerét pestises
és dögleletes időben embernek enni, vagy
azon gyökérről inni igen hasznos; az ártal-
mas nyálat és rút nedvességeket meg-emész-
ti; hurútozóknak-is igen használ; az ember'
béliben lévő sértéseket, és törött vért hely-
re hozza, a' gyomrot-is meg-erősíti. Ugyan

ezen Angyelikának porrá tört gyökere az ember' szívének hasznos erősítője, innét jó bé-venni-is, és azokkal élni; ha rutával öszve-töretik, és a' mérges állattól okoztatott harapásra köttetik, azt-is meg-gyógyítja. Ha valakin mirigy vagyon, végyen az Angyelika gyökérből három pénz nyomónyit, keverje-öszve hat pénz nyomónyi aranyos törjékkal, azt igya-meg a' maga vizelletében, feküdjék-le, takarja-bé magát jó melegben, hogy meg-veréjtékezzék, és meg-gyógyúl; ha az Angyelika gyökeret rágod, és odvas fogadban rakod, fájdalmát el-vészí, lehellestedet-is jó illatúvá téfzi.

3.) Ánis fűnek a' magvát a' ki gyakor-ta eszi, jó szagú lehellete lészén; a' Magyarok ezen magot Bétsi köménnek nevezik, és fok rendbéli hasznai vagynak, mindenféle fájdalomnak könnyebbséget szerez, vizelletet indít; a' vízi kórságosoknak jó meg-innya, mert szomjúságát meg-óltja; mindennemű élő állatoknak mérge ellen használ, dagadáfokat fülladáfokat, has-fájafokat meg-enyhít; az Afzszonyi-állatok' fejér vér-folyása ellen-is igen hasznos, ugyan az Afzszonyi-állatoknak tejeket szaporítja. Az Ánis maggal hasznos az embernek fájó

fejét füstölni; ha az Anis magot meg-töri az ember, és rózsavízben kevervén a' fájó fülben botsátja, meg-gyógyúl; ha a' tsukló ember szagolja, vagy törve vízben ifszá, tsuklását meg-állítja, álmot-is hoz az emberre; követ ront.

4.) Apium fűnek következő hasznai vagynak: dagatt szemre kenyér béllel kenni jó, az igen heves gyomrot meg-könnyebbíti, az Aszszonyi-állatok' melyének keménységét meg-lágyítja; akár nyersen, akár főve egye az ember, vizelletet indít. Az Apiumnak meg-főzött gyökere minden méreg ellen hasznos; ha a' díznók döglenni kezdenek, az Apium fűvet és annak gyökerit moslékban kelletik nékiek adni, és meg-szűnik a' dög.

5.) Apró Bojtorjányokat, ha még zöld, meg-fzedi az ember, meg-töri, és annak kifatsart levit meg-ifszá, minden belső mirigyet ki-űz; jó azon levét innya minden mérges harapás ellen-is; de a' meg-törött bojtorjánt-is a' sebre, vagy sérült tagra kell kötni. A' has fájás ellen jó az apró Bojtorján' levét etzettel keverve innya; ugyan azon etzettel kevert lével kenje-meg ember a' szömötséngét, el-vezti. Az apró Bojtorján' gyökerét borban főzze-meg az ember,

azt igya, használni fog néki; az apró Bojtorjánnyal lúgot tsinálni, és koszos fejét azzal mosni jó. Ha ezen fűvet meg-száritod, és meg-töröd, hasznos azon porral mindenféle sebet hinteni; ha borban meg-főzöd, hasznos azon borral mindenféle sebet mosni, jó ezen fűnek borban meg-főzött leveleit a' febre rakni. Ezen fűnek friss levelit törd-öszve ó hájjal, és hasznos kenőtse lész' az ember' ortzáján támadott fakadékoknak; mind levelestül, magostül, és gyökerestül vedd borba, tartsd benne, hasznos itala léssen a' vér-hasban szenvedőknek; a' kit a' kígyó meg-mart, annak-is jó inni. Ha az apró Bojtorjának Pünkösdi Havában vizét veszed, azon víz hasznos ital léssen hurút ellen, gelesztá ellen, vízi betegség ellen, sárgaság ellen, negyed napi hideg-lelés ellen, mikor a' febben féreg terem, jó azt-is véle meg-mosni.

6.) Aranyos Papragot, mellyet Deákül *Triesemausnak* hívnak, ha meg-főzöd, és annak meg-hidegült levét ifzod, folyó véredet meg-állítja, meg-is tisztítja, kedves illatú lehelletet szerez, a' gyomrot segíti, fővényt és követ ki-üz; kopaszulás ellen az Aranyos Paprag fűvel tsinálj lúgot, mos-

fad azzal fejedet, hajadat meg-erősíti, és a' kopasztságtól meg-ment.

7.) Atratzélt, vagy közönségesen eb-nyelvű füvet Sz. Iván Havának 27. napján idején reggel harmatoflan leg-jobb szedni. Ha ezen fünek gyökerét az ember borban meg-főzi, és regvel melegen iszja, hasát indít, jó a' vér-has ellen-is. Az emberi mag-nak szemérem-testből való ki-folyását, és a' tsepegő vizelletet-is meg-állítja. Nátha ellen pilulákat-is lehet belőle tsinálni, és a' ki azokból egynehányat bé-vészten, nátháját el-vefzti. Ezen fünek leve hasznos a' Frantziás nyavalyáknak gyógyítására, ha azzal a' motkosúlt ember testét mosza; ugyan ezen rút nyavalya ellen az Atratzél' leveleit, vizit és gyökerit rózsza mézzel főzd-őszve, egy kevés terpetinát tölts kö-zibe, gyógyító kenyőtsöd lészzen. Ha ember őszve-őri gyökerét az Atratzélnak, disznó hájjal elegyíti, és meg-olvasztja, azon kenet kész orvofsága a' dühös eb' marásának.

B.

1.) Babot enni embernek hasznos do-log, a' hurútot el-távoztatja. A' ki gyakor-

za eszi a' babot, meg-hízik. Vér has ellen mind héjjastól főzze-meg az ember, és így egye, használ az okádás ellen-is; a' babnak lisztjével jó kenni minden dagadáfokat, meg-apasztja.

2.) Bagoly borsóval a' ki gyakorta él, vizelletit meg-indítja, hasát neveli, az aszfonyi-állatnak tejét fokasítja, és jó szint ad az embernek. Ha a' bagoly borsót kölleffel meg-főzöd, a' szemérem testnek dagadását el-apasztja; a' rühet és a' varat jó kenni véle; ha pedig mézet egyelítefz hozzá, hasznos azzal kenni a' szeptőt, és az ember' ortzáján támadott fakadékokat.

3.) Bak fűvet (: Deákúl *Betonica*, v. *Brittannica* :) Pünkösöd havának 17. dik napján leg-jobb szedni nap nyugováfa tájban. Ezen fű' leveleinek ki-fatsart levével jó a' torok-gyéket, vagy angínát kenni. Ha etzetben főzöd a' bak fűvet kenyér héja alatt, vagy tészta alatt, a' fájó fogat jó véle mosni türhető melegen; ha ezen fűvet magostúl öfzve-töröd, hasznos kenötsöd lészén a' Sz. Antal' tüze ellen, másféle hévségtől származott dagadáfokat is meg-enyhít. Ezen fűről lészén még emlékezet a' Verónikának le-írásában.

4.) Bak szakáll nevű fűvet Pünkösöd havában jó szedni, egészséges az embernek faláta módon etzettel meg-enni; ezen fűvet paréj módra-is főzni, és úgy enni hasznos; ezen fűnek ki fatsart levét az egymázban lévő betegnek innya adni igen jó, mert az heves gyomrot hívesíti, melyet, májt tisztít, a' követ-is el-ozlatja az emberben, némellyek kö rontó fűnek-is hívják.

5.) Bárány üröm igen hasznos a' gyomornak, azért-is jó az embernek erről innya, vagy azt meg-enni, fázékonyság ellen, fej fájás ellen használ. A' Bárány üröm olajja a' gyomrot melegíti, nyerfeséget emésztt, ételt kívántat, gelesztát meg öl. Syrupust illyeténképpen kelletik belőle tsinálni: végy két lat rózsát, spikanádót 18 pénz nyomónyit, tiszta ó bort harmad-fél fontot, birs alma' levét harmad-fél funtot, ezeket egy edényben ásztasd egy éjjel, azután szűrd-meg, és kész leszzen a' Syrupus. Ezen Syrupus a' sárgaságot meg-gyógyítja, a' gyomrot melegíti, embernek máját frisíti, kövéríti, ételt kívántat, követ el-ront a' vesékben, kólikát és szeleket ki-üz.

6.) Barát paréj, melyet a' Németek Spinódnak neveznek, hidegítő és szárasztó

természetű, mindenféle beteg embernek jó eztet hígan meg-főzni, és enni adni; hafat lágyít, száraz kehet gyógyít; skorpió, kígyó, és pók' mérge ellen hafznos borbán innya.

7.) *Basilicum*, Deakúl *Otium odoratum*, igen jó az étekben, mint a' majoránna és rozmaring. Ha az édes mustba veted, minekelötte meg-forr, mind fogytig jó szagú léfzen; főzd fejer borbán a' basilicumot, és ha azt ifzod, fülladozáft, nehéz lélekzetet, hurútot gyógyít, vizelle tet indít; ha az aszfszonyi állat estve, reggel gyakorta ifzfa, havi kórságát meg-gyógyítja. A' basilicumnak magvát vesd borbába, hadd álljon benne egy napig, és azon bor fejer lévvé változik mint a' híg enyv, ezzel kenjed nyelvednek dagadását, ajakidnak hafadását, és akárminémű fekélyt meggyógyít. A' porrá tört magvát ha vízben meg-ifzod, szívedet erősíti, a' májnak fekélyét gyógyítja, görtsöt, tagok' szakadását, apródék guta-ütést, és kórságot el-üz; ha zöld levelét homlokodra kötöd, vagy a' vizével homlokodat mosod, régi fej fájásokat el-távoztat. Ha a' beteg ember a' basilicum fűvet fördőjébe tészi, hidegült gyom-

gyomrát meg-melegíti, vizelletét-is meg-indítja. A' basilicum vizével jó mosni dagatt fájó szemeket, reájok-is ezen füvet kötni; ha a' magvát meg-töröd, és meg-íszod, kígyó és skorpió harapást gyógyít.

8.) Basal nevű fünek, vagy *Poeniának* a' magvát jó meg-innya a' szülő Aszfzonyi-állatoknak, vagy szárazon el-nyelni, mert meg-tisztítja őket. Hafznos a' basal fű has fájásról, sárgaságról, vizeknek és a' hólyagnak fájásáról; ha a' basalnak meg-feketült magvaiból 15-öt mézes vízben meg-íszol, hafznál az éjjeli nehézségek, vagy a' mint mondják esztelenül, boszorkány nyomások ellen.

9.) Bétsi nevű füvet, a' Deákok *Ner-dus celticanak* vagy *Saliuncanak*-is hívják, ha az ember borban meg-főzi, és úgy íszza, a' fővény ellen foganatos orvosság, a' gyomrot melegíti, a' vizelletet meg-indítja, a' sárgaságot el-űzi.

10.) Béka-fünek ki-fatsart levével jó a' fekélyes tagokat mosni, és a' füvet-is reájok kötni, mert mindenféle koszt le-tisztít, a' fel-törött és hámlott bőrt-is le-víszzi, *Ranunculusnak* nevezik a' Deákok; ha szá-rát

rát és leveleit a' vak körömre kötöd, meggyógyítja, akármelly száraz varat le-tisztít a' testről; igen jó ezen fűvet jól megmelegíteni, és úgy az hideg vette lábra kötni, hasznos a' bélyegezett marháknak sebes helyekre-is kötni.

II.) Belind fűnek a' magvát (: a' Patikáriusoknál *Faba suilla* a' neve :) ha ember meg-töri, és fájó fejére köti, fájását megállítja. Ezen fűvet levelestől, virágostól, magostól főzd-meg borban, és melegen, a' mint az ember el-állhatja, kössed fejére az olyan betegnek, a' ki nem alhatik, és elaltatja; de nem jó sokáig a' fején tartani, mert ártalmas. Ha tsak lábát mossa-is ezen fűvel az álmatlan ember, vagy lábára köti ezen fűvet, álmát meg-hozza. Ha a' magvát meg-töröd, etzettel öszve-egyelited, a' meg-törött magnak olajával az álmatlan embernek halántékját, vagy vak szeméit kened, el-altatja. Ha a' belindnek levelét és virágját búza liszttel öszve-töröd, és megfőzöd, 's a' podágrás, vagy köszvényes embernek lábaira kötöd, fájalmát meg-enyhíti; a' ki gyakorta szenved a' fog fájásban, a' belind fűnek gyökerét főzze-meg etzetben, azzal mossa száját, fog fájása el-múlik.

lik. A' ki tudva, vagy tudatlan a' belind magvának erejétől meg-bolondúl, vegyen ketske tejet, mézes vizet, tök magot, és diót, ezeket törje-öszve, és igya-meg, ismét meg-efzesül.

12.) Benedicta gyökér, *Chariophilata*-nak, vagy szegfü szagú fünek neveztetik azért, mert szintén olyan szaga és illatja vagyon, mint a' szegfünek. Ezen fünek levelei és virágja hasonlók az eper' leveleihez és virágjaihoz. Mikor a' must forr szűret után öszszel', vagy a' bor újonnan forr tavaszkor, mikor a' szőlő hajt, ásd-ki a' földből a' benedicta gyökeret, tedd azt forró boros hordóba, azon bornak kiváltképpen való ilatja lészzen. Ezen gyökeret főzdemeg borban, add innya az has fájó embernek, azon bor febet, rothadást, fakadéket gyógyít; igen jó élni vele a' gyermek ágyban fekvő Afzszonyoknak.

13.) Bóldog Afzszony tövisének virágját Kis-Afzszony havának 11-dik napján reggel harmatossan kell szedni; hasznos ezen virágból készített herbatéj vér pökés ellen, gyomor fájás ellen; ha pedig gyökerét borban meg-főzöd, és azt íszod, has tekerő tsömört meg-gyógyít; a' mag-

vát

vát meg-törni és borban innya jó a' görts ellen, szakadás és kígyó harapás ellen; gyökerével ha gyakorta kened a' gelyvát, elofszlatja. Ugyan ezen gyökeret ha rágja a' fog fájó ember, fájdalmától meg-menti.

13.) Bolha halál nevű fű Sz. Iván havában szokott virágozni, innét-is ugyan ezen hónapnak 11-dik és 12-dik napján legjobb szedni idején reggel nap fel-költe előtt. Jó véle élni a' melancholia ellen, mert a' fekete sárt az ember' gyomrából ki-tisztítja, és a' fekete sűrű vért meg-hígítja. Ha a' mezei jó szagú bolha fűnek virágját és levelét borban meg-főzöd, és gyakran melegen iszod, tsepegő vizeletedet meg-állítja, a' hó számot meg-indítja, torokgyék, vagy Angina ellen-is jó, sárgaságot el-űz, lépnek, májnak szorulását meg-indítja. Ha az ember a' bolha fűvet házában el-hinti, kígyót, békát a' földről, bolhát, pókot, rút férget az ágyból ki-űz, tudni-illik a' büdös férget.

15.) Bolha fűnek a' levele hofzszú szabású, mint a' sárga kerti violának, a' szára szőrös, mint az egér fül nevű fűnek, magva pedig fekete mint a' bolha. Ha ezen fűnek magvát meg-töröd, és vízben
jól

jól meg-áztatod, jó azt innya forró hideg-
lelés ellen; az ember' hasában lévő sárt ki-
űzi, rágását meg-állítja, a' hévséget meg-
enyhíti. Ha ezen magot etzetben töröd,
és azon febre kötöd, mellyben már Sz. An-
tal tüze, vagy fene vagyon, meg-gyógyítja;
ha ezen magot vízben jól meg-forralod,
hasznos azon vízzel a' házat és ágyat ön-
tözni, mert a' bolhát, és más egyéb férge-
ket a' házból ki-űz.

16.) Borsnak a' természete melegítő,
azért-is a' heves gyomrú embernek ártal-
mas, de a' hideg gyomrúnak hasznos az é-
telben. A' hideg-lelőknek jó a' bors ital-
ban; ha a' borsot mézzel öszve-töröd, jó
vele kenni a' torok-gyékot; ha masola-szö-
lővel eszed a' borsot, turhát tisztít; ha fe-
nyő-maggal öszve-töröd a' borsot, és a'
golyvát gyakorta azzal kened, el-ozlatja.

17.) Bors fű leg-jobb erejében vagyon
Sz. Iván havában, azért-is ezen hónapnak
19-dik napján leg-jobb szedni. Ha borban
meg-főzöd a' bors fűvet, és gyakorta ifzod,
melyet tisztít, vizelletet indít, a' vesékből
és hólyagból a' fővényt és követ ki-űzi; az
Aizszonyi-állatok' havi kórsága ellen hasz-
nos; ha az ember tehén hússal főzi, úgy
eszi,

eszi, gyomrot tisztít, melegít, és erősít, homályos szemet világosít, tsömört, vagy étel útállást el-kerget. Bors fű' virágját ha fzilva lévőben meg-főzöd, és úgy ifzod, mind a' sárga, mind a' melancholiát szerző fekete epét ki-űzi. A' fej fájóknak és szédelgőknek hasznos a' bors fűvet virágoftúl együtt erőssen szagolni, vagy mint egy kozorút fejekre kötni; ha fejedet bors fűvel készített vízzel mosod, jó fej fájásnak enyhítésére. A' bors fű vizét keverd rózsa e-tzettel, öntsd a' fájó fülbe, meg-gyógyúl; ha búza lisztel a' bors fűvet öszve-főzöd, és a' forgó tsontra kötöd, farsábát gyógyít.

18.) Bogáts-korónak tetején, vagy fején termett férget, egy darab bőrötskében ha a' negyed napi hideg-lelőnek kezére kötöd, vagy azon férget a' bogáts-korónak gyökerével és disznó hájjal öszve-törvén, a' negyed napi hideg-lelőnek vak szemeit, vagy halántékját, kezeit, hasát, és lábait vele meg-kened, el-hagyja a' negyed napi hideg-lelés. A' bogáts-korónak meg-törött leveleinek levét fatsard-ki, a' hagymászos betegnek fejét és nyelvét kend-meg véle, meg-gyógyúl. Ugyan ezen levét töltsd a' fülbe, mellyben féreg vagyon, meg-öli a'

férget. Ha a' gyökerét borban addig főzöd, hogy olyan légyen mint a' meg-olvasztott viasz, és az al-feleden támadott fakadékokat azzal kened, meg-gyógyúlnak. Ezen orvofságot jó tserépben el-tenni, télben-is élhet vele, a' kinek szüksége vagyon reája. Ezen fűnek a' gyökere az embernek testén és órrán támadott függő súlyt és izomölsököt le-tisztítja, ha ki gyakorta keni véle. A' melly víz a' bogáts kórónak levelein meg-áll, hályogot, homályt a' szemről (: ha véle mosod :) sömört és szeplöt, ha többször kened véle, az ortzádtól el-üz.

19.) Borjú fűnek (: melyet Deákúl *Cicereum lutumnak* hívnak :) ha vizit veszed, és abból 2. vagy 3. kalánnal a' hideg-lelőnek innya adsz, igen jó. Hurút ellen, mely fájás ellen, kórság ellen-is hasznos innya, a' belső hévséget meg-enyhíti, homályos szemeknek-is használ. Ugyan ezen fűnek meg-törött és ki-fatsart leveleiből folyott vízben ha ember ruhát márt, és az igen égető fakadásokra azon ruhát reá köti, meg-gyógyítja. Ha az öreg aszfonyok ezen fűnek levével ortzájokat mosásák, az agg színt széppé teszi. Ezen fűről az Orvos Doktorok fokot tartván, azt állít-

lítják, hogy ha valaki ezen fűnek gyökerét csak nyakára köti-is, és ott hordozza, a szemnek homályát el-kergeti, és a szemeket meg-világosítja.

20.) Borjú' órra nevű fűből belső orvosságot készíteni veszedelmes, mert mérges; de ha ezen fűnek ki-fatsart levét lilium olajjal öszve egyelíti az ember, jó kenőttse a' sömör ellen; az ember' testét és ortzáját fényessé teszi, ha reá kenettedik. Valaki ezt a' fűvet kezére vagy nyakára köti, és nála hordozza, belső méreg nem árthat néki.

21.) Borrágó dinnye szagú fűvet, ha Barát paréjjal, vagy Németessen Spinóddal öszve-főzöd, és paréj módra meg-eszed, vagy ha csak a' virágjáról iszol-is, igen hasznos a' keserű és szomorító vér ellen. Az harmad napi hideg-lelés ellen fzedd virágját a' borrágó fűnek, és csak három levelet, tedd az üveg pohárba, mellyből inni szoktál, tölts bort reája, hagyd ázni egy kevéssé, azután idd le a' borát, a' három leveletskével a' virágot edd-meg, elhagy az hideg; ha pedig virágját és négy leveleit veszed, és úgy élsz véle, negyed napi hideg-leléstől meg-szabadít; ha pedig

öszve-tört és ki-fatsart leveleinek vizét veszed, és nád-mézzel elegyítve meg-íszod, mindenféle hideg-lelést el-kerget. Ha ezen fűvet méh-serben meg-főzöd, és úgy íszod, rekedett torkodat meg-nyitja. Ha ezen fűnek pirított magvát öszve-töröd, és mézes vízzel öszve-habarod, és azzal dagadott torkodat, vagy nyakadat gyakran mosod, a' daganatot meg-apasztja.

22.) Bürökből jó orvofságot tsinálni, míg fiatal és gyenge, ha meg-vénül, igen mérges. Az erős természetű munkás embernek ha torka fáj, tsináljon tsévet a' bürök' szárából, azon által igyék bort, vagy fert, vagy akár vizet, meg-gyógyúl. A' míg zöld, a' magvát fzedje-meg az ember, törje-meg, fatsarja-ki a' levét, ha folyó fzemeket ken véle, meg-gyógyúlnak; a' febet, mellybe Sz. Antal tüze esett, ugyan ezen vízzel kenni igen hasznos; ha a' magvával együtt öszve-tört bürökkel az Afzszonyi-állat melyét keni, tejét el-rekeszti. Ha a' bürököt tavaszi kása virággal olajban és borban meg-főzöd, jó azzal kenni a' guta-ütött kezet, vagy lábot; köszvényes fájdalmakat meg-enyhít a' bürök, ha az ezüftnek tajtékjával, és ó hájjal öszve-törettetik.

Vegye vizét az ember mind levelének, mind szárának Pünkösdi havában, a' melly ember legyet nyelt-el, igyék 6. pénz nyomónyit azon vízből, ki-üzi belőle az el-nyelt legyet. Ezen víz minden vizeknél leg-hidegebb, azért-is jó a' bele mártott ruhát mindenféle tüzes sebekre, és gyúladott dagadásokra tenni.

C.

1.) *Carduus Benedictus* Deákúl nevezett fűvet mi Magyarúl pápa fűnek hívjuk, Sz. Jakab havának 27-dik napján szokott leg-jobb erejében lenni, azért-is azon napon reggel leg-jobb meg-szedni. Ezen fűnek a' levelét és gyökerét gyakorta enni, és leveleiről gyakorta inni hasznos a' fej fájás ellen, melly a' vak-szemeket el-állítja; hasznos a' szédelés ellen-is, és lámpértóság ellen az ember' elméjét erősíti. Ha a' levelét porrá töröd, és borban gyakorta ifzod, gyomrodból az ártalmas nyálafságot ki-tisztítja, tüdőt, melyet, vért újít, száraz betegséget gyógyít. Ezen fűnek leveleiről meleg bort innya jó a' has fájás ellen, vesékben való fővény ellen; az Afzszony embernek el-állott vérit meg-indítja.

Hideg-lelés ellen igen jó porrá törni, és azon porból fél dió héjnyit borban meg-inni; ugyan ezen por, vagy ezen meg-főzött pornak leve éteréft, mérget, dagadozást meg-gyógyít. A' melly embernek gyomrában kígyó vagyon, igya ezen pápa fünek vizét, ki megy belőle a' kígyó; ha a' fájdalmas véres szemű ember szemét ezen vízzel mossa, meg-gyógyúl. Ezen fünek meg-főzött levelei a' kígyó harapást, rothadott fene febet meg-gyógyítják, ha reája rakattnak. Ha ezen fünek ki-fatsart vizét meg-iszod, és jól izzadsz reája, testedből minden fövényet és követ ki-üz.

2.) Chamaedris Cser levelű füvet főzd-meg vízben, vagy borban, szürd-le annak levét, azután vész mézet belé, azt ha gyakorta iszod, hurútot, újjonnan támadott vízi betegséget, kehet, vagy lép dagadást, torok fájt, és mindenféle szomjúhoztató betegséget meg-gyógyít, mérget-is ki-üz, hideg-lelést-is el-hagyat. Ha etzetben főzöd, és úgy iszod, dagadott lépedet meg-apaaszthatja. Ha sós etzetben főzöd, és kovászszal öszve-habarod, akadást, böfögést, gyomorbéli hideget, náthát és fej tsepegést meg-állít. Ha ezen füvet etzettel, borral, mézzel és faolaj-

olajjal akármelly febre kötöd, meg-gyógyítja. Ha Török borsó' lisztjével sós vízben öszve-habarod, és a' kozfos fejre kötöd, meg-tisztítja.

3.) Coriandrum fűvet a' Magyarok Czigány petrefelyemnek nevezik. Ezen fűvet a' ki akarja szárítani, és egész esztendeig kívánja tartani, szedje Sz. Iván havának 13-dik napján, a' ki pedig vizet akar belöle égetni, azon egész hónapban szedheti. Ennek magvából ha az ember egy keveset eszik, gyomrát tisztítja, erősíti, és az étket emészti, ha pedig sokat eszik, fej fájást szerez néki. Ezen fűnek magvát egy éjjel etzetben ásztatni, azután meg-szárítani, és úgy meg-enni igen hasznos a' mérges égés, keferü köhögés ellen (: de tsak ásztatva :) szárazítás előtt enni kész méreg. Az ember' gyomrában, vagy hasában lévő gelesztáknak meg-ölésére, ki-veztésére kész orvos-ság ezen fűnek magva, ha az ember jó édes borban jó ideig ásztatja, és azon bort egy néhányszor iszja. A' has menés ellen serpenyöben pergelje-meg az ember, mint a' kávé, azt rágja, egye és nyelje-el, hasmenésének rendetlen szorongatását meg-állítja. Etzetben főzött coriandrumot, vagy

Czigány petrefelymet a' heves és tüzes da-
gadáfokra rakni igen hasznos. A' ki ezen
fűnek vizét iszja, meg-bo'landúl, és rövid
idő alatt meg-hal; hogy pedig az illetén
embert, a' ki véletlenül meg-itta, orvosol-
hassuk, tyúkmony' héját öszve kell törni,
azt sós vízben kell néki innya adni, azt
ha meg-iszja, a' coriandrum mérgétől meg-
szabadúl. Ha levelét salátával, tyúkmony'
fejéivel és rózsá olajjal öszve-töri az em-
ber, a' fenét, vagy Sz. Antal tüzét meg-
öltja.

4.) Csaba üröm Deákúl *Prinpenellá-*
nak neveztetik. Ezen fűvet jó fejér üröm-
mel, pápa fűvel és zsályával együtt üveg-
be tenni, arra bort tölteni, és azon bort
Pünkösd havában ürmös bor helyett inni.
Ha a' Prinpenellát magánofán-is valaki bor-
ban meg-főzi, és azon bort iszja, vizelle-
ret indít, hideg-leléstől szabadít, veséket
és hólyagot az emberben tisztít.

5.) Csomba, vagy Csombor fűnek,
vagy Palegrumnak magvát és virágját bor-
ban gyakorta inni hasznos fővény ellen,
angina vagy torok-gyék ellen, has tekerő
tsömör ellen, tsuklás és okádás ellen. A'
csombornak ki-fatsart levével jó a' vizke-

tő szemeket gyakorta mosni, mert nem csak a' vizketegyet el-kergeti, és a' szemeket világosítja, hanem más támadást, aprólékos hályogot-is el üz; mindenféle közönséges febre jó ezen fűvet kötni; fej fájás ellen kösse ember fejére, vagy vizével mossa homlokát, meg-gyógyúl. A' nyavalya töröknek kórságosoknak, és feje szédülteknek az etzeten főzött csombort innyok kell adni, vagy órrokban kell öntözni, hamar magokhoz térnek. A' méh-serben főzött csomborral igen jó az égett tagokat kenni; görts ellen, sóval és etzettel ölfzve kell törni a' csombort, és azon tagra kötni, mellyben a' görts vagyon, meg-gyógyítja. Ugyan az így temperált csombort ha a' skorpiónak, kígyónak, póknak, vagy más ollyas állatoknak mérges harapására kötöd, bizonyos orvofság.

6.) Csalánt borban meg-főzni, és azt gyakorta inni hasznos az embernek kólika ellen, mert a' kemény hasat meg-indítja, és a' veséket tisztítja. Ugyan azon bort jó inni a' dagadt férjfiúságról, és a' férjfiúságot főtt tsalánnyal kötözni. Ugyan azon haszna vagyon az édes borban, vagy mézes borban meg-főzött csalán' magvának.

Ha a' csalánnak vizit veszed, akárminémű sebet moshatsz véle, igen meg-tisztítja. Csalán' gyökerét mézes borban meg-főzni, reggel és este azon bort innya kész orvossága a' hideg hurútnak, fülladozásnak, melyfájásnak, torok dagadásnak. Ha a' csalán' leveleit sóval öszve-töröd, és dühös eb' harapására kötöd, meg-gyógyítja; mindenféle rühet, varat, koszt le-tisztít az ember' testéről. A' kinek órra' vére nem folyhat, a' csalán' vizét szíjja-fel az órán, vérit meg-indítja. A' csalán' tsípéséből támadott égetést fa-olajjal kenje-meg az ember, el-múlik.

7.) Czékla, vagy veres répa, Béta répának ha leve véretik, a' fej fájó és fül fájó ember azon levét szívja-fel az órán, fájdalmát el-vészi. A' kopaszúltni indúlt ember a' czéklának leveleit és gyökerit főzzen meg vízben, azon vízzel mossa fejét, kopaszúságtól meg-menti; ugyan azon haszna vagyon a' koszoság ellen; Sz. Antal tüzetis igen jó vele kenni, mert hamar meg-öltja.

8.) Csengő fünek a' ki hasznát akarja venni, szedje meg Sz. Jakab havának közepe táján. (: néhutt a' Magyarok ezen fűvet likas levelű fünek hívják:) Ki-fatsarni,

ni, levét venni a' csengő fűnek, és a' kór-
ságofoknak, vagy nyavalya-törőknek min-
dennap innok adni (: akár azok ifjak, akár
idősek:) igen hasznos. A' csengő fűvel
meg-főzött bort innya jó méreg ellen, fő-
vény ellen, hideg-lelés ellen, Sciatica vagy
farsába ellen, a' vér pökést-is meg-állítja;
az égett tagoknak gyógyítására a' csengő
fűnek öszve-törött levele és magva, ha az
ember reájok köti, bizonyos orvosság; ha
a' kábúlt, vagy esztelenségre hajlandó em-
ber a' csengő fűnek vizét iszja, magához
tér. Ezen fűből csinálják a' Patikáriusok a'
veres olajt ilyen formán: a' csengő fűnek
tisza virágját meg-szedik (: a' mint emlí-
ténk:) Sz. Jakab havában, üvegbe rakják,
olajt töltenek reája, minekutánna a' fa olaj
a' csengő virágnak erejét magához szívta;
azon olaj ki-nyílt sebet öszve-forraszt, fül
fájást, égést gyógyít. Az ember' ágyékának,
hólyagjának, köldökének fájását meg-ny-
híti, ha az említett tagokat azon olajjal
meg-keni.

9.) Cser levelű fű, másként fodorka,
Deákul *Tenerium*, olyan formán nő-fel ki-
kelettel, mint a' kakuk fű, azzal a' külömb-
séggel, hogy a' levele szélesebb, mint a'
kakuk

kakuk fűnek, és a' felső része kékes, belső része pedig haragos zöld, homokos földön, leg-inkább a' bokrokban a' Betonica között szokott teremni, Sz. Iván havának akármelyik napján dél előtt 9. óra tájban leg-jobb szedni. Ennek haszna az, hogy ha tsígerben, vagy vizes borban megfőzi az ember, és annak a' kinek lépe megdagadott, innya adja, dagadását meg-apasztja. Ha ezen fű etzetben meg-töretvén sülyre vagy golyvára köttetik, el-oszlatja.

10.) Csillag fű így neveztetik, mert csillag forma levelei vagynak, mint a' búza között növő kék virágnak, a' szára kemény és fás, mint az iglitze tuskének, két-féle ezen fű, egyiknek szederjes a' virágja, másíknak sárga, de egyik sem nagyobb, mint a' szegfű virág. Ezen fűvet ha megtöröd, és vízben innya adod a' nyavalyatörő kis gyermeknek, meg-gyógyítja. Ha vizét veszed, és a' torok-gyékban, vagy angínában fzenvedő betegnek innya adod, mindjárt meg-könnyebbíti, a' gyomornak ártalmas hévségét-is meg-enyhíti. Ezen fű virágjának és vizének mind egy ereje vagyon.

D.

1.) Dinnye evésnek semmi haszna nincsen, sőt inkább sárt és kólikát fokasít, hanem a' dinnyének szárított magvát enni, és meg-törve innya igen jó az Arena, vagy fővény ellen.

2.) Disznó kék nevű fűnek ha vizit veszik a' szoptatós Afzszonyok, és azt iszfzák, tejeket meg-szaporítja; ugyan azon haszna vagon, ha a' disznó kéknek gyenge levelét saláta módra meg-eszik. A' melly Afzszonyi-állat nehezen szül, főzessen-meg fejr borban egy pohárkával, tegyen hozzá fél kalánka fa-olajt-is, lágy-melegen igya-meg, könnyen fog szülni.

3.) Disznó kömény nevű fűvet Sz. Jakab havában kellek szedni, mivel ezen hónapban leg-jobb erejében találtatik, kaszálló réteken leg-inkább vizek körül terem ezen fű, vad köménynek-is hívják, de igen hasznos. Ha gyökerét az ember borban meg-főzi, és azon bort meg-iszsa, melyéből a' nyálat, turhát ki-tisztítja, az ártalmas nedvességeket el-fogyasztja, egészfzen a' melyét meg-gyógyítja; ugyan ezen ereje vagon a' ki-fatsart levének. Disznó köménynek a' gyökerét szedd-meg míg fiatal,
me-

metéld darabokra késsel, szárítsd-meg árnyékon, a' hol a' nap nem éri, minekutánna jól meg-száratt, főzd-meg rózsá etzetben, mosd-meg fejedet és homlokodat vele, szédelgést és fej fájást el-távoztat. Ha fa-olajt keversz azon etzet közibe, kend-meg véle a' Lethargicus betegnek, az az, annak a' betegnek fejét, ki mint a' holt ember úgy a'uszik, és fel nem ébredhet, a' kenés után fel-ébred, és meg gyógyúl. Ha ezen fünek gyökereből ki-fatsart levét fájó fogának odvába botsát az ember, fájdalmát meg-gyógyítja. Ha meg-szárasztott gyökerét porrá töröd, jó azon porral mindenféle sebeket bé-hinteni, mert minden rothadásokat el-távoztat, és a' sebeket meg-gyógyítja.

4.) Disznó répának leveleit mézes vízben meg-főzni, és azt innya hasznos nyálnak és ártalmas belső nedvességeknek kitisztítására. Jó azon vizet innya a' sárgaság ellen-is. De a' ki azt iszja, jól bé-fedeztesse magát, és meleg helyen tartózkodjék. Ha a' disznó répát kétfelé hasítja az ember, tegye azon ortzájára, a' melly felel a' foga fáj, minden mérgét és fájdalmát ki-szívja.

5.) Disz-

5.) Difznó tövis nevű fűvet Sz. Iván havának közepe táján reggel, míg harmatos, kell fzedni. Ha ennek gyökerét megtöröd, és levét veszed, jó azt innya vízi betegség ellen, szomjúságot enyhít. A' ki mérget talált el-nyelni, ezen lévből 6. vagy 7. pénz nyomónyit keverjen bor közzé, azt igya-meg, a' mérget belőle ki-űzi. A' difznó tövis gyökerét vagdald-meg, és add ennnek korpában a' vesző difznóknak, vagy pedig ezen fűvet rakd a' válujokba, hogy arról igyanak, meg-gyógyúlnak. Deákúl *Cancaleonnak* hívják ezt a' fűvet, és olly erejűnek mondják, hogy a' ki gyökerét nála hordozza, se járásában, se dolgozásában el-nem fárad egy könnyen. Mindazonáltal meg-válaszfa az ember a' fekete difznó tövissel a' fejértől, mert tsak a' fekete hasznos, ama' nagy szárú, félre hajlott difznó tövis pediglen, vagy *Camaleon* meg-öli a' difznókat, ebeket, egereket, ha meg-eszik.

E.

1.) Eb kapornak hívják a' Magyarok azt a' fűvet, mellyet a' Deákok *Catula fetidanak* neveznek. Sárgaság ellen mézes borban, vagy vízben kell főzni, és azt est-

ve és reggel azon nyavalyában lévő embernek innya kell adni, nyavalyájától negyed nap alatt meg-menti; has tekerő tsömört, mérget-is ki-üz az emberből. Ha ezen fűvet fűgével, mézzel, és terpetinával öszve-főzi az ember, és azon ita t a' kólikában szenvedő betegnek bé-adja, és a' kólikától kristérnél könnyebben 's tisztábban meg-fzabadítja. Ha ezen fűvet nyersen (: 's nem főve:) mézzel keverve öszve-töröd, bizonyos orvofsága lészzen az Afzszonyi-állatok' emlőinek, mellyben keménység, kő, és kelevény támadott, ha reája kötöd. Ugyan az így készített eb kapor feber gyógyít. A' melly Afzszony embernek ki-menni kellő vére meg-állott, gyakorta igya mézes vízben az eb kapornak ki-fatsart levét, 's meg-indítja.

2.) Eb szőlőnek a' természete hidegítő és szorító, igen képefint és vígyázva kell élni ezen fűből készített orvofsággal, mert a' ki felesleg él véle, meg-bolondítja. A' kerti eb szőlő' leveleinek, virágjának és gyümölsének Pünkösöd havában vizét venni, és abból keveset inni hasznos mind külső, mind belső dagadás ellen. A' hagyományos beteg embernek fejére és vak-fzemre

meire köffed az eb szőlőnek meg-törött zöld leveleit, meg-gyógyúl. Szemnek, fülnek, és egyéb tagoknak dagadását meg-apasztja, ha reájok kötöd. A' tüzes és égető sebeket igen jó a' készített eb szarral, vagy Album Græcummal, és az ezüst' tajtékjával egyelített eb szőlőnek vizével mosni.

3.) Édes gyökér az embernek szomjúságát meg-óltja, ha szájában tartja, és azt rágja; melynek, tüdőnek igen hasznos, hurút ellen-is jó rágni; az éhséget valamenyire meg-enyhíti, mikor az embernek nints mást mit enni.

4.) Egér fül nevű fűvet (: Deákúl *auricula muris pilosella*:) meg-szedvén, törd öszve, fatsard-ki, vedd vizét. Azon vizet a' ki iszja, a' szívnek gyulladását, és a' gyomornak dagadását meg-óltja, negyed-napi hideg-lelést-is el-kerget. Ha az egér fülnek gyökerét meg-szárasztván porrá törd, és gyakorta enni adod a' sérült és tökök embernek, és e' mellett sérültségét ezen fűvel kötözöd, meg-gyógyúl. Ha ezen fűvet nád-mézzel borban öszve főzöd, add innya reggel és estve a' vízi betegségben sinlödőnek, meg-gyógyítja. Hasonlóképpen kell innya a' sárgaság ellen; ha le-

veleit meg-száraztván porrá töröd, és borban meg-főzöd, mosd véle a' sebet, ölzve forrasztja. Ha ezen fűnek levével szablyádat, vagy fejszéded gyakorta mosod, és azon vízben egykoráig tartod, az atzénális keményebb lészzen.

5.) Egér tövis így neveztetett fűnek olly ereje vagyon, hogy ha abból szoba seprűt tsinálsz, és a' házban fel-függeszted, minden egereket ki-űz a' házból, *Rusens*nek hívják Deákül. Ha ezen fűnek magvát, levelét borban meg-főzöd, add innya a' fent akadott embernek, vizelletit azonnal meg-indítja; hasonló haszna vagyon, ha a' meg-állott természet miatt szenvedő Afzszonyi-állat meg-íszsza. Jó inni fej fájás ellen-is, fővény ellen és sárgaság ellen.

6.) Egér fark fűnek a' vizét inni hasznos a' vér-has ellen, és vér-hányás, vagy vér-pökés ellen. Míg gyenge ezen fű, ha meg-töretik, jó véle sebet kötözni. Ha az embernek órra' vére' folyása el-nem akar állani, töltsd órrába az egér fark fűnek kifatsart levét, mindjára meg-állítja; ha valaki vért vizellik, szárítsa-meg az egér fark fűvet, azután téjben főzze-meg, harmad napig éh gyomorra azzal éljen, igen használ;

nál; akadás ellen vad szőlő' virágjával főz-ze öszve az ember ezen fűvet, azt igya, meg-állítja.

7.) Epernek a' leveleivel meleg fürdőt készíteni, és az arena vagy fővény miatt szenedő embernek abban fürödni hasznos, mert a' követ belőle ki-űzi. Az érett epret enni a' természet felől való hévség ellen igen jó, mivelhogy az embert hevesíti; hasznos dolog az epernek, mikor meg-érett, vizét venni, és azt egész esztendőben tartani, valamikor az ember izfza, az hévséget meg-óltja. Ezen víz a' májat-is tisztítja, követ ront, szívet erősít; még a' sárgaságban szenedőknek-is hasznos inni.

8.) Erdei tököt ha örömmel és etzettel, sóval öszve-töröd, tedd a' fájó fogra, fájalmát meg-állítja. Egyedül ha etzettel öszve-töröd, mosd vele a' rühet, le-tisztítja. Ha az ember egy pénz nyomonyit az erdei tökből mézes vízben meg-iszik, a' gyomrát tisztítja, hurútot el-kerget, a' nehéz lélekzet vételt meg könnyebbíti.

9.) Ezer jó fűvet nem csak a' Deákok különböztetik, *Centauria majornak* és *Centauria minornak* nevezvén, hanem a' Ma-

gyarok-is, kik a' nagyobbik ezer jó füvet Kréta-béli, vagy kerti ezer jó fünek hívják, (: melly tsak Kréta szigetében a' tengerek között terem :) a' kisebbiket pedig réti ezer jó fünek. Igazán hívattatik ezer jó fünek, mert ember ennek hafznait, ha ezeret számlál-is, elegendőképpen elő nem számlálhatja. Sz. Iván nap előtt való estve legjobb erejében találtatik, azért-is akkor 9. óra tájban, mikor már az estvéli harmat reája szállott, legjobb meg szedni. Ha ennek a' fünek szárát, levelét, gyökerét borban meg-főzöd, a' ki azon bort iszja, minden belső nyavalyájától meg-szabadítja. Száritsd-meg gyökerét, és azután törd porrá, ezen porból 6. pénz nyomónyt vefsz egy pohárka vízbe, vagy borba, add innya a' kibén, vagy kinek gyomrában kígyó, vagy béka vagyon, meg-gyógyítja. Ha ezen füvet száraztúl, gyökereftül borban meg-főzöd, vagy ámbár vizes borban, hafznos azt innya sárgaság ellen, Hectica, vagy aszszú kórság ellen, vér pökés ellen, gyomornak hidegsége ellen. Ha ezen füvet meg-száraztván öszve töröd, vagy pedig mint nyersnek vizét veszed, azon por és víz a' frantzús fekélyeket meg-orvosolja.

Az ezer jó fűnek gyökere a' törött|tsontot igen hamar öszve-forrasztja, úgy a' két felé nyílt sebet-is; sőt olly ereje vagyon ezen fűnek, hogy ha azon fazékba veted, a' mellyben a' hús akkor főzettelik, a' darab húsokat öszve-forrasztja. Egy maroknyit főzz-meg borban a' Centauriából, vagy kevés vízben, úgy hogy félig el-főjjön a' bor, vagy víz, add innya a' hideg-lelőknek, tsömörlötteknek, meg-gyógyúlnak; kólíka ellen, sárgaság ellen-is igen jó inni. A' ki gyakran ifszza, köszvénytől, és az inak' fájásától ment lészzen.

F.

1.) Fa mohából 6. pénz nyomónyit áztass-meg serben, add innya a' vízi betegségben, vagy sárgaságban szenvedő betegnek, meg-gyógyítja. Ha meg-áztatod a' fenyő-fának fejeér mohát jó borban, négy öt nap egymás után igyad a' bort, az álmatlanságot meg orvosolja, hasznos és nyugodalmas álmat szerez; ugyan ezen bor jó a' gyomor fájás ellen, tsuklás ellen. A' fa mohával meg-lehet az embernek órra vért állítani; a' sebből, vagy vágásból ki-tódúlt vért-is meg-állítja, ha bé-kötöd véle. A'

fa mohát törd öszve, főzd-meg vízben, add innya a' fel-dagadozott embernek, meggyógyúl. Köszvény ellen-is jó. Ha nyúlós borod vagon, vefs azon nyúlós bar közzé képesént fa mohát, helyre hozza.

2.) Farkas bab nevű füvet Kis-Afz-fzony havának közepe táján kell szedni. Jó ezen füvel lúgot tsinálni, és ezen lúg koszt gyógyít, varat tisztít, tetűt meg-öl. Ezen füvet ha olajjal öszve töröd, és a' tetves ruhát kened véle, meg-tisztítja, és a' kellelen vendégektől meg-szabadítja.

3.) Farkas almának az a' haszna vagon, hogy ha a' febre kötöd, mellyben golyóbis, nyíl, vagy darab vas lövettetett, ki-húzza belőle.

4.) Fetske fűnek hívják a' Magyarok a' Chelidoniát, mert a' fetskék az újonnan ki-költött fiaiknak szeméit ezzel világosítják. Ezen fűnek haszonra való vizét ilyen formán kell készíteni: rakd egy réz serpenyöbe azon füvet levelestül, tölts alkalmasint vizet reája, úgy főzd-meg az eleven szénen, minekutánna meg-hült, szürd-le a' levét, ezen vízzel hasznos a' homályos, hályogos, és más hijánofságokkal tellyes, és terhelt szemeket gyakran meg-mosni. Ha
a' Che-

a' Chelidoniának gyökerét fejér borban megfőzöd, vefs egy kevés ánist, vagy Bétsi kömént beléje, add innya a' sárgaságban lévő betegnek, meg-gyógyítja. A' Chelidonia fűvet nyersen rágni hasznos a' fog fájás ellen.

5.) Fejér gyökérnek nevezik a' Magyarok azt a' fűvet, mellyet Deákúl *Terrestris* vagy földi *Laurus*nak hívnak abból az okból, hogy a' levele és bogyója szintén olyan, mint ama' gyözedelmet jelentő laurus fának, melly Magyarúl borostyán fának hívattatik. Ezen fűvet Salamon' petsétjének-is hívják, mivelhogy fejér virágjai alá függnék rajta rendel, mint egy petsét, melegítő és szárasztó természetűe vagon. Ha borban megfőzöd, és ezen bort iszod, követ ront, alutt vért ki-tisztít, belső fakadáfokat meg-gyógyít, hurútot megállít, fekete sárt és nyálat a' gyomorból ki-visz. Ha ember zöld levelét rágja, náthát el-kerget, könyvező szemet meg-erősít, világosságát-is neveli.

6.) Fehér tövisnek (:mellyet Deákúl *Paliurus*nak hívnak:) gyökerét ha borban megfőzöd, és azon bort iszod, vér pökést, fej fájást meg-állít, has tekerő tsö-

mört, és farsábát meg-gyógyógyít. A' magvát ha meg-töröd, és borban meg-íszod, történetből esett szakadást és sérültséget meg-orvosol; görts ellen-is hasznos azon bort innya. Ezen fűnek meg-tört gyökerével kenje-meg az ember egynehányszor az újonnan támadt gelyvás dagadáfokat bizonyosan el-távoztatja. Hasznos rágni ezen fűnek gyökerét fog fájás ellen-is. Ha a' Paliurusnak gyökerét vízben meg-főzöd, a' dohos, vagy bűdös száját azzal gyakorta mosod, helyre, és szokott illatjára visszavertíti.

7.) Fejér üröm leg-jobb erejében találtatik Sz. Iván havában, mikor a' magva kezd érni, azért leg-jobb meg-szedni ezen hónapnak 10-dik, 11-dik napján. A' fejér ürömöt, és bárány ürömöt a' Deákok *Abinthiumnak* nevezik. Ezen fűvel készített bor hideg gyomrot melegít, a' nehéz emésztést helyre hozza, has fájást gyógyít, mérget el-távoztat. Ki-keletnek az elején mikor hajtani kezd a' fejér üröm, használ a' hecticus embernek egynehányszor reggel 5. 6. ki-növő bimbótskáit meg-enni. Ha ezen üröm' virágját kömén virággal együtt borban meg-főzöd, és melegen íszod, fárga-
sá-

ságot el-üz, has tekeréft gyógyít, havi kór-
ságot indít, minden mérget ki-okádtat.
Ha mérges, vagy bolond gombát ettél,
főzd-meg az ürömöt etzetben, azt igyad,
meg-gyógyúlsz; a' dühös marhá-is meg-
gyógyírja, ha etzetben törve torkába töl-
töd; a' romlott gyomornak erősítésére kész
orvosság az ürömöt borban meg-főzni, és
azt inni. Sebet-is jó az üröm' levelével
kötözni.

8.) Fejér málvának a' gyökerét ha mé-
zes vízben, vagy borban meg-főzöd, hasz-
nos azt inni melynek, tüdőnek, bélnek fá-
jása ellen, hurútolást, erőtlenséget, vér-
hast, és egyéb haragoskodásból, és bélben
való fekete sá ből támadott betegséget
meg-gyógyít. Ha vizét veszed a' fejér mál-
vának, és azt iszod, azon hasznát tapasztal-
ni fogod. Ha gyökerét és virágját bor-
ban meg-főzöd, fülladozás ellen igen jó
azt inni. Hogy a' veszedelmes keléft ha-
mar meg-éreltesd, a' málvá' gyökerét me-
réld apróra, főzd-meg téjben, kösd reá a'
kelésre, mindjárt meg-érik, és meg-is fa-
kad. Ha pedig ezen gyökeret, és leveleit-
is lúd sírral, disznó hájjal, és egy kevés
terpetinával öszve-töröd, kenjed azzal a'

dagatt hasat, daganatját meg-apasztja; fogfájás ellen-is jó ezen gyökeret etzetben főzni, és azzal a' száját mosni. A' fejér szepelőt az ember' ábrázatjáról el-vefzti a' málvának még zöld magva, ha meg-törvén etzetbe tétetik, azon etzettel a' nap sütésén meg-melegítettik, és a' szepelőre kenettetik.

9.) Fejér húnyort Deákúl *Elleborus albus*, és másképen *Voratum album*nak hívják. Hathatós ezen fűnek ereje, azért-is gyenge természetű embernek orvosságúl véle élni nem tanátsos. De ha etzetben, vagy mézes vízben 24. óráig ásztatod, fél arany nyomónyit adj abból innya a' feje kerdült, 's bolondozni kezdő kemény természetű embernek, eszét helyre hozza. Ugyan ezen ital hideg-leléstől, száraztó, vagy aszszú kórságtól meg-szabadítja az erős természetűeket. Ha tsürödet, vagy házadat az egerek és patkányok meg-szállották, törd-öszve a' fejér húnyort, keverd liszt közzé, vefs mézet belé, gyúrd tészttát belőle, süsd-meg pogátsának, rakjad darabonként azokra a' helyekre, mellyeken az egerek és patkányok járni szoktak, meg-észik azt a' pogátsát, és mind el-vefznek. A' legyek' el-vefztésére a' meg-törött húnyort

nyort keverjed egy tál édes tejbe, tedd világos helyre a' légynek, és mind reája tódúlnak, 's jól lakván belőle, mind elvesznek. Ha valakinek a' fok gondoktól, vagy melancholiától meg-kábúlt a' feje, törje-öszve majoránnával a' fejér húnnyort, azt tartsa órában, és erősen szagolja, megtisztítja, és könnyebbíti a' fejét. Minden rohadásra indúlt febet és varat ezen fűnek ki-fatsart levével mosni, és porrá törött leveleivel hinteni igen jó; tetvet, serkét ezen fejér húnnyorral készített lúg ki-tisztít.

10.) Fejes káposztának meg-érett magvát ha vízben, vagy más italban meg-íszod, a' gyomorban lévő gelesztákat meg-öli. Dajkának, vagy más szoptató aszszonyi-állatoknak igen hasznos enni a' fejes káposztát, mivelhogy tejet nevel az emlőjökben, főképpen ha a' káposztának levét meg-borsolják. A' kétszer főzött, 's újonnan sózott, és meg-zsírozott káposzta egészségsőbb, hogy sem az egyszer főzött, mind a' fővény ellen, mind a' has rágás ellen.

11.) Fekete ürömöt Sz. Iván havának utolsó fertályában reggel harmatofan kell meg-szedni. A' mézes borban meg-főzött fekete üröm jó a' hurút ellen, veséknek és

hó-

hójagnak fájása ellen. A' melly asziszonyi-állatnak méhe meg-rekedt, ezen itallal éh gyomorra éljen, meg-szabadúl. Ha pedig a' fekete ürmet szegfűvel, apró bojtorján-nal öszve-főzöd, és azzal a' meg-fonnyadott, vagy sugorodott inakat melegen kened, párolod, kötözöd, az inakat helyre hozza. Ha a' fáradt ember' lábainak mosására a' fekete ürömből lúgot, vagy fördőt csinál, tapasztalhatóképpen meg-könnyeb-bíti.

12.) Fekere mintának a' leveleit törd-öszve nyersen, fatsard-ki a' levét, azon vízzel mossad gyakorta szemedet, a' szem-nek homályosságát meg-világosítja, vizke-tegségét meg-állítja, az újonnan kezdődött hályogot-is el-űzi. Nyír-fában sót főzni, és azzal együtt szemébe a' hályogosnak fúni, hályog ellen igen hasznos.

13.) Fekete hagyma az ember' gyom-rának ártalmasabb a' pár hagymánál, de a' mellett a' vizellet' ki-űzésére igen hathatós; az asziszonyi-állatból a' hó számot igen ki-vízi; kígyó harapásra-is hasznos kötni.

14.) Fekete gyapár Deákúl *Origanum*, vagy *Cunila* fok hasznos tulajdonságokkal bír. Ha levelét borban meg-főzöd, és azt
ifzod,

iszod, mérges és dühös állat' harapásától esett sebedet meg-gyógyítja. A' ki бүrköt, бékát, bogarat, vízi borjút le-nyelt, főzzen meg mézes etzetben a' fekete gyapárt, azt igya, minden mérges állapotot ki-vettet belőle. A' ki az álmoság miatt elégtelen a' munkára, vagy a' mák' vizének meg-ivásától fel-serkenhetetlenül aluszik, add innya azon vizet, fel-serkenti. Szakadás ellen, sérült, vagy tökötség ellen főzd-meg a' fekete gyapárt fügével keverve mézes etzetben, azt igyad, és meg-gyógyúlsz. Ha megszáraztad, és azután mézes vízben, vagy szilva lévben meg-főzöd, igyál abból egy jó pohárral, hasznos purgatio, mert a' fekete és sárga sárt az emberből ki-tisztítja. Ezen fűnek virágját ha borban meg-főzöd, és azt iszod, vagy ha mézben főzöd, és eszed, étel útálást, émelygő 's nem emészthető gyomrodát meg-gyógyítja. A' gyapárnak ha vizét veszed, mosd azzal fájó fogadat, fel-omlott szádat, dagatt nyakadat, le-szállott nyak-tsapodat meg-orvosolja. Ha ezen vizet téjjel keverve a' fájó fülbe bortsátod, meg-gyógyúl. Ha ezen vizet virágoftól ágyadba fejed alá tészed, vagy ved hordozod, akárhol bátorságosan alhatol,

tol, kígyót, békát, gyékot, és más minden más mérges állatot el-távoztat tőled. Ha mézzel és salétrommal öszve-tsinálsz, kend azzal a' fakadt, fekete, és hólyagos himlődet, meg-fzárasztja. Ha az el-fáradott embernek kezeit, lábait kened véle, egéfszen meg-frisíti és újítja.

15.) Fekete húnyort (: Deákúl *Elleborus niger* :) ha etzetben, vagy mézes vízben egy éjjel, és egy nap ásztatod, jó abból fél arany nyomónyit innya adni a' kemény természetű embernek bolondozása ellen, hideg-lelés ellen, és aszszú kórság, vagy hectica ellen. A' meg-tört húnyortal pogátsát sütni, és azt ollyas helyre el-hányni, a' hol sok egér vagyon, bizonyos orvosság azoknak el-vefztésére; a' legyeket is téjben meg-öli; ha pedig hájjal öszve-tsinálsz, és a' tetves ruhára kened, a' tetűket el-vefzti. A' porrá tört húnyort mindenféle rothadott febre, és varra hinteni igen jó.

16.) Fekete húnyorból jó purgációt készíthetsz, ha borban meg-fözöd, vagy meg-ásztatod, és abból 6. pénz nyomónyit meg-íszol. A' ki ezen füvet magánál hordozza, annak a' méreg nem árthat. Ha va-
laki

laki isméretlen meg-enné, és meg-bolondúlna tőle, forrajla-meg a' ketske tejet, azt igya melegén, meg-gyógyúl.

17.) Fekete mintát borban meg-főzni, vagy annak vizét venni, és azt gyakran inni, hasznos a' nehéz vizellet ellen. Ezen fűnek ki-fatsart vizével szemeket gyakran mosni jó; a' szemeknek vizketegét el-vé-
fzi, világosítja, és a' kezdendő hályogot-
is el-kergeti.

18.) Fog-hagymát zsebjeekben tartásák azok a' Magyar Katonák, kik hazájokból Olasz országba, és a' tengeri szigetekbe mennek, a' vipera kígyónak harapása ellen azt egyék, és bort igyanak reája, semmi ártalmok nem lészén; vér folyás ellen-is hasznos. A' szegény utazó és bújdosó ember a' külömb-külobmféle vizet ha meg-itta, egyék fog-hagymát reája, a' külömböző vizeknek roszfzasága nem fog néki ártani; sőt a' fáradságtól meg-rekedett szózatját-is helyre hozza. A' kit régi és húzamos hurút bánt, annak igen hasznos enni a' meg-sült fog-hagymát, a' vízi betegségben szenvedőknek-is jó enni.

19.) Festő virág nevű fűvet ha ember súlyre, fekélyre, kelésre köti, meg-gyógyít-
gyít-

gyítja; ha pedig árpa lisztel, vagy kovászfal annak leveleit öszve-töri, és a' sebre köti, a' sebet bé-forrasztja, a' daganatot meg-apasztja. A' festő virágnak friss levele az ember' órra' vérenek folyását meg-állítja, és ott tarja. Ha vizét veszed, mosd azzal a' koszt, rühet, sennyedéket, varat, hintsd-bé a' szárasztott, és meg-tört leveleinek porával, friss leveleivel-is kötözzed, hamar meg-gyógyítja.

20.) Föld' füstjét a' Deákok *Fumaria*-nak nevezik. Ennek ha vizét ve zi az ember, adja gyakorta innya a' frantzús nyavalyában szenvedőknek, undok véreket meg-tisztítja; hasznos ezen vizet inni minden dögleletesség ellen. Ha a' föld' füstje' vizébe kevés eb téj' gyökerének porát keversz, és abból 6. pénz nyomónyt megiszol melegen, hasznos nem tsak frantzúság ellen, hanem vízi betegség ellen, és a' gyomorban való sár ellen. A' föld' füstjének tiszta vizével jó a' fájó sebeket, a'vagy szemeket mosni; kopaszság ellen főzd öszve a' föld' füstje vizét gumival, azzal mossad fejedet, hajadat, szörödet meg-neveli.

21.) Fodorka nevű fűvet, vagy De-
ákül *Tauornit*, csigerben, vagy vizes
borban főzze-meg az ember, adja innya az
ollyan patiensnek, kinek lépe meg-daga-
dott, meg-gyógyúl. A' fodorkát etzetben
meg-törni, és gelyvára, vagy súlyre kötni,
hafznos orvofság.

22.) Fodormintát meg-fzedni leg-jobb
Sz. Jakab havának 15-dik napján reggel,
míg a' harmat rajta vagyon. Ha ezen fű-
vet édes téjben meg-főzöd, add innya a'
tsömörlött embernek, meg-gyógyítja. Ha
akarod, hogy az édes tejed meg-ne alud-
jék, mártsd belé a' fodorminta levelét, é-
deffen marad. A' fodormintát mint a' bor
seprüt égesd-ki, vedd spiritufsát, törd por-
rá a' szeretsen diót, abból egy quintlit, és
meg-tört spanyol viaszból fél quintlit vefs
közibe, háromszor egy más után add innya
a' vér hasban lévő embernek, 24. óra alatt
minden bizonnal meg-gyógyítja. A' ki e-
mészttetlensége miatt a' gyomrának az ételt
meg-útálja, főzze-meg borban a' fodormin-
tát, azt gyakorta igya, helyre hozza gyom-
rát. A' fodorminta' szaga az ember' elmé-
jét erősíti, fejnek szédelgését el-űzi. A' ki-
nek füle fáj, cresszzen belé egy két tsep-

pet a' ki-fatsart fodorminta levéből, fájdalmát, el-vész.

23.) Földi bodzának a' magvát szedd-meg mikor jól meg-érett, mosd-le minden nedvességét és metskát, meg-száraztván törd porrá, azon porból végy egy pénz nyomónyt, főzd öszve eb kaporral, add innya a' köszvényeseknek és farsábásoknak, meg-könnyebbülnek. A' meg-száraztott földi bodzával füstölni azokat a' lankadt betegeket, kiket az hideg fokáig gyötrött, igen jó. Vedd vizét a' földi bodzának, és add innyok a' vízi betegségben lévőknek, használ nékik. A' földi bodzának ki-ásott gyökeréből ki-fatsart vízében ruhát mártani, és azzal a' fájó torkott bé-kötni kész orvosság. A' földi bodzának meg-melegített leveleit kösd fájó hafadra, meg-gyógyúlsz.

24.) Földi mogyorónak a' gyökerét szárítsd-meg, törd porrá, idd-meg borban, gyomrodnak hidegségét el-űzi, meg-melegíti, jó emésztést szerez. A' földi mogyorót jó enni a' nyavalya töröknek, és a' nehéz lélegzetűeknek. Ha a' földi mogyoró leveleinek és gyökerének vizét veszed, Pünkösd havában, jó azt innya dögleletes levő-

vegő-ég ellen, pestis és méreg ellen. Az emberi hólyagot tisztítja; a' vesékben követ ront.

25.) Földi töknek gyökerét süsd-meg tűzben, és azután apróra metélvén, hintsd el azon helyekre, a' hol mérges állatok tartózkodnak, meg-érezvén szagát a' földi tök' meg-sült gyökerének a' kígyók, és mindenféle mérges állatok meg-halnak. Azon ember pedig, a' ki süti, metéli, hinti, minekelőtte munkájához kezd, rutát egyék, hogy azon füst és búz ártalmára ne esék magának-is. Ha levelét, gyümölsét, gyökerét őszve-töröd, kész orvosság minden rothadt sebeknek, ha flastrom módjára reájok kötöd. Meg-szárítván gyökerét, jó embernek nyakában hordozni görts ellen, és nehéz nyavalya ellen. A' vér hasban szenvedő betegnek adj egy jó italt a' földi tök' leveleinek ki-fatsart levéből, igyameg bátran, meg-szabadúl betegségétől. A' vér hányás ellen-is jó. A' kinck tsontja, vagy valamely tagja he'yéből ki-indúlt, vagy meg-szegett, a' földi töknek vize közé töltsön annyi bort, mint azon fűnek leve, azon kevert itallal egy hétig éljen, meggyógyúl. Szegezés ellen a' földi tök' gyö-

kerét főzd-meg etzetben, kösd oldaladra ruhában, mintegy flastromot, meg-ment a' szegezéstől, a' törött tsontoknak ki-húzására-is igen hasznos. Pünkösd havában kell vizét, vagy levét venni, mert azon víz hasznos köszvény ellen, Sz. Antal' tüze ellen, és fárgaság ellen.

26.) Fül fű, vagy fülbe fatsaró, vagy fülbe eresztő fű (:Deákúl *semper vivum*, *sedum maius*, *barba Jovis* :) három félc, leg-közönségesebb és leg-nagyobb az első, melly az házoknak fedezetén terem. A' második vékonyabb, terem a' fővényes és kopasz hegyeken, mellyet fül rózsának-is nevezünk, ez hasonló az elsőhöz, csak hogy vékonyabb a' levele, és a' virágja sárga. A' harmadiknak igen apró a' levele, mint a' dísznö portzingnak, de kövér, és a' virágja sárga; az első Pünkösd havának 14-dik napján, míg harmatos reggel. A' másodikat Sz. Jakab havának 5-dik napján, a' harmadikat pedig Sz. Iván havának 18-dik napján kell szedni. Az elsőnek és másodiknak ha vizét veszed, hasznos azt inni a' forrázó hideg-lelés ellen. Hagymázban szenvedő betegnek-is jó inni, de az italán kívül ruhát kell a' fül fű vizében már-

mártani, és azzal a' hagymászos hideget fedezgetni. A' harmadiknak, melly erdőben, árokban, temető helyen szokott teremni, az a' haszna, hogy ha meg-töröd, és a' súlyre kötöd, vagy meg-száraztván porrá töröd, a' súlyre hinted, meg-gyógyítja.

G.

1.) Gentziána fűnek egy a' neve mind Magyaroknál, mind Deákoknál. Ennek levelci hasonlók a' hegyes levelű úti fűhöz, a' szára vékony, és üres, mint a' kapornak, vagy köménnek, a' virágja sárga, gyökere hofszú, mint a' farkas almának, a' magva igen fok és szapora, hegyes helyeken szokott teremni, Sz. Mihály havának 7-dik napján kell a' gyökerét ki-ásni, melly egyedül hasznos az orvoslásra. A' melly emberen dühös eb' marása esett, szárazsza-meg a' Gentziána gyökerét, törje porrá, szitálja-meg, azon porból 6. pénz nyomónyt keverjen öszve 6. pénz nyomónyi mirhával, és a' folyó vízben termett rákoknak öszve tört szemével, ebből két arany nyomónyt négy nap egymás után igyék-meg, meg-gyógyúl. Jó a' Gentziána gyökeréből kifatsart víz mély és rothadt febek' mosására.

ra, mert igen tisztít. A' kinek szemei megdagadtak, ugyan azon vízzel ha mossa, meg-apadnak, vagy ha ruhát márt azon vízben, és azon ruhával szemeit fedezi, jó orvosság; az emberi testen támadott fennyedékeket, himlőt, fakadáfokat azon vízzel kell kenni, mind el-vefznek.

2.) Gerents fű ollyas tulajdonsággal bír, hogy annak a' fűnek, vagy fának természetit magához vonja, a' melly fűhöz, vagy fához ragaszkodik. Az epének kiöntése és sokasága ellen ezen fűnek magvát törje-meg az ember, vesse zsályás borban, azt igya, meg-gyógyúl. A' májnak és lépnek keménysége ellen a' Gerény vagy Gerents fűvet szarvas nyelvel együtt főz-meg borban, azt igyad, meg-lágyítja; ha vízben meg-főzöd, egy kevés nád-mézet vagy tükrot vetvén beléje, jó bé venni, valóságos purgatio lesz, a' gyomorban lévő sárnak és nyálafságnak ki-tisztítására. Hideg-lelés ellen-is jó ital, a' vizelletnek tsepegését-is meg-gyógyítja.

3.) Görög dinnyét enni igen hasznos a' forrázó hideg-lelőknek, kik igen szomjúhoznak, a' felettébb való nedvességeket meg-gyözi, ember' hasát nem erőlteti, ha-

nem

nem lágyon tartja. A' kövér embernek ugyan árthatna a' foka, de a' száraz emberek szabadon élhetnek véle; mennél melegebb helyen terem, annál jobb.

4.) Görög széna' leveletskéit szedd-meg, minekelőtte a' magok belőlök ki-pördüljenek, fejtse-d ki a' magokat belőlök, mellyeknek ilyen hasznát veheted: Ha azon magokat mézes vízben meg-főzöd, és azt iszod egynéhányszor, gyomrodból, béledből mindenféle undokságot, vért és sárt ki-hányat, a' bélnek és hasnak fájását meg-gyógyítja. Ha Pünkösdi havában meg-szeded a' Görög széna fűvet, és azzal fürdöztinálsz, igen hasznos a' fővényben szenvedő betegnek. Ha magvát kövér tehén hús lében meg-főzöd, és Kristért tsinálsz, bizonyos orvossága a' kólikának. Ha megtört magvának lisztjét kénkövel és salétrommal etzetben öszve-főzöd, frantzofságot és kofzt meg-gyógyít.

5.) Gyüvő fű kétféle, az egyiknek csak egy szál kórója nő, a' másiknak pedig két szál. Ezen száloknak szintén úgy ízei vannak, és azokról az ízekről függenek-le szerdes és sárga virágjai, Sz. Jakab havában virágzik, lágyító, emésztő, és tisztító

természetű, azért-is igen hasznos vizét venni, és azt innya a' melynek, tüdőnek tisztítására.

6.) Gyűű virág, vagy jó szagú sárga viola, Deákúl *Catha* vagy *Calendula*, tavaszszal, nyáron és őszszel (: ha üveg házban tartod, télen-is:) minden hónapban virágzik. Ezen fű igen melegítő és szárasztó, azért-is nem bé-venni való, hanem kívül lehet hasznát venni. Ha vizét veszed, jó azzal mosni a' dagatt szemeket; vagy pedig posztó darabotskát márts vizében, azt tattsad dagatt szemeidre, meggyógyítja. Meg-szárasztott virágjával és levelével ha pároltatik, az hó számban szenvedő Afzszonyi-állatot meg-indítja. A' ki hajának színét sárgára változtatni kívánja, ezen gyűrű fűnek, vagy sárga violának meg-szedett virágjával tsináljon lúgot, azzal mossa fejét, bé-tellyefedik kívánsága.

H.

1.) Három levelű fű, közönséges Magyar befzédben ló herének neveztetik, Deákúl pedig *Trifolium*nak. A' kissébb ló herét Sz. Jakad havában, a' nagyobbik ló herét pedig Kis-Afzszony havának vége felé,
vagy

vagy Sz. Mihály havának eleje táján kell szedni, mivel akkor vagynak leg-jobb erejekben. Kólika ellen, vagy tekerő has rá-gás ellen ezen három levelű fűnek virágját és magvát főzd-meg borban, vagy ha borod nints, mézes vízben, azt igyad, elmúlik a' kólikád. Ha a' ló here virágját és magvát fa olajjal egyelített vízben meg-főzöd, kösd reá akármelly kemény dagadás-ra, kelésre és sülyre, azonnal meg-érteti. Ezen fűnek leveleit, virágját, magvát mézes vízben főzöd, és az harmad napi hideg-lelésben szenvedőknek innya adod, az hideg el-hagyja. Virágjából vett vízzel jó a' homályos és hályogos szemeket mosni. A' melly embernek sűrűen nőtt szőrök a' szemeit bé-lepték, ugyan azon vízzel mos-sa-meg, meg-könnyebbül. Ugyan ezen, ha a' fájó fülbe botsátod, fájdalmát el-vészí.

2.) Három színű violát a' Deákok *Herba Trinitatis*, az az Háromság' fűvének nevezik; vizét venni, és azt innya hasznos a' kemény ételektől el-vadúlt gyomor-nak lágyítására, hevesítésére, és az izzasztó fájdalmaknak el-űzésére. Ha ember olajját vészí virágjának, és azzal fájó fejét meg-keni, fájdalmától meg-szabadítja. Ál-

matlanság ellen igyék ember azon három színű violának olajjából egy keveset, mindjárt el-ozlatja.

3.) Hajdinából mértékletesen, és keveset enni hasznos a' hasnak lágyítására, vizelletnek indítására. Az Afzszonyi-állatoknak tejét szaporítja, de ellenben az ember' szemcinek ártalmas. Ha a' hajdinát rózsza etzetben, vagy más egyéb féle etzetben-is meg-főzöd, jó azzal kenni az embert a' tüdőnek dagadása ellen; a' skorpió harapást-is meg-orvosolja. A' zöld hajdinának ki-fatsart levélvel kell mosni a' fájó szemeket, meg-gyógyúlnak. A' ki nem tűzszenthet, tegye órrába a' hajdina magot, azonnal el-ered tűzszentése.

4.) Has indító fűvet más névvel eb téjnek hívják a' Magyarok, a' Deákok pedig *Efulanak*. A' magvát Kis-Afzszony havában kell szedni, gyökerét pedig Sz. Jakab havában ki-ásni. Hogy ennek gyökeréből orvoságot tsinálj, vond le annak külső héjját, áfztasd-meg téjben, vagy etzetben, azután szárasd-meg, és törd porrá, azon port, borban, vagy szilva lévőben, vagy pedig mézes vízben add innya a' vízi betegségben szenvedőnek, ha erős termé-

mészetű, 3. pénz nyomónyt, ha gyenge természetű, kevesebbet. Ugyan a' vízi betegség ellen a' has indító fűből e'képpen készíthetsz orvosságot: végy a' kissébbik eb téj' öszve-tört porából a' mennyit akaríz, végy hozzá ugyan annyi mástixot, azt-is törd porrá, keverd öszve, tedd kömény, vagy minta vízbe, tsinálj tésztát belőlök, azon tésztából pilulákat. Az erős embernek adj bé- venni egy drachmát, az az, egy pénz nyomónyt, a' gyenge természetűeknek kevesebbet. Igen drága hasznos pilulák ezek a' belső rothadás ellen, vízi betegség ellen, fülladás ellen, ha az első bé-vétel nem használ, repetálni kell. Azon haszna vagyon a' magvának, melly a' gyökerének, sőt még erősebb a' magva.

5.) Hóld ruta nevű fű a' magas hegyeken terem, tsak egy szára vagyon, és egy levele, két hasadék vagyon a' tövén, virágja olyan, mint az ember' szeme, magva mint a' palánta mag. Férjfiak' orvosságára jó abban, hogy sebet lehet véle forrasztani. A' többi hasznára a' vén aszszonyok tartanak számot.

6.) Holló láb nevű fűvet a' Deákok is *Pes corvinus*nak nevezik, mert olyan for-

formán terjeszkedik, mikor fel-hő, mint az holló madárnak lába. Ezen fűvet míg gyenge, jó paréj módra meg-főzni, és a' hasát fájlaló kólikás embernek inni adni. Igen hasznos ugyan azon nyavalya ellen a' gyökerét meg-metélni, és faláta mód szerént enni.

I.

1.) Igaz ökör nyelvet a' ki szárasztani kívánja, Sz. Iván havában szedje dél előtt 9. óra tájban. A' ki pedig vizét akarja venni, előbb szedje-meg reggel, míg a' harmat rajta van. A' ki magvát akarja venni, szedje Sz. Jakab havának 17-dik, és 18-dik napján. Ha az ember ezen fűvet spinóddal, az az barát paréjjal öszve-főzi, és úgy eszi, vagy pedig jól fel-emelkedé-fekor, a'vagy - is nevelkedé-fekor virágját meg-fzedi, és azt meg-eszi, keferű és szorító vérit meg-tisztítja. A' harmad napi hideg-lelés ellen, vessen ember egy pohár borban hármát a' virágjából, hármát a' leveleiből, hagyja ázni egy kevésse, azután igya-meg azon bort, el-hagyja a' hideg. A' negyed napi hideg-lelés ellen vessen ember egy pohár borba négyet a' virágjából, négyet

gyet a' leveléből, engedje ázni egy kevés ideig, azután igya-meg azon bort, el-hagyja a' negyed napi hideg. Ezen haszna va-gyon, ha ember virágját és levelét meg-eszi. A' rekedett toroknak meg-nyitására főzd-meg méh serben az ökör nyelvet, azt igyad, meg-orvosolja rekedtségedet. A' szá-rát nyersen, vagy meg-főzve enni hasznos a' romlott májnak tisztítására, gyógyítására.

2.) Iglitze fűnek, vagy tuskének (mel-lyet Deákúl *Aunonis*, *resta bovis*, és *remora aratri* neveznek) az a' haszna va-gyon, hogy ha gyökerének a' héjját meg-főzöd borban, és azon bort iszod, fővé-nyet és követ belőled ki-tisztít, vizelletet indít; ha pedig ugyan azon fűnek gyöke-rét vízben főzöd, és azon vizet iszod, vérednek folyását meg-állítja. A' fog fájás ellen főzd-meg azon gyökeret csígerben, vagy vizes borban, azzal mossad fogaidat, fájdalma meg-szűnik.

3.) Isóp, vagy-is *Hysopus* kétféle, kertbéli az egyik, másik mezei, réti és er-dei, a' kerti jó szagú kék virág, de nem magassan nő, a' mezei pedig illat nélkül való, kék ugyan a' virágja, de ember' ma-gosfágnyira-is fel-nő. Ha jó szagú kerti isó-

pot meg-főzöd kevés fügével és mézzel együtt, és azt gyakorta ifzod, füladás ellen, nyilallás ellen, száraz hurút ellen, és nehéz lélekzet vétel ellen, igen hasznos. Ha tormával, fügével szilva lében főzöd, és meg-ifzod, jó purgatio. Ha rutával, mézzel, fügével borban főzöd, és meggyömbérezed, azt ifzod, melyedet tisztítja, hurútolásodat meg-állítja. Sárgaság ellen az isópnak magvát, virágját főzd-meg tiszta vízben, azon vizet igyad 16. nap egymás után, meg-gyógyúlsz. Ha az isópot fekete gyapárral, fügével, és salétrommal öszve-töröd, kevered, és hasadra kötöd, vízi betegséget meg-orvosol. Ha mézzel, sóval, borban öszve-töröd, korpás, tetves, kozzos fejet gyógyíthatsz véle. Ha az isópnak ki-fatsart vizét fülbe ereszted, és a' meg-főtt isóppal füleket párolsz, a' fülnek zúgását, tsengését meg-állítja. Lónak, juhnek, és másféle baromnak rühességét meg-gyógyítja az olajban főzött isóp, ha rühére kötöd. Az isópból készített Syrupussal élni embernek igen hasznos hurút ellen, szomjúság ellen, füladás és mely fájás ellen. Igy kell pedig csinálni: végy isópot, apium gyökerét, köményt,

ményt, petrefelymet, édes gyökeret egy eránt egy egy egész marokkal, apró szőlőt egy funtot, fügét egy funtot, málvát, birsalmát fél marokkal, árpa-kását fél funtot, ezeket 8. ittze vízben főzd-meg jól, ha meg-hidegül, szürd-meg, és ez a' le-szürt lé az isópból készíttetett drága és hasznos Syrupus, mellyből 3. vagy 4. kávé kalánkával kell egyszerre meg-enni.

4.) Isten' kenyere nevű fűvet Pünkösöd Havában kell szedni, ollyas szárai és levelei vagynak, mint a' fekete ürömnek, de nagy szaga vagyon, a' folyó vizek mellett szokott teremni. Az a' haszna vagyon, hogy ha ember borban meg-főzi, és azon bort iszva, fulladozást és nehéz lélekzet vételt meg-orvosol.

K.

1.) Kakuk fű, Deákúl *Serpillum*, nem ok nélkül olly igen esméretes a' mi Magyar Nemzetünknel, hogy minden tsak egyszer kétszer a' mezőn meg-fordúlt gyermekske, vagy leányka ki-tudja a' több fűvek között választani, mert álmélkodásra méltó hasznos tulajdonságokkal bővölködik. Sz. Jakab havának akármellyik napján

ján jó ezen füvet szedni, és annak vizét venni, a' ki pedig virágját magánosan akarja szedni, és különös orvofságot kíván belőle tsinálni, ugyan azon hónapban szedje. Végyen egy fazokat, rakja-meg azt félig kakuk fű virággal, töltsön reá bor szeptemből tsinált égett bort annyit, hogy a' fazék tele legyen, égeffe azt ki spiritusnak, a' virágból ki-égett borból ki-főzött spiritust töltsse friss és új virágra, és újra égeffe ki spiritusnak, ezt tselekedje egymás után kilentzszer, mindenkor pedig 24. óráig kell a' virágon tartani, innét-is a' kilentzszer való ki-égetésben 18. nap telik-el. Mikor ember utólszor ki-égette, így próbálja-meg, ha jól esett-é munkája, vagy nem? töltsön-ki azon spiritusból a' földre, ha lecsik a' földre, nem jó munka vólt, ha pedig jó munka vólt a' kilentzszer égetett spiritus, ki-öntetvén, nem csik a' földre, hanem el-terjed, és fel-repül a' levegő-égbe. Az illyetén spiritusnak, vagy gaisztnak minden quintlije egy egy aranyot meg-ér, mert ha azzal akármelly szörnyű fájdalmas aposztémákat, és köszvényes tagokat megkenesz, a' fájdalmaoknak nagy ercít fél fertály óra alatt el-öszlatja. Vér has betegség

ség ellen főzd-meg borban a' kakuk fűvet, azt gyakorta igyad, meg-gyógyúlsz. Ugyan a' kakuk fűvel főzött bort hasznos inni szakadás ellen, tüdőnek, májnak, és lépnek szorúlása ellen. A' ki vér hányásban szenved, főzze-meg ezen fűvet mézes etzetben, azt igya, vér pökése meg-szűnik. Ételen-is főzni igen jó minden méreg ellen. Hectica ellen, vagy száraz keh ellen édes gyökérrel, vagy ánis maggal, vagy bétsi köménnyel főzd-meg borban a' kakuk fűvet, azt igyad szomjúság ellen, az aszszú kórságból ki-tisztít. Ha a' kakuk fűvet etzetben főzvéen meg-iszod, vagy fejedet a' kakuk fűből vett vízzel mosod, fejednek szédelgését el-távoztatja. És így a' ki a' kakuk fűvet jól meg-esméri, és azzal élni tud, fok kakuk szót érhet.

2.) Kakóts fűnek mindenféleben egyenlő tulajdonságai és effectussai vagynak a' dísznö kéekkel.

3.) Kapornak az a' haszna vagyon, hogy ha az ember azon fűvet magostúl meg-főzi, és annak levét iszfsza, menő hasát meg-állítja, hasonlóképen a' tsuklást; a' vizelletet pedig meg-indítja. Igen jó a' kaprot nem tsak ételen főzni, hanem ma-

gánoffan-is fa olajjal vízben meg-főzni, és azt enni, mert az ember' gyomrában könnyű emésztést szerez, álmra indít, és az értalmas nyerseséget a' gyomorból ki-tisztítja.

4.) Ketske három levelű füvet igen szeretik a' méhek szedni, ketskék, lovak, és más barmok enni, *Cytifus*nak hívják Deákúl, olyan mint a' ló her, vagy három levelű fű, csak hogy fehérebb, mint a' vad borsó, a' gyermekek' dajkájának igen hasznos ezen fű, mert ha borban meg-főzik, és azon bort iszszák, nagyon fognak bővölködni téjjel. A' fovány és ösztövé ember ha hízni kívánkozik, szárítsa-meg ezen fünek Pünkösd havában meg-szedett leveleit, azután főzze-meg borban, azon bort gyakran igya, nem csak meg-hízik, hanem a' fővénytől-is meg-szabadúl.

5.) Ketske szakállú füvet Pünkösd havának közepe táján kell szedni reggel, míg harmatos. Vér has ellen főzze-meg az ember ezen fünek levelét és gyökerét mézes vízben, azt igya közönséges italúl, meggyógyúl. A' kórságos embernek-is igen hasznos minden nap azon vizet innya. Ha ezen fünek levelét lisztel öfzve-töröd, kösd-bé

bé azon tagot véle, mellyben nyil, golyó-bis, vagy mérges állat' fülánkja maradott, ki-húzza. Ha ezen fűvet szilva lében főzöd, és azt iszod, melyedet, béledet, vesédet igen meg-tisztítja.

6.) Kender kétféle vagyon, szelíd tudni illik, és vad. A' szelíd kendernek magvát a' ki enni akarja, szedje idején, korán, míg az égi harmat rajta vagyon. Keveset enni ugyan a' kender magból jó, de igen ártalmas a' foka, meddővé téfzi az embert, és a' gyomrot meg-veszti. Ha meg-töröd a' magvát, és borban, vagy téjben iszod, a' szomjúságot igen meg-óltja. Zöld levelével jó a' fejnek dagadását, a' köszvénytis kötözni. Ha ki-fatsarod a' levelét, és fülbe ereszted, apró férgeket meg-öl a' fülben. A' jól meg-tört vad kenderrel hasznos orbántzot, és tüzes dagadásokat kötözni.

7.) Keresztes fű leg-inkább a' parlagon és réteken terem, leg-jobb erejében találtatik Pünkösd havának közepe táján, azért-is akkor kell meg-szedni reggel, mikor az harmat rajta vagyon, gyökerét pedig Sz. Jakab havának első fertályában kell ki-ásni. A' levelének, gyökerének ha

vizét veszed, jó azt innya a' dögleletes levegő-ég ellen; ha porrá töröd, és úgy iszod, azon haszna vagyon. Innen mindenféle barmok' pásztori igen adják enni a' barmoknak a' dög ellen. A' Borbélyok sebet kötnek vizével, írba tsinálják a' porrá tört gyökerét. A' túros hátú lovaknak sebet azon por meg-gyógyítja, ha gyakorta reá hinted, és vizéve -is mosod.

8.) Keserű fű, Deákúl *Elysimon*, hasznos a' sárgaság ellen, ha ember meg-törvén vízben, vagy mézben, a' sárgaságban szenvedő embernek testére kenni. Ha az embernek kereszt tsontja fáj, azt hasonló képpen kenje, meg-gyógyúl; mérges febre is kötni hasznos.

9.) Kesellő fű, Deákúl *Equilegia*, olyan mint a' viola, tsak hogy horgosan nő, mint a' faszak az órra. A' levele olyan, mint a' fetske fünek, vagy Chalidoniának, virágja pedig mint a' szarka-lábnak. Szakadás, sérülés, bél-fájás ellen főzd-meg borban levelét és gyökerét, azon bort igyad, meg-gyógyúlsz. Ugyan azon ital hasznos a' vízi betegség ellen; meg-orvosolja, megtisztítja a' rothadt tüdőt és májat-is. Hideg-lelés ellen főzd-meg vízben a' gyökerét,

rét, vefs egy kis mézet belé, add innya a' hideg-lelőnek, meg-gyógyítja. Ezen fűnek ki-fatsart leve, vagy vize fül fájást gyógyít, ha a' fülbe botsátod; jó embernek ezen vízzel száját, ínyeit, nyeldeklőit mosni, mert azon tagoknak minden sebeit és varát le-tisztítja.

10.) Keserű hagymát nem égő tűznél, hanem lassú, vagy parás eleven szénél meg-kell főzni nád-mézben, vagy közönséges mézben, és igen jó azoknak enni adni, a' kik igen pihegnek, hurútolnak, és lélekzetet nehezen vesznek.

11.) Kerti máknak, vagy mezei máknak ezen hasznai vagynak: A' fejnek szédelgése el-múlik, ha ember gyakorta mákkal készített étellel él. A' fejr mák álmos-ságot szerez. Fő-fájás ellen, hagymász ellen, Sz. Antal' tüze ellen a' mákot, vízben jól meg-kell főzni, és azzal a' szenvedő embernek homlokát mosni. Fatsard-ki a' meg-tört mákot, annak levét keverd öszve mondola olajjal, töltsd az hijános fülbe, annak zúgását, tsengését meg-állítja. Syrupust-is jó a' mákból ilyen formán tsinálni: Végy a' fekete nagy mák fejből 9. drachmát, az az, 54. pénz nyomónyit,

első vizet 3. meszszelynyit, föld-öszve mind addig, míg csak másfél meszszely lészen, szűrd-le a' levét, vész tükrot, vagy nád-mézet belé. A' melly ember az így készített mák Syrupust tartja, szintén azon hasznait és effectusait fogja tapasztalni mind vizének, levének, és magvának, ha véle él azon alkalmatóságokban, mellyekben szüksége reá hajtja.

12.) Kígyó nyelv nevű fűvet inkább kaphatja az ember Sz. György havában, és Pünkösöd havában, magánosan-is jó a' febre kötni leveleit, igen hamar gyógyít; ha pedig disznó hájjal öszve-töröd, és reá kötöd a' daganatra, meg-apasztja; ha veszedemes rothadt febre kötöd, hamar öszve-forrasztja; Sz. Antal tüzet-is meg-óltja.

13.) Kis földi epét a' Borbélyok *Centaurianak* nevezik. Hideg-lelés ellen vagy egy marokkal ezen fűből virágostúl (:virágozik pedig Kis Afzszony havában;) főzz-meg borban, vagy egy kevés vízben, add innya az hideg-előnek, el-hagyja. Has fájas ellen-is igen hasznos azon ital; nem külömben sárgaság ellen, kólika ellen. Ezen fűnek vizét e'képpen kell venni: Mikor virágos, akkor szedd-meg minden vi-

rá-

rágoftúl, ásztasd öt egész nap vízben, az után új vízben főzd-meg, fatsard-ki ruhán által mind addig, míg olyan lészen mint a' méh-ser, ezen vízzel mindenféle sebeket jó mosni, igen tisztít és gyógyít.

14.) Kláris fűvet Sz. Iván havának 19-dik napján igen idején reggel jó szedni harmatosan, sem igen melegítő, sem felet-tébb hidegítő, azért-is igen egészséges tén-hén hússal főzni és enni, míg gyenge. Med-dőségéből, vagy magtalanságból az embert ki-segíti, a' szapora magot meg-szerzi. Azon haszna vagon, ha ki faláta módra meg-sózza, etzettel 's fa olajjal eszi. Ha a' Kláris fűnek gyökerét borsal, fűgével borban főzöd, és azt iszod, sárgaságot és vérhast gyógyít. Fog fájás ellen etzetben főzd-meg ezen gyökeret, és azon etzettel mosd-ki egynchányszor a' szádat, minden fog fájást el-kerget.

15.) Köldús tetű fűvet Sz. Iván ha-vának 8-dik napján kell szedni. Ha ki bor-ban főzve iszja, fővényet, követ ront. Ha vizét veszed a' köldús tetű fűnek, és az árva lapunak, hasznos ezen víz szem fájás ellen.

16.) Köldök fű, más névvel bab leve-
lű fűnek-is hívattatik, ezen fűvet Pünkösöd
havának 13-dik napján éppen dél tájban
kell szedi, ha az ember fokáig akarja tar-
tani; ha pedig vizét akarja venni, idején
reggel harmatosan kell szedni. Hogy a' ki
keresi, meg-ismérhesse, ezek a' jelenségei:
pufzta és bé-dült árkokban, és a' szőlők'
kerítéseiben szokott teremni, a' levele ol-
lyan, mint a' fekete babnak, a' gyökerén
apró mogyorók függnék, mint a' földi mo-
gyoró. Seb forrasztására hasznos a' gyöke-
re. Vérhas ellen egye az ember ezen fűnek
meg-metelt gyökerét mézzel, és borban
fözze, 's azt igya. Szakadás ellen ki-fa-
tsart levét kell innya. A' gyermekek' sé-
rült-égének, vagy tökötségének gyógyítá-
sára kösd reá sérült tagjára a' köldök fű-
vet, a' mellett ki-fatsart levét add innya,
gyökerét-is főzd-meg borban, és azon bor-
ból egynehányszor a' sérült gyermeknek ad-
jon, meg-gyógyúl.

17.) Kö rontó fűvet Kis-Afzszony ha-
vának 13-dik napján reggel kell szedni har-
matosan. Kétféle találtatik ilyen fű, az
egyik szörös, tövises, a' másik magassabb
és lágyabb, melyet Sz. Jakab fűnek-is hív-
nak,

nak, olyan a levele, mint a fekete ürömnek, homokos földön, kő falak és kertek mellett terem, a szára fzederjes. Gyomor fájás ellen főzd-meg mézes vízben, vagy szilva lében, azt igyad, meg-gyógyúlsz; levele ha dagadásra köttetik, meg-apasztja. A meg-sérült inak' fájdalmát ha akarod gyógyítani, törd-öszve köménnyel a körontó fűvet, kösd reájok, meg-gyógyúlnak; ha virágját etzetben főzöd, azon haszna vagyon.

18.) Karó répának, azon kívül hogy az egészséges ember' táplálására igen jó, az a haszna, hogy ha a magvának olaját veszed, és azt a himlős, vagy kanyarós gyermekeknek innyok adod, himlőjök'ből, kanyarójok'ból ki gyógyúlnak.

19.) Kömény magnak nagy haszna vagyon, ha levesben, vagy más ételekben főzik, mert a ki azon ételekkel él, a szellet belőle ki-hajtja. Kólika ellen akár tűz-korban, akár csak magánosan rágja az ember, mindjaraft meg-könnyebbíti, ha elnyeli. Az ember' órra' vére' folyásának meg-állítására törd-öszve etzettel a kömény magot, azon etzetes meg-tört magot tar-

tsad a' vére folyó embernek órra alá, vére' folyását meg-állítja.

20.) Kő-falú ruta, Deákúl *Ardiantum*, onnan vette nevezetét, mert a' kő-falak mellett, és a' romlandó régi kő-falakon szokott teremni. A' kik lélekzetet nehezen vesznek, főzzék-meg azon füvet, annak levét igyák, lélekzet vételeket meg-könnyebbíti; vizelletet indít. Has fájás ellen borban kell meg-főzni, és azon bort inni.

21.) Kék violának a' vizével hasznos a' dagadt és fájdalmas szemeket mosni, a' ki gyakorolja azon mosást, daganatjától és fájdalmától meg-szabadítja.

22.) Komlónak zöld és friss korában ki-fatsart levét fájdalmas fülben tsepegtetni igen hathatós orvosság a' gyógyításra. Negyed napi hideg-lelés ellen főzze-meg az ember borban a' friss komlót, azt igya, meg-gyógyúl. Ugyan ezen ital hasznos sárgaság ellen, vízi betegség ellen, fülladás ellen.

23.) Kígyó fark nevű füvet a' Deák Orvosok *Draculusnak* hívják, mivel olyan forma, mint egy kis kígyó. Izzasztó port így kell belőle tsinálni; Szárítsd-meg a' gyökerét, és azután törd porrá, 6. pénz nyo-

nyomónyinál nem kell többet egyszerre bévenni, azt-is pedig nem vízben, hanem borban, minden ártalmas dögletetséget a' veréjtékezés által ki-űz az emberből; vér-hast-is meg-gyógyít. Azon haszna vagyon, ha gyökerét borban meg főzöd, és azt i-fzod. Ha ezen fűnek vizét veszed, és azon vízben meg-tört gyökerének porát in-nya adod az embernek, sárgaságot gyó-gyít. Ha a' meg-száraztott, és meg-törött tárkonynak, és az égetett timsónak porá-val a' kígyó fark' gyökerének porát vízben öszve-gyúrod, téstává tsinálod, tégy a-zon téstából egy borsó szemnyit fájó fo-gadnak odvába, fájdalmát el-vész. Ugyan ezen por sült sebet, Sz. Antal tüzeit meg-orvosol, ha a' maga vizével öszve-tsinálod.

24.) Kökörtsén fűnek (: Deákul *Ane-mone*, Magyarúl még nevezik pipatsnak-is:) ki-fatsart levét ha az ember órrában fel-szívja, igen tisztítja a' fejét az ártalmas fluxufoktól; nyálofság, enyves taknyofság ellen rágja az ember ezen fűnek gyökerét, meg tisztítja. Ugyan ezen fű rothadt se-ber, fenét meg-gyógyít. Ha vizét veszed, ugyan azon hasznait fogod tapasztalni.

L.

1.) Len magot ha mézzel, borsal, és szeretsen dióval öszve töröd, és meg-eszed, hurútot gyógyít, a' férjfiúságot neveli az emberben, mint a' bors fű. Ha mézes vízben főzöd a' len magot, és azt iszod, hasfájás ellen igen hasznos. Ha a' len magot meg-töröd, és dagadott tagra kötöd, meg-apasztja. A' len mag olaj főtt ételekben-is egészséges; kristélyt-is jó belöle tsinálni kólíka ellen. Olajjával, és meg-tört magvával égést lehet a' testen gyógyítani. Ha borban meg-főzöd a' len magot, és ortzádat azon borral mosod, sömörtől megtisztítja. Ha a' len magot tormával öszve-töröd, és a' vak körmöt azzal kötözöd, új és tiszta körmöt nevel.

2.) Lentse étel az ember' szemeinek fényét meg-tompítja, ha héjastól főzettek, de héjából ki-tisztítván hasznos étel a' has menés ellen. Ha a' lentsét úgy meg-főzöd, hogy lágy legyen, mint a' kovált és tészta, jó véle köszvényes tagokat kenni, mert a' fájdalmakat hamar meg-könnyebbíti.

3.) Len levelű fünek, mellyet Deákúl *Linarianak*, vagy *Olirisnak* hívnak, (: Ma-

gyarúl még nevezik vad lennek-is:) vizét venni, és azt a' vízi betegségben szenvedőknek innyok adni, igen hasznos. Ha ezen fűvet borban főzöd, jó azt innya a' sárgaság ellen. A' ki ezen fűnek levelét fzedi virágostúl, és heverő ruházati közzé hinti, a' molytól meg-menti.

4.) *Levendula* virágját ha borban megfőzöd, és gyakorta éhomsza melegben iszod, szív fájást enyhít, szeleket el-kerget, vizelletet indít, és nem csak has fájást, hanem sárgaságot-is gyógyít. Guta ütés ellen a' levendulának levelét, virágját főzdemeg borban, vefs belé szeretsen dió virágot, fa héját, apró masola szőlőt, rózsa levelét. Ezeket fejér borban öszve-főzven ha gyakorta iszod, guta ütéstől ment lézfesz. Ugyan ezen ital igen jó a' rekedés ellen, inaknak, kezeknek, és más tagoknak le-esése ellen, fog fájás ellen. A' levendulának ha vizét veszed, azt órrodba fel-fzívod, és véle fejedet mosod, bizonyos orvosság a' szédelgés ellen.

5.) *Levestikom*, Deákúl *Ligustrum* nevű fű hasznos a' belső fájdalemak, dagadások és fülladások ellen. Ha az Afzszonyi-állatok ezen fűről, vagy virágról isznak,

nak, havi betegségeket meg-indítja, a' vizelletet igen üzi. A' zöld és friss levefrikomot meg-törni, és azzal a' hagymázban fzenvedöket kenni jó.

6.) Ló mintának, vagy más néven mezei mintának levelét ha borban meg-fözöd, és gyakorta ifzod, vizelletet indít, az A' fzfonyi-állatoknak hasznos; májnak, vesének dagadását meg-apasztja; a' gelesztát az ember' béliben meg-öli; harmad napi hideg-lelést orvosol. Ha az ember előbb pápa füvel, vagy Carduus benedictussal, és feri' leveleivel édes borban öfzve-fözi, gyomrát ki-purgálja, melyet tisztít, hurútot el-üz; belső sülyt és kelevényt gyógyít. Ha a' ló mintának vizét veszed, és azt ifzod, ugyan ezen hasznait fogod tapasztalni. Ezen víz a' fájó fület-is meggyógyítja, ha belé ereszted. A' ló mintát ha meg-szárastod, és azzal házadat fustölöd, kígyót, békát, pókot, és más mérges állatot el-üz.

7.) Lórom, vagy lapunak levelei és gyökerei lágyítók, magva pedig szorító. Sárgaságból ki-gyógyúlsz, ha a' lapunak levelét és gyökerét öfzve-törvén, mézes vízben meg-fözöd, és azt ifzod. Hideg-leles

lelés ellen az erdei lapuból, mellyet sóskának-is hívnak, tsináj Syrupust. ilyen formán: törd-meg a' sóskának levelét, szárát és gyökerét egy száraz mosárban, fatsarjki belőle 3. meszszely vizet, a'vagy levét, rőttsd egy mázos fazékba, keverj közibe két meszszely mézet, forrald öszve jól, ezen italt add innya a' hideg-lelőknek egyszer, kétszer, vagy háromszor-is, a' hideg el-hagyja.

8.) Lúd láb nevű fű így neveztetik, mivel olyan forma, mint a' lúd' talpa, szárra magassan fel-nő, mint a' sóskának. Ártalmas és veszedelmes fű ez, mert a' melly barom meg eszi, azt meg-öli, sőt még az embert-is meg-ölné, ha ennék belőle. Hanem a'

9.) Lúd pásit fűnek találatnak hasznai, tudni-illik: Kólika ellen törd-meg a' lúd' pásitot, fatsard-ki levét, keverj bort közibe, azt igyad, meg-orvosol. Ha ezen fűvet vízben főzöd, meg sózod, úgy iszod, az ember' testében való törött vért el-ozlatja.

M.

1.) Matska fű, vagy matska töviffe minden embertől meg-esmértethetik abból, hogy mindenütt elég terem, és mikor megszárad, ha szél fú, úgy szalad a' szántó földeken, és a' le-tapodott tarlókon, mint a' nyúl. A' fűve és szára semmire sem hasznos, hanem a' gyökerének, melyet Kis-Afzszony' havának 17-dik napján dél után kell ki-ásni, ilyen haszna vagyon: ha gelyvára, és fül mellett való dagadásokra kötöd, el-ozlatja. Ha lábodba, vagy valamely tagodba tövis, vagy túske ment, és benne maradott, vagy benne törött, kösd azon lábra, vagy tagra a' matska tövis gyökerét, a' tövist ki-hűzza. Ha az embernek lába' szárai meg-dagadtak, a' matska fűnek gyökerét törje-öszve az ember sós disznó hájjal, kösse száraitra meg-apasztja.

2.) Mályva rózsának (:Deákúl *Alua*:) ha gyökerét borban meg-főzöd, vagy vízben, és azt gyakorta iszod, vérhast, szakadást, vagy sérülést, öszve-sugorodott tagokat meg-gyógyít. Ha vizét veszi az ember, és szeméit azzal mossa, fényesíti szemének világár. A' ki a' mályva rósának gyökerét nyakára köti, és ott hordozza, szeme'

szeme' világa nem csak meg-nem fogyatkozik, hanem inkább tisztább lesz.

3.) Mogyoró hagymát törjön öszve az a' férjfiú, kinek haja és szakálla mellyed, kenje gyakorta azzal kopasz helyét, meg-nő a' szőre.

4.) Momordika levelét szárítsa-meg az ember, és azt porrá törvén, úti vagy tál mosó fűveknek ki-fatsart egy kalányi levelében főzze-meg, és igya-meg, béle' fájását, hasának tekerését bizonyosan meg-álítja; friss levele a' sebet, ha reá köttetik, hamar öszve-forrasztja. A' momordikának érett gyümölsét ha egy üveg, vagy tserép edénybe rakod, fa-olajt töltesz reája, és úgy a' napon distilláloed, momordika olaj lesz a' neve. Ezen olaj minden sebet és égést meg-gyógyít, a' mellyre egynehány-szor kenettetik. Ha momordika' érett gyümölséből 48. pénz nyomónyit, a' fenyőmag olajból-is ugyan annyit egy font mondola olajjal öszve-egyelítesz, nem csak az égett tagoknak bizonyos orvofsága, hanem a' sérült, vagy szakadt férjfiat-is meg-gyógyítja, ha sérült, vagy le-szakadt tagja gyakorta azon olajjal kenettetik. A' momordika olaj csak magánosan-is, ha a' fájó oldal véle kenettetik, fájdalmát el-vészti. Az

afzfzonyi-állatoknak meg-dagadt melyeket mey-gyógyítja.

5.) Majoránnát fejér borban meg-főzni, és azt gyakorta inni, hasznos a' vízi betegség ellen, torok fájás, és has fájás ellen. Ha a' majoránnát meg-száraztad, és porrá töröd, vagy frífs korában vizét veszed, azon víz és por az embernek fejét tisztítja, agya-velejét erősíti; ha az el-ájúlaknak órrába fúvod, magához téríti, fel-ébreszti. Ha az ember 3. kalánkával meg-íszik a' vizében, vagy a' majoránnát borban főzi, és azt íszza, fejét és elméjét erősíti; rekedett toroknak meg-nyitására is igen hasznos. A' meg-száraztott majoránnát öszve-törvén, keverd öszve árpa, vagy búza lisztel, vagy rozs lisztnék langjával, kösd a' dagadottt szemekre, meg-gyógyítja. Nátha ellen a' meg-száraztott és öszve-tört majoránnának porát meg-tört gyömbérral szívja-fel az ember' órrába, mint a' tobákot, a' náthát el-üzi. Törés, vagy verés miatt meg-kékült tagokat, és ütközésből történt kékült szemeket meg-gyógyít a' majoránna, ha meg-főzöd, lágy fajtál, egy kevés törött tömjénnel és mézzel öszve-kevered. Ha a' majoránna' levelét méz-
zel

zel öszve-főzöd, és a' ki-firzomodott, vagy helyéből ki-indúit tagodra kötöd, helyére hozza. Majoránna olajt e'képen kell készíteni: végy egy nagy marokkal ki-tépett majoránát, fél marok puszpánt, ezeket öszve-metélvén törd-meg egy mozsárban, azután rakd bele egy nagy szájú üveg palatzkba, töltsd tele szintén tsordúltig fa olajjal, azután szorgalmasan fedd-bé az üveget, tedd jó heves helyre, hogy a' nap reá szolgálhasson, 8. napig tartsad ottan, azután ismét újjabb fűveket vefs ezen olajba, és azt háromszor újítsad; ha pedig sütő és meleg nap nem lenne kívánságod szerént, lassú eleven szénnél főzd-meg háromszor, és azután fatsard-ki, szürd-le a' levét. Ezen olaj mindenféle fej fájást, fej szédelgést, melancholiát, és szomorkodtató gondolatokat gyógyít, ha az ember' homlokát, halántékják, vagy vak szemeit, feje tetejét, és nyaka tsigolyáját véle kení. Még bizonyosabb effectusa leszzen ezen olajnak, ha elébb a' majoránából lugot tsinálsz, és abban fejedet mosod, azután kened az olajjal. Fül fájás, és tsengés ellen ezen olajból egy keveset a' fülbe kell cseszteni, meg-gyógyítja.

6.) Medve köröm, és medve talp nevű füvet Sz. Iván havának 8-dik napján kell szedni, ha az ember száraztani és tartani kívánja. Ha porrá töröd, többet egy hetes nyomónyinál nem kell belőle bevenni, azt-is nem vízben, hanem egy pohár borban. Keserű salátának-is hívják, de leginkább nevezik a' Magyarok Tótok' salátájának. Gyökerét borban meg-főzni, és azt innya hasznos has menés ellen; el'ebben a' vizelletet meg-indítja. Ugyan ezen ital hasznos, az inakat, öszve-vont kezeket, lábakat tehetetlenné tévő görtsöfség ellen.

7.) Méh füvet a' ki szárítani akarja, szedje Pünkösöd havában, a' ki pedig vizét akarja venni, szedje Sz. Iván havának 23-dik napján reggel, míg a' harmat rajta van. Ezen fűnek (:mellyet Deákúl *Melissának* neveznek :) sok szép hasznai találhatnak: Ha az ember a' méh füvet meg-főzi, és azt gyakran isz/za, fülladást, kór-ságot el-távoztat, melyet és tüdőt tisztít, szívét erősít, bánatot, melancholiát el-űz, has fájást gyógyít. Kólika ellen nagyon fogatos az a' kristély, melyet melissából tsinálnak. Ha az erdei melissát, vagy méh füvet

fűvet öszve-metéled, és egy éjjel, egy nap édes borban ásztatod, mindenféle belső nyavalyák ellen hasznos ital lesz. Ha vizét veszed, akár a' kerti, akár az erdei melissának, és gyakorta azt iszod, azon kívül a' fűvet hasadra, torkodra kötöd, has fájást, torok dagadást, le esett nyelvtsapot gyógyít. Ugyan ezen vizét igya az ember hoszfasz tsuklás ellen, mindjárt megállítja; a' gyomornak szeleit, kérődését, bokögését el-távoztarja. Ha a' melissát szegfű virággal egy zatskóban kötöd, és vízben, vagy borban meg-főzöd, és azt iszod, tekerő tsömört gyógyít; májnak, lépnek, veséknek, és más tagnak bé-rekedését megnyitja. A' melissa vízzel jó a' kígyónak, és dühödt ebnek marását meg-mosni. Ha ezen fűvet zavaros borba veted, szép színűvé téfzi. Vize a' legyeket el-űzi, azért is igen jó nyáron a' húst véle meg-lotsolni, vagy öntözni, a' légy pökéstől, vagy rothadástól meg-menti.

8.) Mezei kapornak a' gyökerét ha vízben meg főzöd, add innya az ollyas embernek, kinck veséje és hólyagja meg-rekedt, azonnal a' vizelletet meg-indítja. Inaknak fájdalma ellen, és a' köszvényes

fájdalmak ellen-is jó, hanem arra kell vigyázni, azon vízből fokot ne igyék az ember, mert fej fájást okoz.

9.) Mezei dárdátskát Deákúl *Gladiolus*nak hívják. Ezt a' füvet ha vízben megfőzöd, és azon vízzel az ágyat, falat megöntözöd, a' férgeket, vagy palatzkákat megöli. Ha meg-töröd, és a' levét kifatsarod, azon víz varat gyógyít, sömört és fakadáfokat, ha meg-mosod véle.

10.) Mentegnek a' magvát ha meg-töröd, és mézes vízben meg-íszod, a' gyomorból minden haszontalan nyálat, és ártalmas sárt ki-tisztít.

11.) Moly fűnek leveleit, virágját, magvát rutával és *Carduus benedictus*sal, vagy pápa fűvel mézes etzetben öszve-főzöd, és meg-íszod, minden mérget el-távoztat tőled, kígyót, békát meg-öl. Ha virágját és magvát mézes vízben főzöd, és azt íszod, fzegezést és öklelést meg-gyógyít. Harmad napi hideg-lelést-is el-kerget azon ital, ha levelét-is hozzá főzöd. Mérges harapást, sebet, ha azon vízzel mosod, hamar meg-orvosol.

12.) Mohár köles az embernek se ételére, se italára, sem orvosságára nem használ,

nál, hanem ha a' gazda ember meg-főzi, és ökreinek enni adja, igen híznak tőle.

13.) Mustárnak akár fejer, akár veres, egy ereje vagyon, melegítő tudni illik és szárító, *Synapis* a' neve Deákúl, akkor kell szedni a' magvát, mikor meg-veressedik. Ha bé sózott mustárral gyakorta él az ember, azon effectusát fogja tapasztalni, mellyet a' tehén hússal főzött bors fűnek. Ha borban meg-főzöd a' mustár magot, jó azt innya skorpió, kígyó harapás ellen, és minden méreg ellen. Ezen ital a' melynek és szívnek fájását meg-orvosolja, hurútot gyógyít, náthát ki-tisztít az ember' fejéből. Ha etzetben meg-főzöd a' mustár magot, és a' himlős, varas, koszos tagra kötöd, meg-gyógyítja. Ha a' mustár magot jól meg-vizezed, úgy meg-töröd, és liszttel öszvekevered, kösd a' torok' daganatjára, és a' le-esett nyak tsapokra, meg-gyógyúlnak. A' mustár fűnek gyökerét és magvát ha borban főzöd, és a' törött tsontokra kötöd, öszve-forrasztja. A' mustár' vize, vagy kifatsart leve a' fetétes szemeket meg-világosítja, ha véle mosod.

N.

1.) Nádnak a' gyökerén termett puha liszt szabású gyöngyöket, vagy darab tsomókat ha meg-töröd, és az ember' testének azon tagjára kötöd, mellybe vas, vagy tövis ment, és ben szorúlt, ki-húzza. Ha azon tsomókat etzetbe habarod, a' dagadt tzombjait embernek meg-orvosolja, és meg-apa'ztja. Gyenge leveleit a' nevendékeny nádnak ha meg-töröd, orbántzot, és másféle tüzes fakadékokat meg-gyógyít. A' nád' wohától irtózzék az ember, mert ha fülébe esik, meg-fiketül.

2.) Nadály füvet, és annak gyökerét Sz. Iván havának közepén kell szedni, Deákül *Consolida*, és *Solidagou*nak hívják, mert a' szakadt, és sérült embert meg-orvosolja, ha gyökerét meg-mosván, és szárítván öfzve-töri, és mézes vízben meg-főzvéen, azt gyakorta ifszza. Ezen ital a' tüdöt is tisztítja, vér pökést meg-állít, mely fájjást gyógyít. A' vesének fájdalma ellen főzdmeg a' nadály' gyökerét vízben, vagy ha jobban tetszik, törd porrá, és igyad vízben; a' fővénytől, és kötől ki-tisztít. Vérhas ellen gyökerét, leveleit, és virágját főzdmeg borban, és ha gyakorta azt ifzod,
 meg-

meg-gyógyít. Ha azon gyökeret nyersen meg-töröd, és az új sebre kötöd, öszveforrasztja. Ismét ha azon gyökeret öszve-töröd, és ó hájjal meg-főzöd, és a' sérülésre kötöd, meg-gyógyítja.

3.) Nádraguba fűvet Sz. Iván havában dél tájban kell szedni. (: *Mandragora*-nak nevezik Deákúl :) Ezen fűnek ki-fatsart levéből ha az ember 2. pénz nyomónyit mézes vízben, vagy méh serben meg-íszik, az epétől meg-tisztítja, a' ki fokát innék belőle, meg-ölné; a' borban főtt gyökerétől pedig meg-bolondúlna, és el-alunnék, mint a' hólt. Ha pediglen valaki tudatlanul fokát ivott volna az ollyatén italból, és el-alunnék, tölts etzetet a' fejére, és az órrában fújj borsót, fel ébred. Ha zöld levelét, és gyökerét mézzel, és egy kevés fa-olajjal öszve-töröd, rothadott sebet gyógyít. Ha gyökerét etzettel öszve-töröd, a' Sz. Antal' tüzet meg-óltja. Ha azon gyökeret vízzel töröd öszve, gelyvát, és szömöltsenget gyógyít.

4.) Nagy eb téj, és kis eb téj fűnek mindegy ereje vagyon. Ha a' gyökerének külső héját téjben, vagy etzetben először meg-ásztatod, azután meg-száraztad, és

- porrá töröd, végy azon porból 3. pénz nyomónyit, és idd-meg borban, vagy mézes vízben, vagy szilva lében, hasznos purgáció ez minden embernek, de főképpen a' vízi betegségben szenvedőknek kész orvos-ság. A' virágjának és magvának azon creje vagyon; sőt a' magva még erősebb a' gyökerénél. A' kis eb téjnek gyökeréből purgáló pilulákat-is lehet készíteni ilyenképpen: szárítsd-meg azon gyökeret a' nap fényen, azután törd porrá, azon porból végy 6. pénz nyomónyit, öntözd-meg köményes vízzel, vagy minta vízzel, tsináld téfztává, és gömbölygefs a' téfztából golyóbisotskákat, hasznosflak ezen pilulák minden belső rothadt betegség ellen, mind pedig fülladozás ellen. Ha az eb téj fűnek tejével meg-kened a' szemedet, mellyben rendeletlenül ször (: vagy köz mondás szerint farkas ször:!) nőtt, azon szört kiveszti.

5.) Nagy pengő fű Sz. Iván havában leg-jobb erejében találatik, széles levelei vagynak ezen fűnek, és a' virágja sárga, mint a' fenyő szuroknak. Ha az ember ezen fűnek virágját meg-törvén, az újját vele meg-keni, veresé téfzi, innét-is némellyek

lyek férjfiúi vérnek nevezik. A' ki ezen fűnek magvát meg-törvén borban iszsa, gyomrát és hasát az ártalmas sártól ki-tisztítja. Nehéz emésztés ellen serben kell főzni, és azon főzött sert innya, hideg-lelés ellen, sárgaság ellen-is jó orvosság. Ha a' magvát öszve-törvén vízben meg-főzöd, égett tagot gyógyít. Ha a' nagy tsengő fűnek levelét fejr borban meg-főzöd, és a' köszvényes lábokra kötöd, fájdalmát megnyhíti; sebet-is tisztít és öszve-forraszt.

6.) Nagy lapunak a' gyökerét hogy foganatos legyen az orvoslásra, Sz. Jakab havának 17-dik napján kell fel-ásni. Ha ezen gyökérből a' fenyő-fának meg-tört diótskáival 6. pénz nyomónyit porban meg-iszol, vér-pökéstől meg-ment. Ha a' lapunak zöld leveleit meg-törvén ki-fatsarod, add innya annak, kit a' kígyó, vagy más mérges állat meg-mart', azonnal meg-orvosolja. Ha ezen vizet borral iszod, vizelle-tet indit. A' farsábás kórságos ember 40. napig igya borban azon ki-fatsart levét, meg-gyógyúl tőle. A' lapunak meg-törött zöld levelével sebet-is gyógyíthatsz, ha reá kötöd; ugyan ezen meg-tört levelet igen hasznos a' meg-rándúlt, vagy ki-fitzamodott

dott tagra, sőt a' törött tsontra-is kötni. Ha a' nagy lapunak magvát lúgban meg-főzöd, egy kevés falétromot vetvén belé, azzal fejer hajadat meg-mosod, gefztenye színüvé téfzi. Ha a' nagy lapu levelet rim-sóval, difznó hájjal és etzettel öfzve-töröd, és a' febet azzal kened, meg-gyógyítja. A' hideg-lelő embert, mikor a' paroxismus rajta vagyon, fedezd-bé a' lapu' leveleivel, használ néki. A' lapu gyökerét sóval törd-öfzve, kéz orvofsága a' dühös eb' marásának.

7.) Nagy ló here leg-jobb idejében és erejében találkatik Sz. Mihály havában, mikor a' virágjának fele le-húllott, fele pedig rajta vagyon. *Melilotusnak*, és *Trifolium Urfinum*nak hívják a' Deákok. Ha vizét veized, és azzal a' fájó dagadott homályos szemeket mosod igen használ. A' virágjának vize még hasznofabb a' szemeknek, kiváltképpen a' melly szembén szörnött. Ha a' nagy ló herét a' mosárban megtört máknak ki fatsart levével, vagy tejével, és len maggal együtt mézes borban meg főzöd, dagatt ágyéket, és szemérem testet meg-orvosol, ha azzal kötözöd, még hasznofabb lesz az orvofság, ha tyuk-mony

mony székit, és fa-olajt egyeltesz hozzá. Ha a' ló herét lúgban főzöd, és a' kozos, rühes fejet meg-mosod véle, megtisztúl; fördöbe-is a' nagy ló herét rakni, igen egészséges.

8.) Nagy rapontz, vagy *Centauria major*, a' fekete agyagos földben terem, olyan a' bogája, mint a' borostyán kórónak, Sz. Jakab havának 7-dik napján leg-jobb szedni, és a' gyökerét ki-ásni. Mindazonáltal arra kell vigyázni az embernek, hogy fával ne ássa, hanem óldal, más dög tson-tal, mert a' fa el-vészi az erejét, ha pedig tson-tal áfattatik, 12. esztendeig-is meg-ma-rad erejében. Ha ezen fűnek levelét, és gyökerét borban meg-főzöd, és azt iszod, mindenféle belső betegséget meg-gyógyít. Ha levelét és gyökerét meg-száraztván por-rá töröd, add innya vízben, vagy borban annak, a' kiben kígyó, vagy másféle féreg vagyon, nyavalyájából fel-szabadítja; vér-pökés ellen-is jó. Sárgaság ellen, aszszú kórság, vagy száraz betegség ellen főzd-meg a' nagy rapontz' leveleit és gyökerét borban, egy kevés vízzel együtt, add innya a' patiensnek, meg-gyógyúl tőle; ha pedig pimpinellával együtt főzöd, minden
nyá-

nyálat hamarább meg-orvosol. Az öfve-tört gyökerének pora a' sebet, és törött tsontot hirtelen öfve-forraasztja.

9.) Nap' kossának nevezik némellyek ama' Deák szóból, *Millium solis*, azt a' fűvet, melyet közönségesen a' Magyarok madár kölesnek hívnak. Ennek a' magvát meg-törvén ha gyakorta borban meg-ifsza az ember, az hólyagban és vesékben lévő követ, és fővényt ki-tisztítja. Azon haszna vagyon, ha a' fővény és kő miatt szenvedő ember gyakorta meg-förödik a' madár kölesnek fűvéből készített fördőben.

10.) Napra néző, vagy tányér virágú fűvet Sz. Jakab havának 14-dik napján legjobb szedni levelestül, virágostül, és gyökere-stül. Ha ezeket nyersen mind öfve-töröd, és víz nélkül Spiritusnak mind ki-égeted, azon spirusból adj egynehányszor egy rozolisos üvegetskével innya a' vajúdo afzfzonyi-állatnak, könnyen el-szül. Hideg-lelés ellen a' szegény ember szakaszfa-fel a' nap után járó fűnek gyökerét, hasítsa kétfelé, és a' közepében lévő keményét vesse-el, mivelhogy meg-nem rághatja, abból a' melly rész meg-marad, egyék-meg egy arasznyit azon nap reggel, a' mellyen a' hi-

a' hideg reá jönne, el-hagyja a' hideg-lelés. Ha ezen fűnek magvát meg-töri az ember, és borban meg-ízfíza, úgy-is hideg-lelést gyógyít. Vízi betegség ellen főzze-meg az ember levelét és gyökerét, azt igya melegen, igen hasznos. A' levelét, szárát, gyökerét, virágját közönséges tagta, kelésre, daganatra kötni igen jó; ha az ember kifatsarja, és vizét veszi, hasznos azzal febet, pokol-varat, dagadt szemeket mosni. A' mezei nap után járó fű, vagy mezei zingória a' Sz. Antal' tüzét meg-óltja. Ha az ember etzetben meg-főzi, meg-efzi, gyomrát erősíti. A' lidértzes, vagy magva folyó férjfiú ha minden nap rutával együtt eszi a' mezei zingoriát, magva folyását meg-állítja, a' bujaságot-is meg-óltja.

11.) Nemes majoránnának minden virtusi oda fel már bőven meg-vagynak írva, és magyarázva a' 114. levélen az 5. szám alatt.

12.) Nigella nevű fűnek a' magvát ha borban meg-főzöd, és egynehány napig azt íszod, vizelletet indít, gelesztát meg-öl, az aszszonyi-állatokban tejet szaporít, melyet, tüdőt tisztít. Törött magvát a' nigellának ha dagadásra kötöd, meg-apasztja.

Ha

Ha etzettel öszve-töröd a' magvát, és homlokodra kötöd, fej fájást gyógyít. Igen hasznos a' hagymázban szenvedőknek-is az etzetben tört nigella' magvát fejére kötni.

13.) Nyúl láb nevű fűnek az a' haszna, hogy ha az ember borban ifszza, menő hasát meg-állítja. Ha valakinek az inyei meg-dagadnak, nyúl láb nevű fűvet rakogasson reájok, meg apadnak.

14.) Nyak fűvet más néven harang fűnek, és tsengetőnek-is hívják. Egyébiránt kevés hasznát lehet venni, hanem hogy a' meg-veszett dohos szájat, dagatt torkot, és dagatt vállat jó véle párolni.

O.

1.) Olasz, vagy vízi úti fűnek megszáraztott és meg-tört gyökeréből ha 12. pénz nyomónyit meg-íszik az ember, békártól, és más mérges állattól ment lészzen. Has fájás ellen, arena és kő ellen törje-öszve az ember leveleit és gyökerét, farsarja-ki a' levét, azt igya, meg-gyógyúl. Ha ezen fűvet fekélyre és kelésre kötöd, meg-fakasztja. Ha disznó hájjal öszve-töröd a' levelét és gyökerét, nem tsak a' kele-

kelevényt meg-gyógyítja, hanem a' gelyvát-
is el-ofzlatja, ha reá kötöd.

2.) Ölyv fűvet azért nevezik ilyen-
képpen a' Magyarok, hogy ama' meszsze
látó ölyv madarak mikor meg-vakúlnak,
ezen fűnek levelével vénségekben-is meg-
orvosolják szemciket, és előbbeni világos-
ságra, és meszsze látásra vizsiza hozzák.
Némellyek rapontznak, mások barát fű-
nek hívják, erdei falátának-is nevezik.
Pünkösd havában, és Sz. Iván havában-is
jó szedni, és gyökerét kí-ásni. Hideg-le-
lés ellen, nagy hévség ellen törje meg az
ember ezen fűvet, fatsarja-ki a' levét, abból
igyék két vagy három kalánnal, hévségét
meg-nyhíti; hideg-lelést el-hagyat. Az ö-
reg aszszonyok ha vizével ortzajokat mos-
sák, az agg színt szépre változtatja. Min-
denféle hijánosági és fájási ellen a' sze-
meknek kész orvosság ezen fűnek a' leve.
Sőt azt írják némelly Orvos Doctörök,
hogy ha az ember tsak nyakára kötve hor-
dozza-is az ölyv fűnek gyökerét, szemei-
nek homályát el-vészi, és meg-világosítja.

3.) Ökör fark nevű sárga virágú fűvet
Sz. Jakab havának idején reggel harmato-
san kell szedni, a' virágja leg-hasznosabb

a' szagos ökör farknak. Ha a' nagy ökör farknak gyökerét veres borban meg-főzöd, jó azt inni vérhas ellen, mind férjfiúnak, mind aszszonyi-állatnak; ha pedig a' vérhasban szerüvedőt a' hideg leli, vízben kell főzni azon gyökeret, és azt kell innya adni, mind az hideg-lelést el-űzi, mind a' vér folyást el-állítja. Hurút ellen, szakadás ellen, vagy sérültség ellen, tagnak le-szakadása ellen, főyény és kő ellen, az ökör farknak virágját és gyökerét főzze-meg az ember borban, azt igya, meg-gyógyúl. Ha gyökerét rutával vízben öszve-főzöd, add innya annak, a' kiben kígyó, vagy másféle féreg vagyon, ki-űzi. Ha virágját meg-törvén ki-fatsarod, és azt iszod, torok fájást, és a' nyak-tsap' le-esését meg-orvosolja. Ha az erdei ökör farknak vizéből gyakorta egy jó kortyot iszol, igen jó hurút ellen, fej fájás ellen. Ha a' vonó baromnak, mellynek lélekzete meg-szorúlt, torkába töltöd, meg-orvosolja. Ha a' szagos ökör farkot vízben, vagy borban meg-főzöd, add innya a' feje rázó, vagy vont nyakú, vagy is nyaka szegett patiensnek, meg-gyógyítja. Azoknak-is igen hasznos innya ezen vizet, vagy bort, kiknek lábok le-szegett, vagy

vagy esett; sőt az ökör farkból készített fördőben ha többször förödnek, meg-gyógyúlnak. Ha levelét, virágját, és gyökerét dísznő hájjal öszve-főzöd, és azokból kenőtsét tsinálsz, kész orvosságod lésgen a' guta-ütés ellen, és a' guta-ütéstől el-lankadt tagoknak kenésére. Ha az ökör farkot vízben meg-főzöd, igen jó azzal dagatt szemet, és köszvényes tagot kötni. A' köszvényeseknek hasznos az ökör farkal tsinált fördőben meg-förödni. Mind ezen nyavalyákról hasznos az ökör fark' virágjának, levelének vize is, ha a' meleg és sütő naphál üvegben distilláloed; szem fájás és szüntelen való könnyezés ellen ugyan azon vízzel gyakorta mosád szemeidet. Ha fügét, almát, szilvát, és más gyümölsöt az ökör fark' leveleiben bé-takarod, rothadás nélkül fokáig el-áll. A' ki szép tiszta ábrázatú akar lenni, az ökör fark' virágjának vizével mosogassa ortzáját, meg-nyeri a' mit kívánt. Az embernek ortzáján, vagy más testén nőtt szömölsöket tsak a' fejét ökör fark' virágjával kell jól meg-dörgölni, el-vefzti.

4.) Ökör szem nevü fű, melly igen hasonló az eb kaporhoz, tsak hogy a' virág-

ja kemény és nagyobb, tudni-illik mint egy garas, vagy mint egy ökörnek szeme. Ha vizes borban meg-főzöd, add innya egy-néhány napig fürdése után a' sárgaságban szenvedőnek, meg-orvosolja. Ha ezen fűvet, még gyenge, saláta módra sózva és olajozva eszed, hasznos purgatio. Zöld levelével, és annak vizével sebet, dagadást, fej fájást, és szem fájást gyógyíthatsz. Ha földi bodzával, és apró bojtörjával együtt fürdőt készítesz belőle, jó abban a' köszvényeseknek, tagja szakadtaknak, farsábfoknak meg-förödni.

5.) Örvén gyöker, vagy Deákül *Ele-nium*, ha őszve-metéltetik, és vízben, vagy borban meg-főzöttetik, igen hasznos ital lesz a' nehéz lélegzetnek, és hideg, nehéz emésztő gyomornak orvoslására. Ha levelét, vagy gyökerét őszve-töröd disznó hájjal, és abból kenőtsét csinálsz, jó azzal fájó hideg gyomrot, és hasat kenni. Ha az őszve-metélt örvén gyökeret mustba hányod, szokás szerént a' mustot meg-forni engeded, igyad azon bort fülladozás, nyilallás ellen; hurút és vér pökés ellen; fővény és kő ellen-is hasznos. Ezen hasznava, ha vizét veszed. Ha a' gyökerét meg-
szá-

szárítván porrá töröd, és mézzel öszve-kevered, 's eszed, azon hasznait fogod tapasztalni. Levelei a' szemérmes dagadáfokat meg-gyógyítják, ha reájok köttetnek. Ha borban meg-főzi az ember a' leveleit, azon bort adja innya a' farsábáfoknak, meg-gyógyítja őket.

6.) Ördög harapta fűvet a' Deákok *Morsus diaboli*, és régiebb néven *Succisanak* hívják. Ezen fűnek vizét ha leveleiből ki-fatsarod, és mézzel elegyited, kenjed véle a' túrt, kelést, varat, hirtelen meg-gyógyítja. Ha levelét és gyökerét borban meg-főzöd, add innya a' has fájásban szenvedőknek, fájdalomtól meg-menti. Az Afzszonyi-állatoknak szokás szerént való nyavalyájok ellen bizonyos orvosság ezen fűvet üveg pohárba tenni, és arról bort, vagy vizet inni. Mind azon Afzszonyi nyavalyák ellen igen jó fű ez, ha meg-szárastván magokat véle párolják.

7.) Ostor paréjnak, mellynek Deákúl *Atruplex* a' neve, az a' haszna találhatik, hogy ha az ember mint más paréjt meg-főzi, meg-készíti, és úgy eszi, hasát lágyítja, és egy ártatlan purgatio gyanánt e-fik. A' sárgaság ellen-is hasznos, ha a'

magvát meg-törvén, mézes vízben iszszák a' patiensék.

8.) Öt levelű füvet a' régi Deákok Görögöffen *Pentaphilonnak*, de a' mostani stylus szerént *Quinque foliumnak* hívják. Ha ezen füvet etzetben meg-főzöd, és a' hévségtől gyúladozó tagodra, vagy fejedre rakod, a' tüzes melegséget ki-szívja, meg-enyhíti. A' farsábáfoknak-is használ. Ha levelét egy éjjel borban ázni hagyod, és azon bort a' kórságosnak innya adod reggel, meg-gyógyúl. A' negyed napi hideg-lelést-is el-kergeti az ilyen ital, ha bár nem áztatod-is az öt levelű füvet olly fokáig, hanem csak borban meg-főzöd, és a' hideg-lelésnek innya adod. Ha ezen füvet ó hájjal öszve-töröd, jó azzal sebet kötni, és kenni. Sárgaság ellen törd öszve az öt levelű füvet, keverd öszve vízzel és búza lisztel, tsinálj pilulákat, az az, tisztító golyóbisfotskákat belöle, add bé egymás után 9. napig a' patiensnek, meg-menekedik nyavalyájától. Azon vízzel, mellyben az öt levelű füvet meg-főzted, (: leg-inkább a' gyökerét :) ha fájó fogadat meg-mosod, fájalmát el-véfszi. Ugyan ezen fünek gyökerét ha etzetben főzöd,

gely-

gelyvát, kelevényt, dagadáft véle meg-
lenfz, foganatos orvofság léfzen.

P.

1.) Palatzka féreg fű, réteken, me-
zön, erdön-is terem, olyan forma, mint
a' kék lilium, a' közepén egy kóró fzal
nö fel, és ennek a' tetején vagynak veres
és kerékes magvai. Ezen magokat Sz. Iván
havának 24. napján kell meg-fzedni, eze-
ket főzd-meg vízben, és azon vízzel ön-
tözd-meg a' házadat, ágyadat, falaidat,
pallásodat, minden büdös férget, vagy pa-
latzkát meg-öl. Ki-fatsart zöld levelének
vizével minden varat, sömört, és fakadé-
kot gyógyíthatfz.

2.) Pár hagymának több ártalmi vagy-
nak, hogy fem hasznai. Az ember' órra'
vére' folyását meg-lehet véle állítani, ha
tömjénnel és mannával öfzve-törettetvén,
a' vér folyónak órrába tétetik. A' ki-fa-
tsart vizét rózsa vízzel kevervén a' fájó
fülbe tsepegteted, fájdalmát el-véfszi.

3.) Pásitnak, vagy gypnek a' gyöke-
rét szakafzd-fel, midön hírrelen más orvos-
ságod nints, törd-meg, kend a' febre,
öfzve-forrasztja. A' pásitnak fűvét ha em-

ber meg-főzi vízben, vagy borban, és azt ízfza, vizelletet indít, veséit tisztítja.

4.) Pásztor tarsoly füvet, mellyet a' Patikáriusok *Bursa pastoris* hívnak, Sz. Iván havában kell szedni. Kétféle ezen fű, az egyik magas, kis tarifznya formájú magvai vagynak, de tsak akkorák mint a' lentse. A' második alacsony, vizes, motsáros helyeken terem, mellyet nagyobb részre a' Magyarok béka lentsének neveznek. Ha a' páztor erfénynek levelét meg-száraztván veres borban meg-főzöd, és azt íszod, vagy ha első vízben a' tüzes atzélit meg-óltod, és azon vízben a' páztor tarsolt meg-főzöd, és azt íszod, hasad' folyását meg-állítja. Annak is kész orvofsága ezen ital, a' ki vért vizellik. Ugyan ezen fűnek ki-farsart leve az ember' órra' vérenek folyását meg-állítja, ha órrába felszívja.

5.) Pirító nevű fű, Deákúl *Smilax*, fokféle kenőtsék és orvofságok között nagyon haszna ezen fű' gyökerének. Ásdki ezen gyökeret, Sz. Iván havában legjobb erejében vagyon, de meg-ne mosd vízzel, mert a' víz erejétől azonnal meg-fosztja, hanem tsak úgy tisztogasd-meg,
vagy

vagy ruhával töröld-le a' földet, és mottor róla, tedd azon pohárba, mellyből inni szoktál, dögleletes és pestises időben arról igyad minden italodat, ment lészefz a' levegő-égnek mérgétől; sőt ezen gyökér belől nagyon építi az embert, és mindenféle belső nyavalyákból ki-tisztítja.

6) Pesztertze fű kétféle, fejer tudni illik és fekete. A' fejer pestzertzét ha megfőzöd, és annak levét gyakorta iszod (: akár bor légyen az, akár mézes víz:) fülladozást, hurútot, belső kehet gyógyít; az embernek máját, tüdejét, lépét, és melyét az ártalmas környül-valóktól meg-tisztítja. Ezen haszna léssen, ha a' fejer pestzertzét meg-töröd, ki-fatsarod, és ki-fatsart levét liliomnak vizével meg-iszod. A' fekete pestzertzének pedig ki-fatsart levét igen jó inni szív fájás, vagy szorulás ellen, tsuklás ellen. A' fejer vérben szenvedő aszszonyi-állatok, hátok' és oldalokat fájlalók, dagatt lábúak tsináljanak magoknak fürdöze fekete pestzertze fűvel, abban fürödjenek, mind meg-gyógyúlnak. A' kis gyermekeket-is hasznos az ilyen fürdőben füröszteni, hogy a' varafságból elébb ki-tisztúljanak; kofzos fejet-is gyógyíthatni véle, ha

lúgban meg-főzöd. Syrupust-is lehet fejer pefztertzéből csinálni, meg-főzven azt mézes vízben, vagy szilva lében, négyszer újjabb és újjabb levét töltvén reá, és nádmézzel meg-édesítvén, meg-hidegítvén, meg-ízürvén, fülladozásról és mely fájásról igen hafznos ital.

7.) Pipatsnak, vagy némellyek szerént vad máknak 5. vagy 6. fejét Sz. Jakab havának 16-dik napján ha meg-szeded, és fél mészszely vízzel öszve-kevert egy mészszely borban addig főzöd, hogy tsak két pohárnyi leve maradott légyen, add inni azoknak, a' kik nem alhatnak, álmod hozszemekre. Kólika ellen törd-meg érett magvát, mézzel keverd, azt edd, meg-gyógyúlsz. Ha a' pipats virágjának vizét veszed, jó azt inni hévség ellen; nyelvnek, toroknak dagadását azon víz meg-apasztja. Ha Sz. Iván havában a' pipats virágját megszeded, szárítsd-meg olyan helyen, a' hol a' nap nem éri, főzz abból herbatét, ha azt naponként reggel iszod, hefticából, vagy száraz betegségből ki-gyógyít. A' megfőzött pipatsnak levébe ha posztót mártasz, és azzal rothadásra indúlt inyeidet mosod, rothadásokat el-veszti, frissé, egészségesé téfzi.

téfi. A' szikrázó szemeknek hévsége ellen fatsarja-ki ember a' gyenge pipatsnak leveleit, azon lében keverjen egy kis kénkövet, és salétromot, azon így temperála vízzel kenje-meg szemeit, az hévségtől meg-szabadítja.

8.) Portzing, vagy portz fű kétféle, egyik a' szőlők' útain, barázdáin, kövér földben szokott teremni, mellyet a' díznóknak szoktak haza hordani. A' második a' kopott utak mellett, és a' hagyott útakon szokott nőni, mellyet a' lovak igen örömeft esznek. Az útakon termő, hofz-fzas vékony levelű portz fű nem orvofságra való, hanem a' kövér levelű, és vastag ízű. Ha levelét és magvár erzetben meg-főzi az ember, hasznos inni vérhas ellen, has menés ellen; májnak, gyomornak, veséknek dagadását meg-apasztja; hév vizelletet meg-hűsít; belső hévséget, meg-sült vér pökést, izáraz hurútot meg-gyógyít. Lidértzefség, vagy férjfiúi mag' folyása ellen egye az ember rózsa erzetben a' portz fűvet, és frifs leveléből ki fatsart vizét gyakorta igya, meg-szabadítja nyavalyájától. Ugyan ezen ki-fatsart leve a' hideg-lelést el-hagyatja a' gyermekkel, ha inni adod,
ál-

álmatlanság ellen-is jó, ha rózsa olajjal, vagy kék liliom olajjal öszve-kevervén, véle szemét meg-keni az ember. A' kinek nyelve meg-dagadott, a' birs-almának bélit és magvát törje-öszve, keverje portz fűnek a' vizével, és azzal kenje nyelvét, dagadását el-vészí. Ugyan azon víz ki-esett, vagy meg-dagadott köldökét meg-gyógyítja, ha árpa lisztből főzött kásával, sóval, és viazszal öszve-gyúrod, és kevered; tsak magánoffan a' portzing vízzel ha romladozó ínyeidet meg-mosod, fogaidat meg-erősíti.

R.

1.) Ragadományt, vagy ragadó füvet Deákúl *Aparinának* hívják. Ha e en füvet meg-törvén, levét ki-fatsarod, add inni azoknak, kiket a' vipera kígyó megharapott, meg-menti mérgétől. Ezen víz a' fájó fület meg-gyógyítja, ha belé ereszted. Ha ezen füvet nyers korában megtöröd ó hájjal együtt, gelyvát, és más dagadást el-oszlat.

2.) Répát ha meg-töröd, és meg-főzöd, kösd a' köszvényes tagra, fájdalmát el-vészí; tsiráját, torskáját ha öszve-veszed, vizel-

vizelletet indít. A' többi ételeknek jó emésztésére igen tanácsos répával élni.

3.) Retket ha meg-főzöd, régi hurútról, és turhaskodásról hasznos; nyersen is jó egészséges embernek étel után enni. Retket meg-refze'ni, ki-fatsarni, azon levet egy keveysé eleven szénen meg-melegíteni, és úgy inni, kész orvossága minden embernek a' szegezés ellen. Tisztítsd-meg szépen a' retket, hasítsd kétfelé, kösd a' pestisre, vagy mérges kelevényre, ki-szívja a' mérget. A' retek' vizét hasznos inni a' fővény ellen-is.

4.) Rebarbara, vagy *Ponticum Indicum*, minden patikában meg-találtatik, de csak Indiának Pontus nevű szigetében terem, és a' ki onnét magvát kaphatja, maga országában-is termesztetheti. Has fájás ellen törje porrá az ember, és vízben kevervén igya-meg, ha a' has fájót a' hideg nem leli; ha pedig a' has fájásban szenvedő embert a' hideg leli, keverje azon port borba, 's úgy igya, meg-gyógyúl. Szakadás és sérültség ellen-is igen hasznos borban főzni, és azt inni. Nehéz lélekzet vétele ellen, vér pökés ellen, mely fájás ellen, borsónal, tömjénnel és mirhával borban
kell

kell főzni, és azt gyakorta inni. Gégének szárazsága ellen a szűz szőlőnek levében főzd-meg a' rebarbarát, vagy ha vizes borban főzöd-is, és azzal a' torkodat gurgurizáld, szárazságát el-vész, meg-nedvesíti az embernek gégéjét. Ugyan ezen ital hasznos vérhas ellen; dagadás, has fájás, tsuklás és melancholia ellen.

5.) Réti arany virág nevű fűvet, melyet a' Deákok Görög nyelvből *Chrisanthus*nak neveznek, Pünkösdi havának végén kell szedni, arany színű sárga virágja vagyon, széles levele, de annak szélein szélről és kívül mintegy tsipkék és rovátkok vagynak. Sárgaság ellen igen jó orvosság, ha az ilyen betegségben szenvedő ember ezen fűvet vizes borban főzvé azon itallal él. Hasznos ezen ital a' fővény ellen, és az ember' veséjében eredett kő ellen-is.

6.) Római Spica, vagy Spicanard háromféle, egyik *Nardus Indica*, vagy *Seriaca*, a' másik *Nardus Celtica*, a' harmadik hamis, vagy Olasz Nardus. Igen emésztő fű, innét ha az ember meg-töri, és vízben meg-iszja, a' hideg gyomrot meg-melegeti, jó emésztővé teszi; igen jó okádás

és tsömörlés ellen hideg vízben inni. Az aszszonyi-állatoknak fejér vér folyását meggyógyítja. A' kopasz fejet ha gyakorta spicanardal kened, meg-hajasítja.

7.) Rózsa gyökér nevű fűvet gyökérével együtt Sz. Iván havának 9-dik napján, dél után kell szedni, olly nagy a' gyökere, mint egy vízi töknek, levele ollyan, mint a' portz fűnek, szaga mind gyökérének, mind levelének ollyan, mint a' kertbéli rózsának, ama' nagy magos és erdős hegyeken szokott teremni, természetete hidegítő, és nedvesítő, innét-is azon hasznai vagynak, mint a' rózsának.

8.) Rozmaringot akkor szedje az ember, mikor leg-jobban virágzik, úgymint Sz. Jakab naptól kezdvén mind addig, valameddig nem hűll, mindazonáltal arra kell vigyázni, hogy reggel harmatosan szedettefsék. Gyökerét ha borban meg-főzöd, hasznos azt inni has fájás ellen, vizellenek fent akadása ellen, és száraz hurút ellen. Ha fűvét, magvát, és gyökerét megborsolván, borban meg-főzöd, add inni a' sárgaságban szenvedőnek, meg-gyógyítja. A' rozmaringot ha meg-szárítván porrá töröd, vér folyást meg-állít. Ha a' házat szá-

raz rozmaringal füstölöd, hasznos a' dögleletettség ellen, pestis ellen. Ha gyökerét mézzel öszve-főzöd, sebet, kelevént megtisztít, és meg-gyógyít, szakadást, sérülést-is gyógyít, ha kötözöd véle. Ha vizét veszed a' rozmaringnak, és azzal mosod a' sérelmeket, mind azon hasznai vagnak. A' szemeket-is igen tisztítja, ha véle mosod. Gangrena, vagy Sz. Antal' tüze ellen-s igen foganatos orvosság.

9.) Rontó fűnek több hasznait vészik a' Barbélyok. Ha ezen fűvet mézes vízben, vagy szilva lében meg-főzöd, jó purgatio léfzen a' fok sártól eredett gyomor fájás ellen. Mindenféle dagadásokat meg-gyógyít a' levele, ha kötözöd véle. Az ember' inainak sérülése és fájása ellen törd-öszve tömjénnel a' rontó fűvet, azzal kötözzed, meg-gyógyúlnak.

10.) Ruta nevű fűvet azért plántálják és terjesztik a' Kertészek kertjeikben, hogy nehéz fáradtsággal jutnak a' hegyeken, és mezőkön növe rutáknak találására, az ereje pedig mind a' kétfélének egy erányos. A' melly ember mérget nyelt-le, vagy pedig olyan circumstantiákban helyheztetett, hogy félhet a' méregtől, vagy étetéstől, a' ru-

*Artemisia
vulgaris.*

a' rutát fenyő-maggal, szeretsen dióval, és fűgével törje-öszve, főzze-meg etzetben, azután szűrje-le a' levét, abból minden reggel egy kalánnal igyék-meg, ne féljen femmi méregről. Ha a' rutát levelestől, magostól szilva lében meg-főzöd, és azt iszod, hasnak, ágyéknak, oldalnak, bélnek, szívnek nehézségét és fájdalmát meg-könnyebíti. Rekedés és fülladás ellen-is igen jó, sőt hideg-lelést-is meg-gyógyít, ha a' kerti, vagy keresztes rutát a' seprő, vagy mezei rutával vízben meg-főzvé, a' patiensnek innya adod; ugyan ezen ha znai vagynak a' ruta vizének. Ha rutát kapornak magvával borban öszve-főzöd, és a' kólikában fzenvedő embernek innya adod, nyavalyájától meg-menti. Vérhas ellen főzd-meg a' rutát első vízben, add innya azon vizet a' betegnek, meg-gyógyítja. A' kiben geleszták vagynak, főzze-meg a' rutát olajban, és egye-meg, a' gelesztákat mind meg-öli. A' бүdös és dohos szájú ember egyék-meg egynéhány leveletskét reggel a' rutából, fenki fem fogja útálni tárfalkodását. A' megszáritott, és öszve-tört rutának pora dagadást, himlőt gyógyít, ha reá kötöd, vagy hinted; szem fájás ellen-is hasznos, ha a'

rutának nyers leveleit árpa lisztel öszve-töröd, és fájó szemedre kötöd. Ha levét ruta etzettel öszve-töröd, kösd homlokára a' hagymázban szenedőnek, megkönnyebbíti; fej szédelgés ellen-is igen jó illyenképpen az embernek homlokára kötni. Fül fájás ellen törd öszve a' zöld rutát, fatsard-ki a' levét, tsepegtesd a' fájó fülbe, el-vészi fájalmát. A' rutának olaja is igen foganatos orvosság, mellyet illyen formán kell készíteni: metéld-meg a' rutát apróra, és törd-öszve, rakd egy pléh, vagy metallumból tsinált szelentzére, tölts fa-olajt reá, helyheztesd a' rutával meg-rakott szelentzét egy vas fazékba, tölts vizet reája, és fedezd-bé egy alkalmas kövel, hogy el-ne dűljön a' vízben, azután lassú tűzzel főzd-meg, mikor már fel-forrott, vedd-ki a' rutát belőle, fatsard-ki a' levét, és az léssen a' kezdődő ruta olaj; azon kezdődő ruta olajra vés ismét metélt új rutát, és forrald-meg (: ez második főzés léssen:) forrása után ismét fatsard-ki a' rutának levét, és a' ki-fatsart el-vetett ruta helyett tégy ismét friss meg-metélt rutát azon lébbe, vagy spiritusba, megint főzd-meg forráttáig, és ez léssen a' harmadik főzés. Az
a' drá-

a' drága lé szűrettesék-meg, és a' benne lévő harmadik ruta fatsartásék-ki, és ezen ki-fatsart és le-szűrt lé egy üvegbe töltesék; azon üveg rétesék-ki nap fényre, és distilláltásék, ezen olaj hasznos kólíka ellen, has fájás, tsömör, inak' szakadása, kezek' le-esése ellen, ha az ember hasát, gyomrát, inait véle kení. Ugyan ezen olajból jó a' kólíka ellen kristélyt tsinálni, a' vagy készíteni.

S.

1.) Salátának hidegítő és lágyító természetűe vagyon, innét a' fejér fodor saláta étel a' hevés gyomornak orvofsága, de a' hideg gyomornak nagy ártalmára vagyon. A' szoptató aszfzonyi-állatoknak tejeket szaporítja. Lidértzesség ellen a' salátát magos rutával meg-kell főzni, és a' patiensnek minden nap inni adni, meg-szabadítja magva' folyásától. Álmatlanság ellen, és hagymászos bolondoskodás ellen add inni a' beregnek gyakorta a' főtt salátát, de leginkább disznó kéket, az az, meg-főzött antivi salátát paréj módon, álmodt szerez, és álom után székít-is meg-hozza. Ha a' salátát gyakran eszik a' hideg-lelősök, a' hi-

deg-lelés el-hagyja őket. Fej fájás ellen törd-öszve a' falátát, fatsard-ki a' levét, márt-s-meg azon vízben egy darab posztót, úgy hogy jól hozzá vegye a' vizet, kösd homlokodra azon posztót, és a' fej fájást meg-gyógyítja. A' falátának friss leveleit ha fájó fejedre kötöd-is, használ. Ha a' falátát árpa lisztel, vagy malom porral öszve-töröd, minden tüzes dagadásokat meg-enyhít; sőt a' Sz. Antal' tüzét, vagy fenét-is meg-gyógyítja. Ha a' faláta' gyökerét megszáraztod, és porrá töröd, kígyó, skorpió, vagy más mérges állat' harapását meg-orvosolja. Bujaság ellen hasznos mind férj-fiúnak, mind aszszonyi-állatnak gyakorta keferű falátát enni.

2.) Sállya, vagy Zsállya mindenféle méregnek ellensége, azért-is ha három levelét sóval öszve-töröd, és azt reggel meg-eszed, azon nap semmi méreg néked nem árthat; zsállás bort inni-is hasznos a' méreg ellen; hasznos ismét hasnak, melynek, májnak, lépnek tisztítására. Vérhas ellen a' zsállát borban meg-kell főzni, és azt inni. Kopaszság ellen, és fejnek tisztátalansága ellen főzd-meg a' zsállát lúgban,
azzal

azzal moffad fejedet, fekete hajad, és tisztá fejed léfzen.

3.) Sár fű nem tsak a' kertekben, hanem a' mezőben, és téteken-is terem, levelei olyanok, mint a' paréjnak, virágjai pedig mint a' közönséges pillangók, Sz. Iván havában már hányja virágját, és felmagzik. Ha zöld leveleit árpa lisztel és e-ztettel öfzve keveri az ember, és dagatt melyre, és szemre köti, dagadását megapasztja. Ha a' babkáját, vagy hüvelyét, mellyben a' magvai nőnek, dagadásra kötöd, azon haszna léfzen. A' paraszt gyermekek mikor édefség' kedvéért a' magvából egynehányat meg-efznek, használ nékik, mert gyomrokat és hasokat alól felül ki-tisztítja. Ha magvából olajt tsinál az ember, mint a' len-magból, azon olaj sárgaság ellen jó orvofság. Ha harmintzat a' magvából meg-törfz, és a' gyomor tisztításra szorúlt embernek, borba kevervén, inni adod, sártól, enyves nyáltól, taknyoságtól, úgy mint egy patikabéli purgatio, ki-tisztítja.

4.) Sárga liliomnak vizét venni, és azon vízzel a' homályos szemeket mosni, és kenni, igen jó orvofság. A' vizelletnek

fenn akadása ellen, és az ember' oldalainak fájása ellen, mely fájása ellen, has menése vagy folyása ellen főzettefsék-meg a' sárga liliomnak gyökere vízben, és adattafsék in-niok az ilyen nyavalyában fzenvedőknek, meg-gyógyúlnak.

5.) Sáfrán hafznos a' kólika nyavalyá-nak el-távoztatására, és az ételben főzet-tetvén, az embernek kemény hasát meg-lágyítja. A' kire pedig már reá érkezett a' kólika, erzetes lében főzzön bőven sáf-ránt, azt egye és igya egynehányszor, nya-valyájától meg-menekedik. Mikor a' tyúk húsának leve jól meg-sáfrányoztatik, a' ki azt eszi és iszja kalánnal, gyomrát és ha-sát meg-szabadítja.

6.) Sabina nevű fűnek mind Magya-rúl, mind Deákúl egy a' neve, hanem e' mellett az együgyű Magyar öreg afzszonyok afzszony' ágának nevezik. A' kinek feny-vett, heverő és rothatt vére vagyon, főz-e-meg ezen fűvet borban, azt igya, vé-rit meg-tisztítja. Sárgaság ellen akár bor-ban, akár mézes vízben főzd-meg, add in-nya a' patiensnek, meg-gyógyúl. Ha leve-leit meg-száraztod, és azzal a' náthás em-bert fűstölöd, náthájától meg-menti. Ha

méz-

mézben főzöd a' Sabina fűvet, és azzal kened ábrázatodon, és más testeden eredet makulát, fekélyt, rútságot, le-tisztítja.

7.) Sárga répa ha meg-főzettetik, igen hafznos annak levét inni az olyan embernek, kinek vizellete nehezen megy, vízi betegség ellen-is jó enni, és levét inni; oldal fájás ellen-is orvosság. A' melly ember a' sárga répát magával hordozza, kígyótól ne féljen, mert közel hozzája nem jő. Ha a' sárga répának leveleit mézzel öfzve-töröd, és azzal a' febet meg-kened igen kitisztítja.

8.) Sárga gyapárnak a' virágját ha megfzeded, jó azt pohárba rakni, bort reá tölteni, és azt a' fenn akadt embernek inni adni, meg-indítja vizelletét. Ha az afzfzonyi-állat mézes vízben íszsza, meg-állott hó számát meg-indítja. Nátha ellen főzdemeg a' sárga gyapár' virágját fehér borban, azt igyad éh gyomorra, meg-gyógyít, gelsztát-is ki-űz az emberből. A' sárga gyapárt meg-fzedvén, hintsd az almáriomban, vagy ládában heverő ruhád közzé, a' moly-nak nem hagyja meg-enni. Ha mézben megfőzöd, jó azzal égést kötözni. Ha sárga gyapárból lugot tsinálsz, a' tetves fejet

meg-tisztítja; sőt ha ruhádat ki-fatsart vízzel meg-öntözöd, a' fejeér halavány marhát belőle ki-űzi.

9.) Salamon petsétje nevű fünek ki-fatsart vize sömört, varat, koszt le-tisztit. Ha ezen füvet borban meg-főzöd, add innya a' patiensnek, fővényet, követ belőle ki-űz; alutt vért, belső takadáft meg-tisztít; ha tizenkettőt a' magvából meg-eszik, jó purgatiója lészén a' sárnak, nyálnak ki-űzésére. Nátha ellen rágjad ezen fünek zöld leveleit, és a' levét nyeld-el, meg-gyógyúlsz. A' meg-vert embernek kék tagjaira köfs Salamon' petsétjének meg-tört gyökerét, mindjárt meg-gyógyítja.

10.) Sás fünek szintén azon hasznai vagynak, mellyek a' mezei tormának, arra nézve akkor kell fzedni, mikor a' tormát, 's úgy kell véle élni, mint a' tormával.

11.) Sás fünek, vagy kákónak tövét, és szagos gyökerét szárítsd-meg, törd porrá, jó azt inni arena; vagy fővény ellen, hurút ellen. Ha ezen porból mintegy lisztből rózsa vízzel kenőtsét tsinálsz, az embernek rothatt száját és ínyét meg-frisíti.

12.) Sár-

12.) Sárkány gyökér kétféle vagyon, *Serpentaria major* és *Serpentaria minor*. Ezen fűnek meg-szárasztott gyökerét ha porrá töröd, igen jó izzasztó léssen dög-leletesség ellen, vérhas ellen, ha a' patiensnek 6. pénz nyomónyt borban innya adsz. Ki-fatsart vize ezen főnek kígyó, és más mérges állatok' harapását meg-orvosolja.

13.) Sóskából a' ki Syrupust akar tsinálni, Sz. Iván havának 15-dik napján fzedje, a' ki pedig tsak vizét akarja venni, fzedje Kis Aszszony havának akármellyik napján, mikor leg-jobb virágzásában vagyon, reggel idején kell hozzá látni, míg az harmat rajta vagyon. Ha a' sóskának gyökerét és szárát levelével együtt megtöröd, és mézes vízben meg-főzöd, add inni a' sárgaságban, vagy hideg-lelésben fzenvedőnek, meg-gyógyítja. Ha sóskából Syrupust akarsz tsinálni, ilyenképpen munkálódjál: a' sóskát száraztól, levelestől, gyökereستől törd-meg mozsárban, fatsarj-ki abból vagy 3. mészszelyt, keverj köziben 2. ittze mézet, forrald-fel jól, és engedd meg-hidegülni. A' melly hideg-lelésnek ebből complexiójának erőssége, vagy gyengesége szerént inni adsz, meg-gyógyítja.

A' sóskának ki-fatsart vize ha etzettel ele-
gyítettik, apró vízketeget és varat gyógyít,
ha azzal mosfattatik.

14.) Spárgát ha meg-öntöd forró víz-
zel, és meg-sózván, etzettel, olajjal efzed
saláta módra, hasadat meg-lágyítja; főzve
még hasznosabb enni hasnak keménysége
ellen, magtalanság ellen, mert a' férjfiúi
magot az ő maga természete szerént sza-
porítja. Sárgaság ellen főzd-meg a' spárga
gyökerét borban, azon bort add inni az
ilyen betegségben lévőknek, gyakorta meg-
gyógyúl. Az embernek máját, lépét, ve-
sét tisztítja; fej szédelés ellen, és hagy-
mászos betegség ellen-is hasznos. Még-is
a' sárgaság ellen jó orvosság a' spárga, ha
magvát és gyökerét borsal és fügével ösz-
ve főzöd borban, és az olyan patientsnek
gyakorta inni adod. Vérhas ellen-is hasz-
nos, ha a' spárga gyökerét borban főzöd,
és azt íszod. Fitzamodás, vagy ki-menü-
lés ellen a' spárgának gyökerét hasogasd-
meg, főzd-meg borban, kösd reá a' ki-me-
nült kézre, vagy lábra, helyre hozza. A'
spárga gyökerét etzetben főzni, és azon
etzettel inyeit, fogait mosni hasznos a' fog
fájás ellen. Méhek' tsípése, vagy harapása
ellen

ellen törd öszve a' spárgát fa olajban, kend azzal ortzádat 's kezedet, a' méhek meg-nem tsípnek, szabadosan minden dolgotat és vígyázásodat végben viheted.

15.) Spicardnak, vagy spicanardnak, vagy hím levendulának tulajdonsága már a' levendulának, és Római Spicanak le-írásá-ban elegendőképpen meg-vagynak magya-rázva, a' Magyarok hím levendulának ne-vezik a' spicanardot, és Római spicanak.

16.) Skorpió fű igen kitsíny, parla-gokon termő, kevés levelű, kék virágú fű, innét neveztetik ilyen formán, hogy ha ember a' skorpió' marására, vagy harapá-sára köti, hamar meg-gyógyítja.

17.) Seprű rutát Deákúl *Aratanum*-nak hívják, a' Magyarok pedig közönsé-gesen Isten' fájának nevezik. Fülladozás, görts, öszve sugorodás, inak' fájása ellen, és has fájás ellen szedje-meg az ember e-zen fűnek ágait, mikor már magosfak, főz-ze-meg vízben, a'vagy borban mézzel ele-gyítve, háromszor vagy négyszer napjában abból igyék, az elől-fzámlált nyavalyáktól meg-menti. Ha ágait meg-szárasztod, és a-zokkal füstöt tsinálsz, azon füst kígyót, és minden mérges állatot el-távoztat. Ha
ágats-

ágatskáit meg-száraztod, és porrá töröd, azon port keverd öszve mézzel, azzal kend a' kopafzságot, szört és haját nevel.

18.) Sulyom szapora fű, vagy vízi gesztenye, hasznos étel minden méreg ellen; leveleit ha dagadásra kötöd, meg-apasztja; ki-fatsart vize jó a' szem fájás ellen.

19.) Szarvas máknak a' gyökerét vízben ha feléből meg-főzöd, add inniok a' farsábásoknak, májokat fájlalóknak, és a' fennakadtaknak, meg-gyógyúlnak. Ha magvát meg-töröd, és méh serben a' constipáltatott patiensnek inni adod, hasát meg-indítja. A' szarvas máknak leveleit és virágját olajjal öszve-töröd, rothadt sebeket orvosol, ha kened véle. A' levelét mézzel öszve-töröd, a' tüzes fakadáfokat meg-óltja.

20.) Szamár tövis nevű fűvet Deákúl *Chameleonnak* nevezik. Ezen fűnek gyökerét nyersen öszve-törvén, ha levét ki-fatsarod, és abból 6. pénz nyomónyt borban inni adsz a' betegnek, kiben valami méreg vagyon, ki-űzi belőle. Ugyan azon ki-fatsart lé borban igen hasznos ital a' vízi betegség ellen, és mindenféle szomjúhoztató, és szárazító nyavalya ellen. Ugyan

gyan ezen szamár, vagy fekete tövisnek gyökere kéz orvosság disznók, és juhok' dögi ellen, ha tudni-illik korpában, vagy moslékban enniek adod. Az úton járó, vagy másféle munkás ember ha ezen gyökeret magánál hordozza, és azt gyakorta szagolja, el-nem fárad. Ha ezen gyökeret etzetben meg-főzöd, mosd azon etzettel a' varat, koszt, szömötséngtet, meg-gyógyítja.

21.) Szem vígasztaló fűvet ha Pünkösöd havában meg-fzeded, és azután árnyék helyen meg-szárítván porrá töröd, és borban képesént abból iszol; vagy ha azon port magánosan-is fel-szívod örrodba, szemeidet világosítja, és fényesíti, az ember' elméjét élesíti, emlékezetét erősíti, feledékenységtől meg-menti. A' sárgaság ellen-is hathatós orvosság, ha borban meg-főzöd, és azon port a' patiens meg-iszsa.

22.) Sz. Borbála Aszfzony fűve melegítő és száraztó természetű. Ezen fűvet könnyen meg-esmérheti az ember, mert igen hasonló a' mustárhoz, mezőn és szántó földeken terem, sárga virágja, és vékony hüvelyetskéi nőnek, mint a' borsónak és babnak, hüvelyetskéiben pedig apró mag-

magvai vagynak. Ezen fű hasznos a' rothadt sebeknek gyógyítására; azonkívül a' melly tagjában az embernek vad hús eredt, bizonyosan ki-veszti.

23.) Sz. László Király' fűve ugyan az, mellyet a' 85-dik levélen az 1. szám alatt elegendőképpen meg-magyaráztunk.

24.) Sz. János' kenyerét ányissal, vagy Bétsi köménnyel ha egy ittze vízben meg-főzöd, és azt meg-íszod, nem csak a' gyomrodát ki-tisztítja, hanem haragofságot is meg-enyhíti, és magadban hittségedet meg-ízelédíti. Ha Sz. János fűvének gyökerét tyúk hús lében, vagy mézes vízben meg-főzöd, és azt meg-íszod, fekete sárt és nyálat gyomrodból ki-tisztít; hurút, hideg-lelés ellen igen hasznos rágni, és enni-is a' Sz. János' fűvének gyökerét.

25.) Szegfűből a' ki orvosságot akar tsinálni, szedje-meg Sz. Iván havának 18-dik napján; melegítő, szárasztó természetű ezen virág. Ha borban meg-főzöd a' szegfűvet, és azon bort gyakorta íszod melegen, fővénytől, has fájástól, lép dagadásától, turhátságtól meg-gyógyít. A' fejtér szegfűnek vize hasznos orvosság az aszfzonyi-állatoknak fejtér vér folyása ellen. A' lélek-

lekzetnek nehéz vételét könnyen meg-gyógyítja mind a' fejér, mind a' piros szegfűből készített víz. Ha etzetben meg-főzöd a' szegfű virágját, add inniok gyakorta a' kórságosoknak, meg-gyógyúlnak. Olajt-is lehet a' szegfűből tsinálni ilyenképpen: szedd-meg a' szegfű virágjának fejetskéit, és főzd-meg egy meszszely fa-olajban, minekutánna fel-forrott, szedd-ki a' szegfű fejetskéket, és fatsard-ki a' levét azon főtt olaj közzé, hányd el a' ki-fatsart fejetskéket, és szedj ismét annyi friss szegfű fejetskéket, főzd-meg azokat-is ugyan azon olajban, minekutánna fel-forrott, azon fejetskéket-is fatsard-ki, vesd-el, és szedj harmadszor-is új szegfű fejetskéket, azokat-is forrald-meg, és fatsard-ki, azonnal kész a' szegfű olaj, ennek hogy ágya legyen, vefs belé egynehány nem főtt, hanem friss szegfűvet, fedd-bé jól az edényt, melybe töltötted az olajt, hogy az ereje ki-ne menjen. Ezen olajjal készített kristély igen hasznos hasnak, bélnek, veséknek fájása ellen; külsőképpen-is foganatos orvosság, ha a' gyomrot, és akármelly fájdalommas tagot meg-kensz véle, vagy reá kötöd.

26.) Szapora fűnek a' Deákos Orvosoknál három-is a' neve: *Verbena*, *Columbaria*, *Sacra herba*. Az embernek máját, lépét, veséit meg-tisztítja, ha borban megfőzi, és azt gyakorta melegen iszja; sárgaság ellen-is jó azon ital; ha vizét veszed, és azt iszod, azon haszna vagyon. Ha a' szapora fűvet mézzel öszve-töröd, és friss febre kötöd, meg-forrasztja. Ha etzetben töröd, orbántzot, és tüzes dagadásokat gyógyít. Ha ó hájjal öszve-töröd, az aszszonyi-állatoknak minden tagjaikban lévő dagadásokat meg-apasztja. A' szapora fűnek vizét venni, és azzal a' hagymázban szenvedőknek homlokát kenni és mosni igen hasznos. Leveleit a' febre kötni tsak magánosan-is jó. Ha leveleit meg-száraztrod, és azzal füstölöd a' kígyós, békás helyeket, el-űzi azon mérges állatokat.

27.) Szittyon nevű fűvet üveg pohárba tenni, bort reá tölteni, azt inni hasznos a' fenn akadott vizelletnek indítására, a' fövénynek és könek vesékből való kitisztítására, a' bőr alatt való sáros víznek ki-mozdítására, a' hurútnak és skorpió marásnak gyógyítására. Ha a' Szittyon fűnek gyökerét meg-száraztrod, és porrá töröd,

rózsa

rózsa vízzel elegyíted, és rothadt szádat, 's inyeidet azzal egynehányszor meg-kened, frissé téfzi. A' kinek gyomrában varas feb, és más ártalmas fakadék vagon, a' szittyon gyökeréből tört lisztet etzettel kevervén, köffe a' gyomrára, a' gyomrának belső akadékjaitól meg szabadítja.

T.

1.) Tál mosó fűnek (: Deákúl *Equise-cum*:) az a' tulajdonsága vagon, hogy ha vér folyó febre rakattatik, vérit azonnal meg-állítja; ha pedig az embernek órra' vére foly, tartsa órra alá a' tál mosó fűvet, hamar meg-szűnik. Ha vízben, vagy borban meg-főzöd, a' vérhasban szenvedőknek inni adod gyakorta, meg-szűnik nyavalyája. Vér hányás és hurút ellen-is jó a' gyökerét, vagy friss leveleit meg-főzni, és a' patiensnek azt inni adni. Ha ezen fűnek szárait 's leveleit frissen meg-töröd, levét ki-fatsarod, jó azzal lábakat mosni. Ezen víz a' likas febeket úgy bé-forrasztja, hogy helyek sem esmértetik-meg. Jó az embernek homlokát-is véle kenni. Az órrából vérző ember szívjon-fel a' mennyit lehet

L

ezen

ezen ki-fatsart vízből, órra' vére' folyását meg-állítja.

2.) Tárkonyos ételt gyakorta egyék a' náthás ember, nátháját ki-tisztítja. Fog fá-
jás ellen főzd-meg a' tárkonyt etzetben,
azzal mossad fogaidat, azoknak fájalmát el-
véfzi. Ha a' friss tárkonyt olajjal öfzve-töröd,
a' veréjtéket az ember' testéből ki-szívja.

3.) Tavasz fűnek hívják a' Magyarok,
mellyet a' Patikáriusok neveznek *Primula*
veris, jóllehet az orvosságokhoz nem ér-
tő Deákok a' ki-keleti szederes, és kék
apró violát értik a' primula verisen: mind-
azonáltal ennek a' tavasz fűnek, mellyről
most szöllünk, sárga virágja vagyon, mint
egy kis kerék, levele pedig olyan, mint
a' vad kendernek. A' kisszebbik tavasz fű-
nek pedig veres a' virágja, némellyiknek
sárgás, némellyiknek fejéres, egész nyáron-
is virágzik. Ha tavaszkor ezen fűnek gyen-
ge levelét meg-fzeded, sózva, olajozva
etzetben meg-eszed faláta gyanát, hasadat
igen tisztítja. Ha zöld leveleit meg-töröd,
és a' febre kötöd, meg-gyógyítja. Ki-
fatsart leve a' fájó fejet, szemet meg-hívesí-
ti, és a' hévségét el-űzván meg-könnyeb-
bíti; dagadásra-is jó kötni a' leveleit.

4.) Téli

4.) Téli zöld mindeneknél esméretes fű, igen hasznos orvosság az arena, vagy fővény ellen; ha az ember meg-főzi, és levét iszja, minden követ el-ront a' vesékben.

5.) Tengeri retek, vagy mezei mustár hasznos purgatio léfzen a' gyomorban való sárnak ki-tisztítására, ha meg-törvén kifatsarod, és ki fatsart levéből annyit, a' mennyi egy tyúkmony héjban fér, meg-iszol. Igen jó ezen tengeri retket enni, vagy vizét inni a' fülladozás ellen-is.

6.) Tengeri baratzkot a' Deákok *Armenicanak* nevezik, ha aprótskák, ha pedig nagyok, *Persicanak*. A' gyomrot tisztítja és erősíti ezen gyümöls. Ha ember a' magvaiból olajt tsinál, hasznos azt inni a' himlősöknek, és kanyarósoknak, hamar meg-gyógyítja őket.

7.) Tengeri szőlő, vagy már az Németekkel együtt lakó Magyaroknál Ribezli, a' gyomornak hévsége ellen igen hasznos étel, főképpen nyárban a' szomjúságot meg-öltja; ételt kívántat; undorodást, okádást le-tsendesít; sőt még a' sárt is ki-űzi az ember' gyomrából.

8.) Tetű fű Kis Afzszony havának 17-dik napján virágzik leg-jobban, azért-is akkor leg-jobb szedni reggel harmatosan, ha magvát nem akarod venni; ha pedig meghagyod érni, míg a' magvai meg-érnek, hasznos purgatiót lehet azokból tsinálni: szedj-öszve tudni-illik a' tetű fűnek magvából, törd-meg azokat, és idd meg mézes vízben, gyomrodát helyesen ki-tisztítja. Ha a' tetű fűnek magvait meg-töröd, és olajban meg-főzöd, emberből, baromból, ruhából a' tetvet ki-vefzti. Ha gyökerét és magvát etzetben öszve főzöd, és egy kevés mézet vetvén köziben, azzal mosod fájó fogaidat, meg-gyógyúlnak; kofzt és rühet-is meg-gyógyít. Ha öszve-tört magvát téfztába kevered, 's gyökerével együtt meg-főzöd, hányjad azon fött téfztát darabonként olly helyre, a' hol fok egér és patkány vagyon, mind el-vefzti, és meg-öli a' mellyek esznek belőle.

9.) Tíkhur nevű közönséges és esméretes fűnek hogy hasznát vehesd, szedd Kis Afzszony havának első fertállýában, akármelley napon reggel harmatosan. Igen hasznos ezen fűnek ki-fatsart levét a' sebeknek dagadására kötni, és azzal a' tüzes faka-

fakadáfokat mosni. A' melly embernek mája, vagy szíve igen heves, igyék egy keveset a' tikhurnak ki-fatsart levéből, hévségét meg-óltja.

10.) Tik szem nevű fű, a' Deákoknál *Anagallis*, ha borban főztetik, és az olyan embernek inni adod, a' ki mérget érez magában, a' méregtől meg-menti. A' sebet-is igen jó mosni az ilyen borral. Hasfájás ellen-is jó inni, de arra vígyázzon a' patiens, hogy az ilyen ital után izzadhasson, azért-is jó meleg ágyban takarja-bé magát. Ha frissen meg-töröd, és levét ki-fatsarod, a' dühös eb' harapását meg-orvosolja. Ha a' vadászó embernek kopóját, vagy agarát a' vadak meg-marták, tik szem fűvel kötözze, és ki-fatsart levével mossa sebeit, meg-gyógyítja. Vízi betegség ellen is igen hasznos orvosság a' tik szem' levét inni, vagy fűvét borban főzni, és azt gyakorta inni. Ha meg-mosod vizével, vagy a' fűvét magostól reá kötöd a' febre, mellyben vas, tövis, méreg vagyon, mind azokat ki-szívja és ki-vonja az ember' testéből, fogfájás ellen-is hasznos ki-fatsart levével fogaidat mosni.

11.) Tik taréj nevű fűnek a' neve Deákúl *Ornitogalum*. Ezen fű a' gabonák között szokott teremni, a' szegény emberek, és szükölködő aszszonyok kenyérrel öszvefőzik, és úgy eszik; a' gyökerét-is meg-eszik mind nyersen, mind főve. Ha tehén hús lében, vagy tyúk hús lében meg-főzi az ember, és úgy él vele, hasznos orvosság a' vérhas ellen.

12.) Tisztes fű Deákúl *Sydnitis*, igen forrasztó természettel bír, innét ha az ember hamar kaphatja, mikor sebbe esik, és a' sebet melegében véle bé-köti, azonnal öszve-forrasztja, és vérít meg-állítja. Hasznos orvosság meg-törni, és írben, vagy kenőtsében tsinálni, az el-törött, és meg-zúzott, vagy meg-hasatt tsontot-is öszve-forrasztja. A' tisztes fűből fördőt tsinálni, és abban az aszszú kórságban szenvedőket, tagjai szakadtakat föröfzteni gyakorta, hasznos orvosság.

13.) Tormával a' ki hasznosan akar élni, tartsa előbb egy, vagy fél esztendeig a' pintzében. A' torma vizelletet indít, követ ront; májat, lépét, vesét tisztít. Ha olajjal eszed a' tormát, minden mérget ki-üz belőled. Ha mézes vízben főzöd, és

azon vizet gyakorta iszod, használ hurút ellen, és fülladozás ellen. Ha ketske téjben főzöd, és azt gyakorta iszod, melyednek fájását meg-gyógyítja. Ha meg-törvén a' tormát, levét ki-fatsarod, és azzal fájó fogadat mosod, meg-gyógyítja; ha a' kozos fejet mosod véle, meg-tisztítja, és gyógyítja. Ha az ember' testében lövés által vas szorúlt, ha torma levével mossa, a' vasat ki-húzza. Sz. Antal' tüzét, fenét meg-óltja, ha mosod véle. A' kinek guta-ütéstől rebegő nyelve vagyon, szedje-meg a' tormának érett magvát, azt rágja, vagy pedig törje-meg a' torma' magvát, és azt vízben áztatván, azzal mossa gyakorta a' nyelvét, helyre hozza. Az el-ájúltakat, bádjattakat fel-serkenti a' torma magnak pora, ha órrokba fúvód nékiek. Ha a' torma magot etzetben öszve-töröd, és füled mellett költ kelevénynek dagadására kötöd, meg-gyógyítja.

14.) Toroknak ürömje, vagy *Prunella* fű, Sz. Iván hávában leg-jobb erejében vagyon, a' ki tehát vizét akarja venni, ezen hónapban szedje. Ha vizét rózsa etzetel kevered, sebet tisztít, rothadást gyógyít. A' kinek szája meg-veszett, vagy

nyelve fel-dagadott, a' torok ürömnök kifatsart levével mossa, meg-gyógyúl; fej fájás ellen-is igen hasznos rózsza etzettel keverve.

15.) Tökhöz közel az aszszonyi-állatok, mikor a' hó szám rajtok vagyon, nem menjenek, mert egyébaránt a' tökök elrothadnak. A' közönséges fejér vagy sárga töknek leveleit meg-törni, és nyárban azzal a' barmokat meg-kenni, igen hasznos dolog, mert a' legyeket, bogarakat, böglöket el-távoztatja tőlök. Mikor a' szoptató aszszonyok gyermekeiket a' tsetstől el-választani akarják, vagy pedig a' kik dajkát fogadván, szoptatni nem akarják, rakják melyekre a' tök' leveleit, tejeket melyekből ki-száraztja. Ha a' tök-magot megtörvén, olajját vedzed, hasznos azon olajjal a' hideg-lelősöknek fejeket kenni. Fül fájás ellen fatsard-ki a' töknek levét, tsepegesd a' fájó fülbe, meg-gyógyítja.

16.) Török borsó Deákúl *Phaseolus*, igen fel-puffasztja az embert, és a' gyomor-is igen nehezen emészti, mikor már meg-érett korában főzöttetik. Azért szedd-meg zöld és gyenge korában, és úgy főzve élj vele, hasadat meg-lágyítja, és a'

con-

constipatiót el-távoztatja; a' gyakorta való okadás ellen-is igen hasznos ezen étel.

17.) Tüdő fűvet a' Patikáriusok *Pulmonariának* nevezik. Ennek a' fűnek a' magvát ha az ember meg-törvén, vízben bé-velzi, jó purgatio léfzen. A' gyökerét etzerben ha meg-főzöd, azon etzettel mosd-meg az odvas fájó fogaidat, meg-gyógyítja. A' tüdő fűnek ki-fatsart tejes levét ha olajjal öszve kevered, és szörös testedet azzal meg-kened, a' szört el-vefzti, és meg-kent testedet símává téfzi; szintén olyan hasznos a' szömöltséngnek el-vefztésére, mint a' szörnek ki-irtására. Ha a' tüdő fűnek levelét, gyümöltsét, és gyökerét valamelly halas tóba bé-veded, a' halakat, mellyek abból esznek, kézzel kifoghatod, annyira meg-szelédülnek ezen fűnek kóftolásától. Minden napi hideg-lelés ellen-is hasznos, ha a' kissébbik eb tej fűnek gyökerével, egy kevés tengeri szölöt, és nád mézet vetvén belé, öszve-főzöd. A' tüdő fűnek ha vizét vefzed, és inni adod anaak, kinek gyomrában a' gelfzták vagynak, meg-öli őket. Az ina szakadt embernek-is igen hasznos reggel, és estve romlott tagjait azon vízzel kenni.

18.) Tűz virág nevű fű, Deákúl *Caltha*, vagy *Calendula*, a' dagadt szemeknek kész orvossága, ha zölden és frissen az ember meg-szedi, meg-töri, ki-fatsarja, és azon succussal szemeit meg-mossa; a' fájó fogat-is meg-gyógyítja, ha az ember véle mossa. Meg-szárasztott leveleivel és virágjával ha az aszszonyi-állatok magokat párolják, a' meg-szünt, vagy meg-állott havi számokat meg-indítja. A' melly ember kívánja, hogy nagy haja legyen, a' tűz virág nevű fűnek virágját szedje-meg, azzal tsináljon fej fürdőt, és abban mossa fejét, meg-nyeri a' mit óhajtott.

U.

1.) Ugorkának, vagy Uborkának hasznát véfzi az ember, mikor savanyítva, vagy salátául eszi, mivelhogy a' heves gyomrot meg-hívesíti, és az ember' órrának megveszett szaglását helyre hozza. Az ugorkának magvát ha tejben meg-főzöd, és azon tejet meg-iszod, veséidet meg-tisztítja. Ha a' tsetsemős gyermek hévségben vagyon, köfsenek a' fejére egy szeletet a' meg-metszett ugorkából. Ugyan az olyan kisdedek ha fluxusoktól könyveznek, köfsenek

fenek a' homlokokra egy szelet ugorkát, meg-állítja könyvezéseket. Az ugorkának ki-fatsart levét, és meg-törött magvát ha lisztel öszve tsinálod, 's meg-elegyted, azon tésztát szárítsd-meg a' nap fényen, az-zal kend az ortzádat, széppé téfzi. Ha az ugorkának gyökerét meg-szárasztod, és egy üveg pohárban tévén, mézes vizet töltesz reá, és azt meg-íszod, minden ártalmas, és emészthetetlen étket veled ki-okádat.

2.) Úti fűnek a' gyenge levelét ha meg-sózod, és etzetben meg-főzöd, hasznos ital a' has fájás ellen, vérhas, has tekerő tsömör ellen; ha magvát porrá töröd, és meg-íszod, azon haszna vagyon. Ha öszve-töröd a' friss úti fűvet, és vizét veszed, jó azt inni vér pökés ellen, véres vizellet ellen. Ha az úti fűnek 3. gyökerét borban meg-főzöd, add inni a' harmad napi hideg-elősnek, meg-gyógyítja; ha pedig 4. gyökerét főzöd-meg, negyed napi hideg-lelést gyógyít-meg. Az úti fűnek vize minden belső betegség és hijánosság ellen igen jó. A' hagymáz és fő fájás ellen mosd-meg a' patiens' homlokát gyakorta azon vízzel, meg-gyógyúl. Siketség, fül fájás ellen hasznos orvosság, ha ezen vizet a'
fül-

fülbe botsátod. Ha az ember' tzombja között tüzes kelés, 's fakadás támad, úti fűnek leveleivel köfse, 's vizével mossa, meggyógyúl; fájó torkot, száját jó véle mosni. Ugyan ezen fű a' sülyt-is meg-fakasztja, 's el-ofzlatja. Mindenféle dagadáfokat jó kötni az úti fűvel.

V.

1.) Vad lennek magvát ha meg-töröd, mindenféle dagadáfokat jó véle kötni. Az ember' inának öszve-vonását, sugorodását meg-gyógyítja, ha fokszor reá kötöd. Ha a' vad lent borban meg-főzöd, kösd a' dagatt szemekre, meg-apasztja; ugyan ezen borban főzött lent igen hasznos az égett tagra kötni.

2.) Vad mezei sáfránt (:Deákúl *Colus rustica* :) Sz. Jakab havának első napján szokták szedni reggel, míg a' harmat rajta vagon, erdei sáfránnak-is hívják. Ha ezen fűnek levelét, magvát, héjját borsos borban meg-főzöd, és azon bort meg-iszod, mindenféle mérges harapás ellen kész orvosság.

3.) Vad ökör nyelvet Sz. Iván havának 15-dik és 16-dik napján leg-jobb szedni

ni dél tájban, mikor leg-jobban süt a' nap. Igen hasonlít ezen fű az atratzélhoz, kék virágja vagyon, a' levele tövisses és szőrös, a' szára hasonlóképpen. Ezen fűnek ki-fatsart vizét ha meg-íszsza a' hideg-lelésben szenvedő ember, a' hideg-leléstől meg-menti; ha pedig levelét, virágját, és gyökerét a' vad ökör nyelvnek borban megfőzöd, és gyakran íszod, a' szívedbe esett mérget belőle szerentséfen ki-űzi. Virágjából liktáriomot tsinálván, a' kinek azt enni adod, melancholiától, fekete epétől, és szívbéli bánattól meg-menti. Ha a' szoptató afszszonyok a' magvát meg-törik, és azt borban íszsák, tejeket meg-szaporítja. Ha virágjának vizét veszed, jó azzal a' fájó szemeket mosni.

4.) Vad sáfránt Sz. Jakab havának 23-dik napján kell szedni, köszvény, vagy podágra ellen jó orvosság. A' vad sáfrán, vagy nárcissus magvát ha annyi kömény maggal, a' mennyit a' nárcissus' magva lenyom, nád-mézzel együtt meg-főzöd, és annak levét íszod, hasat indit. Házaságbéli személyeknek tsak szárazon-is hasznos enni a' nárcissus' magvát. Kólika ellen-is hasznos a' vad sáfránt etzetben enni.

5.) Vad

5.) Vad mák, vagy mezei mák, melyet Deakúl *Papaver eraticum*nak neveznek. Ebből öt vagy hat fejetskét fél mészely borban ha meg-főzöl, és azon bort meg-iszod, kész orvosság az álmatlanság ellen. Ha a' magvát mézzel öszve-töröd, és úgy meg-eszed, kólikát gyógyít, és kemény hasat lágyít. Ha a' virágjának vizét veszed, hasznos azt inni hévség ellen, forrázó hideg-lelés ellen; nyelvnek és toroknak dagadását meg-apasztja; Sz. Antal' tüzet-is meg-óltja. Ha ezen vízben posztót mártasz, és az órra' vére folyó embernek órrára kötöd, vérit meg-állíja. A' vízben főzött máknak levével ha rothadott szádát, és dagadott ínyedet mosod, meg-gyógyítja. Ha a' vad máknak ki fartsart leveleiből vett vizet kénkövel és salétrommal öszvekevered, és elegyíted, mosd-meg a zal szikrázó heves szemeidet, azokat kedved és kívánságod szerént meg-hívesíti,

6.) Valeriana nevű fűvet forduló fűnek hívják a' Magyarok, némellyek mezei nardusnak-is nevezik, negyfele farsban nevelkedik ezen fű, tudni-illik kerti, mezei, hegyes, és erdei, mindeniknek jó szaga vagyon, és mindenik hatznos az orvosságra.

ra. Ha a' gyökerét Sz. Jakab havában megfzeded, meg-száraztod, és porrá töröd, igen hasznos a' tobák közzé keverni, és úgy fel-fzíni, a' homályos szemeket megtisztítja, az embernek agya' veleit megfrisíti. Ha pedig azon gyökeret borban főzöd, és azon bort iszod, hasznos orvosság a' fővény ellen; az ember' oldalának, és háta' bordájának fájását-is meg-enyhíti. Ha szárát, levelét, gyökerét meg-száraztod, jó azokkal házat füstölni dögleletesség ellen. Ha friss levelét, gyökerét megtörvén, a' fájó fejre kötöd, fájdalmát elvéfzi. Ugyan azon meg-tört levele, és gyökere orbántzot gyógyít. Jó a' vizével fájó szemeket mosni; nem tsak fájdalmát, hanem homályosságát-is el-űzi az ember' szemének.

7.) Varga majoránának nevezik közönségesen a' Magyarok, és néhutt szurok fűnek azt, a' melyet a' Patikáriusok *Origanum*nak hínak. Ezen fű kétféle, széles levelű az egyik, mint a' *Basilicum*, magas, egy kevésbé veres virágú; alatsón a' másik, mint a' kakuk fű, apró sok veres virágú. Ha borban meg-főzöd, és azon bort inni adod a' dühös és mérges állat'
hara-

harapásától meg-sértetett embernek, meg-gyógyítja. Ha mézes etzettel meg-főzöd, és inni adod annak, a' ki mérget evett, vagy ivott, vagy pedig békát, vagy más mérges állatot le-nyelt, ki-vetteti véle. Szakadás ellen, az inaknak öfzve vonódása ellen, vízi betegség ellen keverd öfzve ezen füvet fügével, és úgy főzd-meg mézes etzerben, azt gyakorta igyad, meg-gyógyúlsz. Ha ezen füvet meg-szárítván, szilva lében meg-főzöd, abból egy pohárral meg-inni jó purgatio. Ha hagymával és galagonya maggal öfzve-főzöd, igen okádtatja az embert.

8.) Varjú borsónak, vagy mezei fekete apró borsónak egyéb haszna nintsen, hanem hogy a' gyomor fájlaló, és hasa folyásában szenvedő ember lentse módra meg-főzi, vagy pedig tsak serpenyőben meg-pergeli, és meg-eszi, hasának folyását meg-állítja.

9.) Varaditznak, mellyet Deákúl *Tanactum*nak hívnak, ha leveleit borban, vagy tejben főzöd, és azon tejet, vagy bort a' geleszrás gyermeknek inni adod, ki-űzi belőle a' rosz vendégeket. Mindenféle embernek, főképpen a' fáradtaknak, és asz-

fzo-

szonyi-állatoknak igen hasznos fürödni a' Varaditz fűvel készített fürdőben.

10.) Venusnak köldöke, a' földön elterült, bokrosan szokott nevelkedni, mind a' puha köveken, mind az el-tomlott puzta házok' helyein, kerekessék a' levelei, mint a' fazekakhoz tartozandó kis fedők, a' virágja szederjes, a' gyökere fokaságos, de apró, mint a' földi mogyorónak. Ezen fűnek ha vizét veszed, add inni annak a' patientsnek, a' kiben belső súly támadott, a' súlyt benne el-öszlatja. Ugyan ezen nyavalyájáról úgy-is jó orvosság lesz, ha gyökerét meg-száritván, porrá töröd, és vízben, vagy más italban a' belső súlyosnek bé-adod, ha pedig friss leveleit és gyökerét a' külső súlyre, vagy az embernek testén kívül támadott evességgel megtölt daganatra kötöd, meg-gyógyítja. Igen jó levelével a' fene sebet, és orbánrtot is kötözni, hamar meg-orvosolja. A' fővényben, köben szenvedő ember nyers gyökerét a' Venus köldöke fűnek metelje öszve, úgy egye-meg, veséjében, hólyagjában a' követ el-rontja.

11.) Veronika nevű híres, drágalátos fűvet szedni kell Pünkösdi havának 19-dik

napján dél előtt, és olyan helyen kell szá-
 rítani, a' hol a' nap nem éri; a' ki pedig
 vizét akarja venni, szedje ugyan azon hó-
 napnak akármellyik napján, idején reggel,
 míg a' harmat rajta vagyon, minekutánna
 ki-égette az ember bor seprű módra, töl-
 tse egy üveg palatzkba, tegye-ki a' napra,
 hagyja distillálódni öt egész nap, hatodik
 napon szűrje-le szép tiszván más üveg pa-
 latzkba, így meg-nem romlik. A' meg-szá-
 raztott Veronikát ugyan száraztott Betto-
 nikával együtt öszve keverve főzd-meg
 vízben herbaténak, azt a' ki iszfza, a' ne-
 héz lélekzet vételtől, hectikától meg-gyó-
 gyítja; a' májnak, tüdőnek, szívnek rot-
 hadását el-távoztatja, az embernek belső
 részeit meg-újítja, és frissíti. Hideg-lelés
 ellen áztasd-meg a' veronika füvet borban,
 azon borból két uncziát, vagy a' mennyi
 két tyukmony héjban férne, tölts egy po-
 háriba, vés törjéket belé, add inni a' pa-
 tiensnek, okvetetlenül el-hagyja a' hideg.
 Hectica vagy száraz betegség ellen-is jó a'
 veronikát borban főzni, azt inni; ha pe-
 dig vizét vetted, add inni gyakorta a' fej
 szédelgésben szenvedőknek, nem tsak szé-
 delgését el-vészi, hanem az elméjét-is éle-
 síti.

síti. A' beteg juhoknak ha a' meg-sózott veronika fűvet vízben innyok adod, meggyógyúlnak tőle. Az etzet^{ben} főzött veronikát az embernek lépére hasznos a' belső részek' rothadásának gyógyítására. Ha a' veronika vizében 6. pénz nyomónyit belé vertsz a' porrá törött chalatisból, az az, az arany és réz bányákon találkozó fényes, és müekelő veres kőből, azon víz a' rothadt sebeket bizonyosan meg tisztítja, és minden koszt, varat, sömört, fakadékat gyógyít. A' nyers veronikát ha meg-töröd', levét ki-fatsarod, és egy kevés timsót téfszsz beleje, foganatos orvosság lesz a' frantzofság ellen, ha a' patiens azzal gyakorta nyavalyáját mossa. Egy bizonyos vadász ember által nyilatkoztatott-ki leginkább ezen fűnek hathatós ereje, ki látván a' Király' erdejében, hogy a' beteg szarvas minekutánna minden más fűvek felett csak a' veronika fűvet kereste, és azt ette, meggyógyult tőle. Hamar pedig azon napokban a' beteges Király-is azon erdőbe vadászni ki-menvén, a' vadászó ember orvosává lett, mert veronika fűvel beteg Királyát minden nyavalyájából szerentsélen ki-gyógyította.

12.) Vizi minta, ugyan azon fű, melyet a' Magyarok Csombának, vagy Csombornak, a' Deákok pedig *Pulagium*nak neveznek. Azért lásd az 56-dik levélen, az 5. szám alatt.

13.) Vizi úti fűnek gyökeréből 12. pénz nyomónyt borban meg-inni hasznos mindenféle mérges állat ellen. Ha valaki az álmosító opiumot bé-találta venni, ugyan ezen itallal éljen, az álmosító eszközte gyomrából ki-vetteti. Ha vizét veszed, vagy borban meg-főzöd, és azt iszod gyakorta, has fájást gyógyít, követ a' vesékből ki-kerget. Ha a' vízi úti fűvet kelésre, kelevényre kötöd, meg-fakasztja. Ha leveleltől, gyökereftől difznó hájjal öszvetöröd, jó azzal gelyvát és kelevényt kötözni.

14.) Vizi tököt Deákúl *Nymphianak* hívják, nagy széles levelű, és vastagok, mintegy jókora tányér, zöld levelei mindenkor a' víz felett lebegnek, gyökere pedig a' víz fenekén vagyon; levelei között szép fejr virágja nő. Ezen vízi töknek friss leveleit ha öszve fonyódott, vagy sugorodott tagokra kötözöd, a' contracturában szenvedő embernek, inait, nervusait

meg-

meg-lágyítják, és a' gyakor új kötözések után a' sugorodásból, és contracturából ki-szabadítják.

15.) Veres hagymával igen fősvényen kell élni az embernek, ha egészségét akarja őrizni, mert valamint a' másféle hagymák, úgy ez-is szelet szerez, szomjúságot hoz az emberre, jóllehet a' hasnak használ. A' szemnek homályoságáról, és más fogyatkozásiról használ, ha öszve-röröd, vagy metéled, és levét ki-fatsarván, mézzel elegyítvén, a' szemed' héjára, vagy környékére kened; ugyan azon ki-fatsart levével jó az anginát, vagy torok gyékot-is kenni. A' beteg ember tartóztassa magát a' veres hagymának evésétől, egyébaránt Lethargust, az az, mintegy haldokló álmot hoz reá. Ha a' veres hagymát meg-metéled, és reá vajat töltvén, eleven széken jól megmelegíted, vagy forralod, fatsard-ki, és akárminémű kelésre kened, hamar meggyógyítja.

16.) Veres mintának tulajdonságait és hasznait könnyen meg-tapasztalhatja minden ember a' fodor mintának és vízi mintának tulajdonságiból. Azért-is lásd a' 81-dik levélen a' 22-dik szám alatt.

Z.

1.) Zánót erős gyökerű fű, a' nyájok' pásztorinál igen esméretes. (: a' régi gazdálkodó Deákoknál *Cytissus*nak neveztetett :) Ezen fűvet a' ki meg-főzi borban, és azt iszja, vizelle-ét meg-indítja; ha a' szoptatók afzszonyi-állatok és dajkák az ilyen bort gyakorta iszják, tejeket meg-bővíti. Ha a' zánótnak meg-szárasztott leveleit vízben meg-áztatod, és a' vízből ki-vévén, borban meg-főzöd, és azon bort gyakorta iszod, az arenát belőled ki-veszti, és meghízal. A' méheknek-is igen kedves eledel a' zánót. Ha leveleit és magvát megtöröd, kösd akárminémű dagadásra, azonnal meg-apasztja.

Vége a' Második Résznek Fűvekről való Tractálásnak.

A' Fűveknek nevei, mellyek itt le vannak írva.

Aloe fű.	Aranyos paprag.
Angyal fű v. Angelica.	Attratzél.
Anis fű.	Bab.
Apium fű.	Bagoly borsó.
Apró bojtorján.	Bak fű.

Bak

Bak szakál.	Czékla.
Bárány üröm.	Csengő fű.
Barát paréj.	Cser levelű fű.
Basilicum.	Csillag fű.
Basal fű.	Dinnye.
Bétsi fű, v. Nardus	Disznó kék.
Celtica.	Disznó kömény.
Béka fű.	Disznó répa.
Belind fű.	Disznó tövis.
Benedicta gyökér.	Eb kapor.
Bóldog Afzszony' tö-	Eb szőlő.
visc.	Édes gyökér.
Bolha halál.	Egér fül.
Bolha fű.	Egér fark.
Bors.	Eper.
Bors fű.	Erdei tök.
Bogáts kóró.	Ezer jó fű.
Borjú fül.	Fa moha.
Bornyú órra.	Farkas bab.
Borrágó.	Farkas alma.
Bürök.	Fetske fű, v. Che-
Carduus benedictus.	lidonia.
Chamaedris.	Fejér gyökér.
Coriandrum.	Fejér tövis.
Csaba üröm.	Fejér üröm.
Csomba, v. Csombor.	Fejér mályva.
Csalán,	Fejér húnnyor.

Fejes káposzta.	Holló láb.
Fekete üröm.	Igaz ökör nyelv.
Fekete minta.	Iglitze.
Fekete hagyma.	Isóp.
Fekete gyapár.	Isten' kenyere.
Fekete hűnyor.	Kakuk fű.
Fekete minta.	Kakots fű.
Fok hagyma.	Kapor.
Festő virág.	Ketske három leve-
Föld' fűtje.	lű fű.
Fodorka.	Ketske szakáll.
Fodorminta.	Kender.
Földi bodza.	Keresztes fű.
Földi mogoró.	Keserű fű.
Földi tök.	Kesellő fű.
Fűl fű.	Keserű hagyma.
Gentiana.	Kerti mák.
Gerents fű.	Kígyó nyelv.
Görög dinnye.	Kis földi epe.
Görög széna.	Kláris fű.
Cyűszű fű.	Köldűs tetű.
Gyűrű virág.	Köldök fű.
Három levelű fű.	Kő rontó fű.
Három színű viola.	Karó répa.
Hajdina.	Kömény.
Has indító fű.	Kő fali ruta.
Hóld ruta.	Kék viola.

Komló.

Komló.	Nadragula.
Kígyó fark.	Nagy eb téj.
Kökörtsén.	Nagy csengő fű.
Len.	Nagy lapu.
Lentse.	Nagy ló her.
Len levelű fű.	Nagy rapontz.
Levendula.	Nap kassa.
Levestikom.	Napra néző virág.
Ló minta.	Nemes majoránna.
Lórom v. lapu.	Nigella.
Lúd láb.	Nyúl láb.
Lúd pásit.	Olasz v. vízi úti fű.
Matska fű.	Olyv fű.
Mályva rózsa.	Ökör fark.
Mogyoró hagyma.	Ökör szem.
Momordika.	Örvén gyökér.
Majoránna.	Ördög harapta fű.
Medve köröm.	Ostor paréj.
Méh fű v. Melissa.	Palatzka fű.
Mezei kapor.	Pár hagyma.
Mezei dárdátska.	Pásit.
Mentek.	Pásztor tarsoly.
Moly fű.	Pirító fű.
Mohar köles.	Pesztertze fű.
Mustár.	Pipats
Nád.	Porcing.
Nadály.	Ragadomány.

Répa.	Szarvas mák.
Retek.	Szamár tövis.
Rebarbara.	Szem vígasztaló fű.
Réti arany virág.	Sz. Borbála fű.
Római Spica.	Sz. László fűve.
Rózsa gyökér.	Sz. János kenyere.
Rozmaring.	Szegfű.
Rontó fű.	Szapora fű.
Ruta.	Szittyon.
Saláta.	Tál mosó fű.
Sállya v. zsállya.	Tárkony.
Sár fű.	Tavasfű.
Sárga liliom.	Téli zöld.
Safrán.	Tengeri retek.
Sabina.	Tengeri baratzk.
Sárga répa.	Tengeri szőlő.
Sárga gyapár.	Tetű fű.
Salamon petsétje.	Tikhur.
Sás fű.	Tik szem.
Sás v. kákó fű.	Tik taréj.
Sárkány gyökér.	Tisztes fű.
Sóska.	Torma.
Spárga.	Torok üröm.
Spicanard.	Tök.
Skorpió fű.	Török borsó.
Seprű ruta.	Tüdő fű.
Sólyom.	Tűz virág.

Ugorka.

Úti fű.

Vad len.

Vad mezei sáfrán.

Vad ökör nyelv.

Vad sáfrán.

Vad mák.

Valeriana.

Varga majoránna.

Varjú borsó.

Varadits.

Venus köldöke.

Veronika.

Vizi minta.

Vizi úti fű.

Vizi tök.

Veres hagyma.

Veres minta.

Zanót.

Következik a' Nyavalyáknak bővséges Laistroma, mellyeknek orvofsági ezen Könyvben ben fel-találatnak. A' P. betű 1. vagy egyyel jelenti az Első Réfzt, Pars prima, tudni-illik a' Fákról íratatott Tractatust. A' P. betű 2. vagy második számmal jelenti a' Második Réfzt, Pars secunda, tudni-illik a' Fűvekről íratatott Tractatust. Az L. betű mellé tétetett betű jelenti azt a' fát, vagy pedig fűvet, mellynek le-írásában találatik a' nyavalyának orvofsága, Littera A. Littera B. C. D. &c. Az L. betűhöz tétetett betű mellé íratatott szám azt jelenti, hogy az illyen betűn neveztetni kezdett fák, vagy fűvek közül hányadik az, mellynek le-írásában találatik orvofsága. A' nyavalyáknak ezen betű szerént való Laistromában jóllehet egyféle nyavalyáról fokféle orvofságok citálatnak, és azok fok helyeken találatnak, mindazonáltal még többet talál az Érdemes Olvasó a' Laistromon kívül, ha ezen könyvet gyakrabban olvasni fogja.

A' NYAVALYÁKNAK
L A I S T R O M A.

A.

- A**gyvelő P. 2. L. V. 6.
Ajakoknak hasadása P. 2. L. B. 7.
Ajulás P. 2. L. M. 5. item L. T. 13.
Álmofság P. 2. L. D. 3. item L. F. 14.
Álmatlanság P. 1. L. F. 2. P. 2. L. A. 3.
L. B. 11. item L. H. 1. item L. K. 11.
item L. P. 7. item L. S. 1. item L. V. 5.
Apostema, vagy szörnyű kelés P. 2. L. K. 1.

B.

- Bél fájás P. 1. L. B. 4. P. 2. L. F. 8.
item L. K. 9.
Bélyegzett marhának febe P. 2. L. B. 10.
Bolha P. 2. L. B. 15.
Bolondozás P. 2. L. F. 9.
Boszorkány nyomás, vagy éjjeli nehézség
P. 2. L. B. 8.
Büdös féreg P. 2. L. B. 14. item L. M. 9.
item L. P. 1.

C.

- Circulationnak meg-állása P. 1. L. S. 1.
Contractura, vagy közönséges öszve zsu-
gorodás P. 2. L. V. 14.

- Csecstől való választás P. 2. L. F. 15.
 Csont fájás P. 1. L. I. 2.
 Csont törés P. 2. L. E. 9. item L. M. 13.
 item L. N. 8. item L. T. 12.
 Csömör P. 1. L. B. 2. L. B. 13. & 17.
 item L. C. 5. item L. F. 6. & 22. item
 L. M. 7. item L. U. 2.
 Csuklás P. 1. L. B. 2. item L. F. 2. P. 2.
 L. A. 3. item L. C. 5. item L. F. 1.

D.

- Dagadás P. 1. L. B. 6. item L. E. 1. P. 2.
 L. B. 1. & 9. item L. C. 3. item L. E. 2.
 item L. H. 1. item L. L. 1. item L.
 O. 8. item L. U. 2.
 Difznók' döge P. 2. L. A. 4. item L. D. 5.
 item L. K. 7.
 Dögleletesség, vagy pestis L. A. 2. item
 L. F. 20. & 24. item L. K. 7. item L. P. 5.
 item L. S. 12. item L. V. 6.
 Dühödés P. 2. L. F. 7.
 Dühös eb marása P. 2. L. A. 7. item L.
 C. 6. item L. F. 14. item L. G. 1.
 item L. N. 6. item L. V. 7.

E.

- Eb harapás P. 1. L. K. 1.
 Egerek P. 2. L. E. 5. item L. F. 9.
 Égés P. 1. L. B. 2. item L. F. 1. item
 L. H. 1. & 2. P. 2. L. C. 8. item L. M. 4.
 Emésztetlenség P. 2. L. F. 7. item. L. N.
 5. item L. R. 6.

Epe P. 1. L. C. 6. P. 2. L. B. 17. item L.
G. 2. item L. N. 2.
Étetés P. 2. L. R. 10.

F.

Fakadék P. 1. L. D. 7. P. 2. L. H. 5. item
L. B. 12. & 19. item L. S. 19.
Fáradtság P. 1. L. E. 1. P. 2. L. F. 11.
& 14. item L. S. 20.
Farkas szőr a' szemben P. 2. L. N. 4.
Farsába P. 2. L. B. 17. item L. C. 8.
item L. T. 23. item L. O. 5.
Fázékonyság P. 2. L. B. 5.
Fő fájás P. 1. L. B. 1. & 2. item L. F. 1.
P. 2. L. A. 1. & 3. item L. B. 13.
& 17. item L. C. 1. & 7.
Fejér vére az aszsfzonyi-állatnak P. 2. L.
A. 3. item L. P. 6. item L. R. 6. item
L. S. 25.
Fő szédelgés P. 2. L. B. 17. item L. K.
11. item L. R. 4. item L. V. 11.
Féreg P. 1. L. V. 3.
Féreg a' fülben P. 2. L. B. 18.
Féreg a' gyomorban P. 2. L. S. 20.
Fitzamodás, vagy ki-menülés P. 2. L. F.
25. item L. M. 5.
Fog fájás P. 1. L. F. 4. item L. R. 2. I.
item L. S. 2. P. 2. L. A. 2. item L.
D. 4. item L. E. 8.
Forrázó hideg P. 2. L. B. 15.
Fekély P. 2. L. B. 10.

- Fent akadás, vagy vizelletlenség P. 2. L.
E. 5. item L. R. 8. item L. S. 8.
- Fövény, arena, vagy kö P. 1. L. C. 3.
P. 2. L. B. 9. & 17. item L. C. 1. & 5.
item L. D. 1. item L. G. 4. item L.
K. 15. item L. N. 9. item L. R. 5.
- Frantzofság P. 2. L. A. 7. item L. E. 9.
item L. F. 20. item L. G. 4. item
L. V. 11.
- Fúlladozás P. 1. L. N. 2. item L. V. 3.
P. 2. L. B. 7. item L. C. 6. item L.
H. 4. item L. I. 3. item L. K. 22.
item L. M. 7. item L. T. 5.
- Fül tsengés, vagy zúgás P. 1. L. F. 6,
P. 2. L. I. 3.
- Fül fájás P. 1. L. C. 1. item L. F. 3. & 6.
P. 2. L. B. 11. item L. C. 7. item L.
F. 14. item L. K. 27. item L. P. 2.

G.

- Gégének szárazsága P. 2. L. R. 4.
- Geleszta P. 1. L. D. 2. P. 2. L. A. 5.
item L. B. 5. item L. C. 3. item L. F. 10.
- Gelyva P. 1. L. K. 1. P. 2. L. B. 16.
item L. C. 9. item L. M. 1. item L.
V. 13.
- Görts P. 2. L. B. 13. item L. C. 5. item
L. F. 6. & 25.
- Guta ütés P. 2. L. B. 22. item L. L. 4.
item L. O. 3.
- Guta üreftől származott nyelv rebegés P.
2. L. T. 13.

- Gyomor fájás P. 1. L. B. 2. item L. F. 2.
 item L. G. 1. P. 2. L. B. 13. item L.
 F. 1 & 14. item L. G. 4. item L. K.
 17. item L. O. 5. item L. R. 9.
 Gyomor, mellyben kígyó, vagy béka va-
 gyon P. 2. L. E. 9.

H.

- Hagymászos P. 2. L. B. 4. & 18. item L.
 F. 26. item L. N. 12. item L. S. 26.
 Hályog P. 2. L. B. 18. item L. F. 12.
 Has fájás P. 2. L. A. 5. item L. B. 12.
 item L. H. 1. & 6. item L. R. 4.
 Has menés P. 1. L. B. 1. & 2. item L.
 C. 5. item L. V. 2. P. 2. L. C. 3.
 item L. E. 2. item L. K. 3. item L. V. 8.
 Has' keménysége P. 2. L. S. 14.
 Harapás P. 1. L. C. 1. item L. T. 2.
 Hévség P. 1. L. R. 1. P. 2. L. E. 7.
 item L. O. 2. & 8.
 Hectica, vagy afzszú kórság. P. 2. L. E. 9.
 item L. F. 7. item L. K. 1. item L. V. 11.
 Hideg-lelés P. 1. L. D. 2. item L. P. 1.
 item L. S. 4. item L. V. 3. P. 2. L.
 A. 5. item L. B. 18. & 21. item L. C. 3.
 item L. E. 4. & 9. item L. F. 9. &
 26. item L. I. 1. item L. K. 13. & 22.
 item L. R. 4. item L. S. 13. item L.
 V. 3. & 11.
 Hideg vette lábok P. 2. L. B. 10.
 Himlő P. 2. L. F. 14. item L. K. 18. item
 L. R. 10. item L. T. 6.

Hólt gyermek az eleven annyában P. 2. L.
B. 14. item L. C. 5. item L. E. 9. item
L. V. 9.

I.

Inak' fájása P. 1. L. M. 3. P. 2. L. E. 9.
item L. K. 17. item L. M. 8. item L. R. 9.
Inak' zsugorodása P. 2. L. F. 11. item
L. V. 1. & 7.
Inak' szakadása P. 2. L. R. 10. item L. T. 17.
Inyek' dagadása P. 2. L. N. 13.
Inyek' rothadása P. 1. L. P. 2. item L. S.
4. P. 2. L. P. 7.
Juhok' döge P. 2. L. S. 20.
Izzadás P. 1. L. R. 2. P. 2. L. H. 2.

K.

Kanyaró P. 2. L. K. 18. item L. T. 6.
Kelevény, vagy kelés P. 1. L. S. 5. P. 2.
L. F. 8. item L. O. 8.
Kehetség P. 1. L. K. 3.
Kigyó marás, vagy harapás P. 1. L. R. 3.
P. 2. L. A. 5. item L. C. 1. item L. F. 13.
Kö, vagy fővény P. 2. L. T. 4. item L.
S. 11. & 25. item L. V. 6.
Kólika P. 1. L. C. 2. item L. F. 6. item
L. M. 3. item L. T. 2. item L. V. 1.
P. 2. L. C. 6. item L. E. 1. & 9. item
L. H. 1. item L. K. 13. & 19. item L.
L. 9. item L. R. 10.
Köldök fájás P. 2. L. C. 8.
Köldök dagadása a' gyermeknek P. 2. L. P. 8.

Kór-

- Kórság P. 1. L. N. 1. P. 2. L. C. 8.
 Kopafzság P. 2. L. A. 6. item L. C. 7.
 item L. F. 20. item L. M. 3. item L. R. 6.
 Kofz P. 1. L. B. 5. item L. M. 3. P. 2.
 L. A. 5. item L. C. 2. & 7. item L. P. 6.
 Köszvény, vagy podágra P. 1. L. B. 3.
 P. 2. L. B. 11. item L. E. 9. item L.
 F. 23. item L. K. 1. item L. L. 2. item
 L. N. 5. item L. O. 3.

L.

- Láb tövis P. 1. L. S. 3.
 Lábok' fájása P. 1. L. F. 6.
 Lábok' szárainak dagadása P. 2. L. M. 1.
 Legyek P. 2. L. F. 9.
 Lépnek dagadása P. 2. L. B. 14.
 Lépnek fájása P. 1. L. B. 3. item L. V. 3.
 Lidértzelség, vagy férjfiúi magnak folyása
 P. 2. L. P. 8. item L. S. 1.

M.

- Magtalanság P. 1. L. K. 1. P. 2. L. K. 14.
 Máj fájás P. 1. L. B. 3. item L. F. 3. & 5.
 Mag folyás P. 2. L. N. 10.
 Méh tsípés, v. harapás P. 2. L. S. 14.
 Melancholia P. 2. L. B. 14. item F. L. 9.
 item L. M. 5.
 Méreg P. 1. L. C. 6. item L. D. 1. item L.
 G. 3. item L. O. 1. item L. T. 1. P. 2.
 L. D. 5. item L. F. 11. & 25. item L.
 M. 11. item L. S. 2. item L. V. 13.

Mely fájás P. 1. L. D. 1. item L. G. 2. &
5. item L. T. 1. P. 2. L. G. 5. item
L. M. 13.

Mérges harapás P. 2. L. A. 5. item L. V. 2.

Mirigy a' belső részekben P. 2. L. A. 5.

Moly P. 2. L. L. 3.

N.

Nátha P. 1. L. M. 2. P. 2. L. M. 13. item
L. S. 8. & 9.

Nehéz lélekzet P. 2. L. E. 8. item L. F. 24.
item L. I. 4. item L. K. 20. item L. S. 25.

Nehéz szülés P. 2. L. D. 2.

Némulás P. 1. L. S. 5.

Nyak tsap' le-esése P. 2. L. O. 3.

Nyak dagadás P. 2. L. F. 14.

Nyak szegés P. 2. L. O. 3.

Nyavalya törés P. 2. L. C. 5. & 8. & 10.

Nyelv dagadás P. 2. L. P. 8. item L. T. 14.
item L. V. 6.

Nyilallás, vagy oldal fájás P. 1. L. R. 5.
P. 2. L. I. 3. item L. O. 5.

O.

Oldal fájás P. 2. L. S. 4. & 7. item L. V. 6.

Okádás P. 2. L. B. 1. item L. E. 6. item
L. R. 6.

Ortzának szépítése P. 2. L. B. 19.

Orbántz P. 2. L. E. 1. item L. N. 1. item
L. S. 26. item L. V. 6.

Órra' vére' folyásának meg-állítása P. 2. L.
T. 1. item L. V. 5. item L. E. 6. L. P. 2. & 4.

Órra'

Orra' vére' folyásának meg-szerzése P. 2.
L. C. 6.

P.

Patkányok' veſztése P.2. L.F.6. item L.T.8;
Pokloſság P. 1. L. S. 5.
Pokol var P. 2. L. N. 10.
Prufz ſzegésnek meg-szerzése P. 2. L. G. 13.

R.

Rágás P. 2. L. B. 15.
Rekedés P. 2. L. B. 21. item L. L. 4.
Rothadás P. 1. L. C. 1. P. 2. L. B. 12.
item L. F. 9. item L. G. 1. item L. V. 11.
Rüh, vagy rüheſség. P. 1. L. B. 3. item
L. M. 3.

S.

Sárgaság P. 1. L. G. 4. item L. K. 3. item
L. L. 1. item L. N. 2. P. 2. L. A. 1. &
5. item L. B. 5. & 8. item L. D. 4. item
L. E. 1. & 9. item L. F. 4. & 7. item
L. K. 8. & 13. & 14. item L. L. 7. item
L. R. 8. item L. S. 6. 13. 14. & 21.
Seb P. 1. L. C. 4. item L. P. 3. P. 2. L.
A. 1. & 5. item L. B. 12. item L. K. 12.
13. & 16. item L. M. 4.
Seb, mellyben vas, vagy golyóbis vagyon
P. 2. L. F. 3. item L. D. 3.
Senyvett vér P. 2. L. S. 6.
Sérülés, vagy ſzakadás. P. 1. L. K. 1. P. 2.
L. A. 1. item L. F. 6. & 14. item L. K.
9. &

9. & 16. item L. M. 2. & 4. item
L. N. 2.
- Sennyedék P. 2. L. F. 19.
- Sömör P. 2. L. B. 20.
- Serke P. 1. L. C. 1.
- Sikerség P. 2. L. C. 1. item L. N. 2.
- Skorpió P. 2. L. G. 3. item L. S. 16.
- Skorpió harapás P. 2. L. B. 7. item L. C. 5.
- Súly külső P. 2. L. A. 1. item L. C. 9.
- Súly belső P. 2. L. V. 10.
- Szájnak dohosága P. 1. L. C. 5.
- Sugorodás P. 2. L. M. 6.
- Szegezés P. 2. L. F. 25. item L. R. 3.
- Szédelgés P. 2. L. D. 3.
- Szem fájás P. 2. L. F. 12. item L. O. 2.
item L. R. 10. item L. S. 21.
- Szem dagadás P. 1. L. B. 3. item L. I. 1.
P. 2. L. A. 4. item L. G. 6. item L.
K. 21. item L. S. 2. item L. T. 18.
- Szemnek homályosága P. 1. L. C. 4. item
L. N. 1. item L. S. 5. P. 2. L. F. 4.
item L. N. 3.
- Szemnek szikrázása P. 2. L. P. 7. L. V. 5.
- Száraz hurú P. 2. L. R. 8.
- Száraz betegség P. 2. L. C. 1.
- Szeplő P. 1. L. I. 1. P. 2. L. B. 2. & 18.
- Szomjúság P. 2. L. E. 3.
- Szopratától való könnyű választás P. 2.
L. B. 22.
- Sz. Antal tüze P. 1. L. C. 4. item L. O. 1.
item L. R. 1. P. 2. L. B. 15. & 22. item
L. C. 3. item L. K. 11. & 23. item L. R. 8.

Szív fájás, vagy nagy bánat P. 2. L. V. 3.
 Szív fájás, vagy ſzorulás P. 2. L. P. 6.

T.

Tar, vagy veſzedelmes kelés P. 2. L. O. 6.
 Tájnek ſzaporítása az aſzſzonyokban. P. 2.
 L. A. 3. item L. D. 2. item L. F. 10.
 item L. K. 4. item L. S. 1. item L. Z. 1.
 Tejetlenség a' ſzoptatóknál P. 1. L. R. 2.
 Tetű P. 1. L. C. 1. P. 2. L. F. 2. item L.
 S. 8. item L. T. 8.
 Turha, vagy turhátság P. 2. L. S. 25.
 Tököfség P. 1. L. C. 4. P. 2. L. E. 4.
 item L. F. 14.
 Torok fájás P. 1. L. B. 1. item L. S. 2.
 P. 2. L. B. 22. item L. M. 5.
 Torok dagadás P. 2. L. B. 21. item L. M. 13.
 Torok gyék, vagy angína P. 2. L. B. 3. &
 14. item L. C. 10. item L. V. 15.
 Torok rekedés P. 2. L. I. 1.
 Tüdő fájás P. 1. L. F. 6. P. 2. L. F. 8.
 item L. G. 5.
 Tüdő dagadás P. 2. L. H. 3.
 Tüdő rothadás P. 2. L. K. 9.
 Tövis P. 1. L. G. 1. P. 2. L. M. 1. item L. N. 1.

V.

Vad hús P. 2. L. S. 22.
 Vakság P. 1. L. C. 1.
 Vak köröm P. 1. L. C. 4. P. 2. L. B. 10.
 Verefség P. 1. L. R. 2.
 Ver has P. 1. L. C. 4. item L. G. 3. item
 L. K. 5. item L. P. 1. P. 2. L. A. 5.
 & 7.

& 7. item L. B. 1. item L. F. 8. 22. &
25. item L. K. 1. 5. & 14. item L. M. 2.
item L. O. 2. item L. R. 4. & 10. item
L. T. 11.

Vérnek meg-szorulása P. 1. L. K. 2.

Vér folyás P. 1. L. C. 2. item L. F. 2.
item L. S. 1.

Vér vizellet P. 2. L. P. 4.

Var P. 1. L. B. 6. P. 2. L. F. 2. item L. P. 6.

Vesék' fájása P. 2. L. F. 11. item L. S. 26.

Vipera harapás P. 2. L. F. 18. item L. R. 1.

Vizketeg P. 2. L. A. 1.

Vizellettenség, vagy fent akadás P. 2. L.

F. 17. item L. H. 3. item L. Z. 1.

Vízi betegség P. 1. L. B. 3. item L. G. 4.

item L. K. 1. item L. V. 3. P. 2. L.

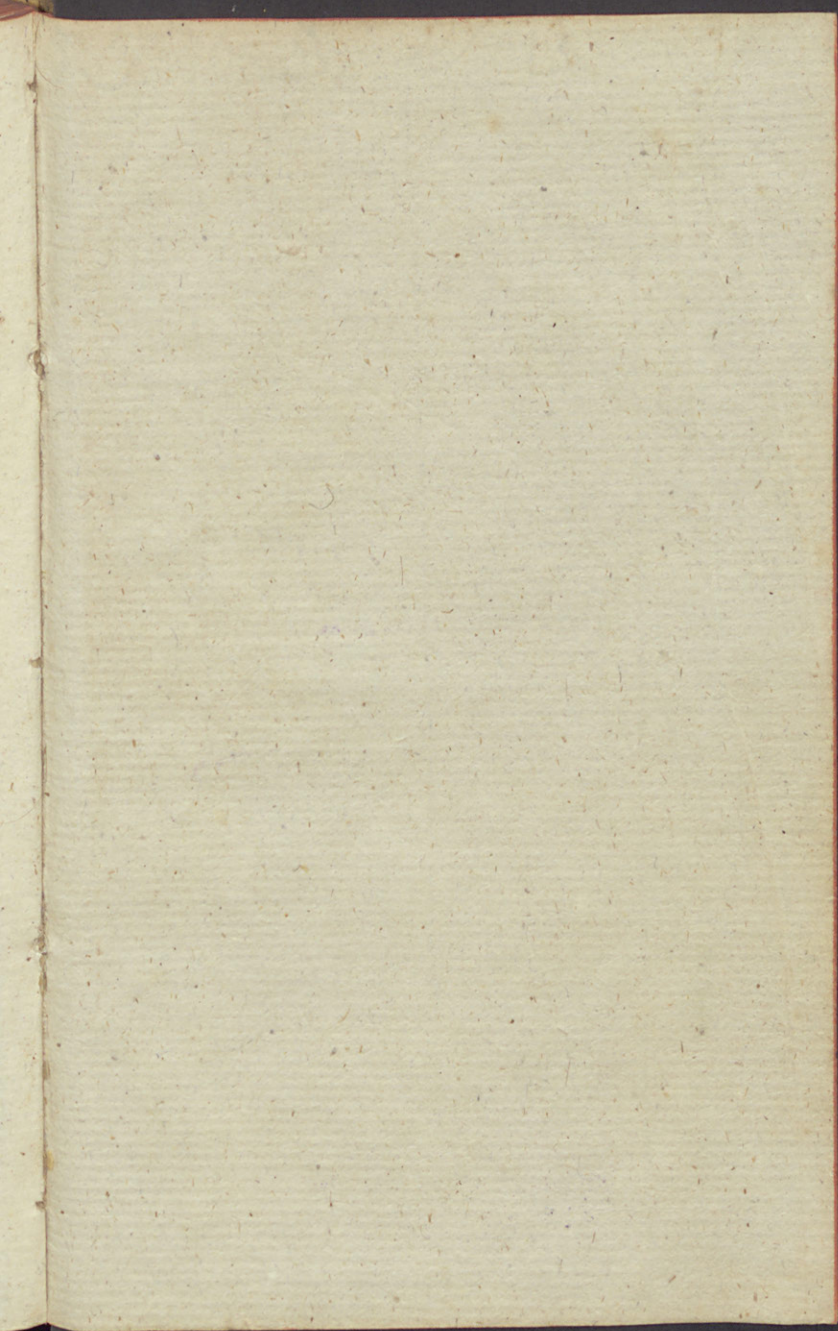
A. 3. & 5. item L. D. 5. item L. E. 4.

item L. F. 1. item L. H. 4. item L. K. 9.

item L. L. 3. item L. N. 4. item L. S.

20. item L. V. 7.

Teikih Giso
HIDALSTEN.

756783

